

แบบเรียนสังคมศึกษา
 วิชาประวัติศาสตร์
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

ของ

กระทรวงศึกษาธิการ

ป.
 ๔๐๐
 อ. มศ. ๒

ตัวอย่างแบบเรียน
 ของ
 กองตำรา กรมวิชาการ

ม
๗๐๐
๐๘๗.๕
๑๕ ๑๕

ค ๐๔๔๑๑

แบบเรียนสังคมศึกษา
วิชาประวัติศาสตร์

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

ของ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่ ๕๐,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๐๕

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๔.๕๐ บาท

(ห้ามขายเกินกว่าราคาที่กำหนดไว้)

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภา

ปากคลองบางลำพู นคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

๑๕๗๗ ๑๕๗๗ ๑๕๗๗

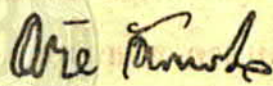
๑๕๗๗

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ

เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำแบบเรียนสังคมศึกษา วิชาประวัติศาสตร์
เพื่อใช้สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ (ม.ศ. ๒) ขึ้น กระทรวงศึกษาธิการ
ได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียนได้.

ประกาศ ณ วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๐๕

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'Aie Kinnok', is written over a faint circular official seal of the Ministry of Education.

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

แบบเรียนสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ (ม.ศ. ๒) นี้ กรม
วิชาการได้ขออนุมัติกระทรวงให้นายสวัสดิ์ ภูมิรัตน์ นายเกษม บุญศรี
นายกระจำนง แม่นญาติ นายประโมทย์ ไชยกิจ นางสุนนา คำทอง และ
นางอัมมใจ วุฒิกุล เรียบเรียงขึ้นเป็นแขนงวิชาต่าง ๆ รวม ๔ แขนง

สำหรับวิชาประวัติศาสตร์นี้ นางอัมมใจ วุฒิกุล เป็นผู้เรียบเรียงขึ้น
โดยได้รับความร่วมมือจาก นางสาวกุลทรัพย์ ชนรุ่งโรจน์ และกระทรวง
ศึกษาธิการได้แต่งตั้งให้ ศาสตราจารย์ รอง ศยามานนท์ และศาสตราจารย์
ม.ร.ว. สุนนชาติ สวัสดิ์กุล เป็นผู้ตรวจ จึงหวังว่าแบบเรียนเล่มนี้
จะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาสำหรับชั้นนี้ตามสมควร

กรมวิชาการ

สารบาญ

หน้า

ประวัติศาสตร์ไทย

บทที่ ๑	ความเจริญในด้านต่าง ๆ ของไทยสมัยอยุธยาตอนต้น	๑
บทที่ ๒	การสงครามและการเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าครั้งที่ ๑	๓
บทที่ ๓	เหตุการณ์ระหว่างกรุงศรีอยุธยาเป็นประเทศราชของพม่า	๑๘
บทที่ ๔	พระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพ พ.ศ. ๒๑๒๗	๒๒
บทที่ ๕	รัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช	๒๘
บทที่ ๖	สมเด็จพระนเรศวรขยายอำนาจและปราบปรามศัตรู ของบ้านเมือง	๓๒
บทที่ ๗	ความรุ่งเรืองของกรุงศรีอยุธยา	๔๐
บทที่ ๘	ความเสื่อมของกรุงศรีอยุธยา	๔๖
บทที่ ๙	ความเจริญในด้านต่าง ๆ ของไทย สมัยอยุธยาตอนปลาย	๕๕

ประวัติศาสตร์ต่างประเทศ

บทที่ ๑๐	ประเทศจีน	๖๓
บทที่ ๑๑	ประเทศญี่ปุ่น	๘๑
บทที่ ๑๒	ประเทศอินเดีย	๑๐๕

ประวัติศาสตร์ไทย

บทที่ ๑

ความเจริญในด้านต่างๆ ของไทยสมัยอยุธยาตอนต้น

กรุงศรีอยุธยาได้เป็นราชธานีของไทยนานนับถึง ๔๑๗ ปี ตลอดระยะเวลา
เหล่านั้น บ้านเมืองสงบสุขอย่าง มีการเวลาอย่าง จึงมีความเจริญและความเสื่อม
เฉพาะในด้านความเจริญนั้น กล่าวได้ว่าไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีมีความ
เจริญในด้านต่างๆ เป็นอันมาก จะแบ่งกล่าวได้เป็น ๒ ตอน คือ ตอนต้น จะกล่าวถึงแต่
เริ่มตั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี จนถึงเสียกรุงครั้งที่ ๑ ในรัชกาลสมเด็จพระมหา
จักราช คือตั้งแต่ พ.ศ. ๑๘๘๓ จนถึง พ.ศ. ๒๑๑๒ และตอนปลาย จะกล่าวถึง
แต่รัชกาลสมเด็จพระมหาธรรมราชา ไปจนถึงเสียกรุงครั้งที่สอง ในสมัยสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ คือระหว่าง พ.ศ. ๒๑๑๒ ถึง พ.ศ. ๒๓๑๐

ความเจริญในด้านต่างๆ ของไทยสมัยอยุธยาตอนต้นมีดังนี้

ความเจริญทางด้านนิติศาสตร์

ก่อนที่พระเจ้าทองทิพย์จะมาตั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีนั้น ดินแดนตอนนั้นเคย
เป็นบ้านเมืองมาแต่สมัยโบราณ มีชื่อว่า โยชยา เป็นเมืองหน้าด่านของพวกเขมร
โบราณ ซึ่งขณะนั้นยังมีอำนาจปกครองอาณาเขตตอนอยู่ พระเจ้าทองทิพย์มาตั้งอยู่
ที่ตำบลเวียงเหล็กก่อน (คือทิวทิศใต้ของวัดพระแก้ว) แล้วต่อมาอีก ๓ ปี จึงย้ายไป
สร้างกรุงศรีอยุธยาขึ้นที่ตำบล โสนหรือบางพระราม เมื่อมีชุมชนขึ้น ก็ทำเป็นท

ระของมีกฎหมายสำหรับเป็นเครื่องบังคับยกเว้นให้คนประพฤตฺยบุคคลในที่อยู่รวมกันไว้โดยสันติสุข ปรากฏว่ามีกฎหมายออกใช้ในสมัยอยุธยาตอนต้น ดังนี้

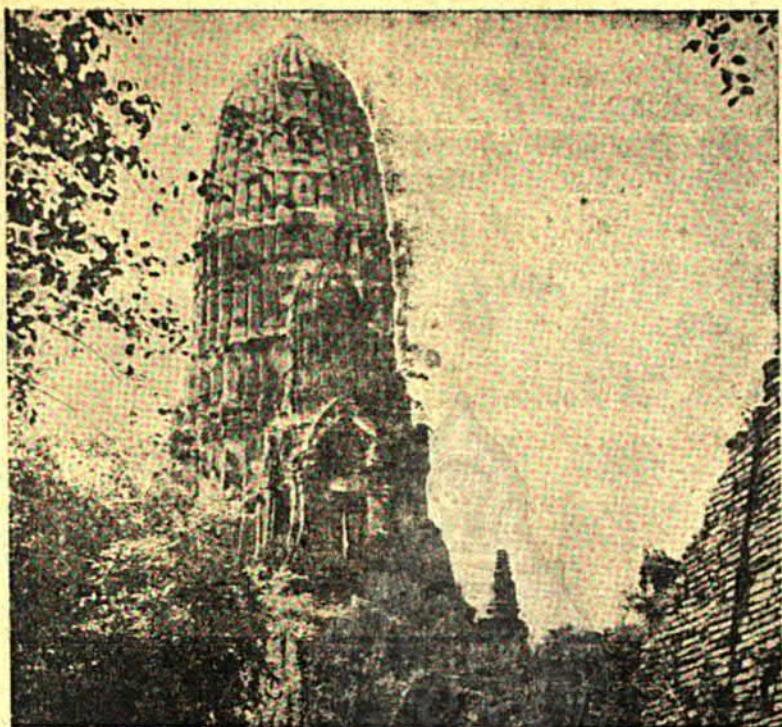
กฎหมายลักษณะพยาน	คิงเมอ	พ.ศ. ๑๘๙๔
กฎหมายลักษณะอาญาหลวง	,,	พ.ศ. ๑๘๙๕
กฎหมายลักษณะรับฟ้อง	,,	พ.ศ. ๑๘๙๘
กฎหมายลักษณะลักพาทรัพย์	,,	พ.ศ. ๑๘๙๘
กฎหมายลักษณะอาญารายการ	,,	พ.ศ. ๑๙๐๑
กฎหมายลักษณะโจร	,,	พ.ศ. ๑๙๐๓ และ พ.ศ. ๑๙๑๐
กฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จ	,,	พ.ศ. ๑๙๐๓
กฎหมายลักษณะพัวเมอ	,,	พ.ศ. ๑๙๐๔ และ พ.ศ. ๑๙๐๕

ทำเนียบศักดินาข้าราชการฝ่ายทหาร พลเรือน คอยกำหนดให้ข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือน มีนาในครอบครองได้ตามจำนวนที่กำหนด ออกใช้ พ.ศ. ๑๘๙๘

ทำเนียบศักดินาหัวเมือง	คิงเมอ	พ.ศ. ๑๘๙๘
กฎหมายลักษณะชบ	,,	พ.ศ. ๒๐๐๐
กฎหมายลักษณะชบ	,,	พ.ศ. ๒๐๐๑
กฎหมายลักษณะพิธี	,,	พ.ศ. ๒๐๗๘

ความเจริญทางด้านศิลป

ในระยะเวลาระหว่างรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ จนถึงรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ก่อนที่จะเสียเอกราชแก่พม่าและกรุงศรีอยุธยาเจริญรุ่งเรืองในด้านศิลปอย่างสูง ศิลปส่วนใหญ่จะเห็นได้จากศิลปการก่อสร้าง เช่น วัดวาอาราม

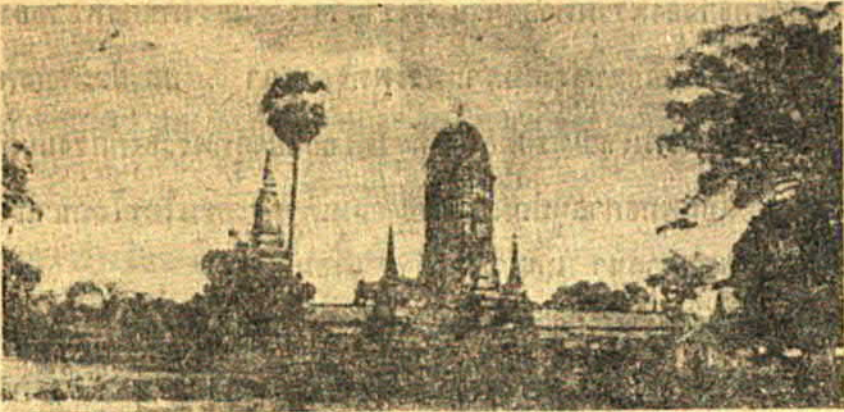
พระปรางค์วัดพระราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระอุโบสถ พุทธเจดีย์ พระปรางค์ พระพุทธรูป สิ่งเหล่านี้ แม้จะปรักหักพัง หรือ
ชำรุดทรุดโทรมไปมาก ก็ยังพอเห็นเค้าแห่งความเจริญในค่านิยมของไทยสมัยอยุธยา
อยู่บ้าง เช่น พระปรางค์วัดพระราม พระเจดีย์ใหญ่ทั่ววัดพระศรีสรรเพชญ์ พระพุทธรูปต่าง ๆ ที่ขุดได้จากกรุวัดราชบูรณะ พระอมตวชิระเครื่องทอง เครื่องประดับ และสิ่ง
ของต่าง ๆ ที่มณฑลพิษณุโลกหรืออย่างกรุงเก่า มีฝีมือละเอียด ประณีต งามสง่าถึง
ศิลปะในการช่างฝีมืออย่างสูงของคนไทยสมัยอยุธยา สิ่งของเหล่านี้บรรพชนเก็บรักษาไว้
ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร

พระเจดีย์ในวัดพระศรีสรรเพชญ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นอกจากนี้ยังมีศิลปะในการเขียนภาพ เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ในกรภายใน
พระปรางค์วัดราชบูรณะ ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม
และจิตรกรรมฝาผนังในตำหนักพระพุทโธโฆษาจารย์ วัดพุทไธสวรรย์ เป็นต้น

วัดพุทไธสวรรย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ความเจริญในด้านอักษรศาสตร์และวรรณกรรม

เทวทัตพหุลฐาน ปรากฏว่าในสมัยอยุธยาตอนต้น มีวรรณคดีเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เป็นต้นว่า

โองการแช่งน้ำ แต่งในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ สำหรับพราหมณ์อ่านในพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา (คือพิธีขึ้นนางข้าราชการปฏิญาณตนว่าจะซื่อตรงจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์)

มหาชาติคำหลวง สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ โปรดให้ประพันธ์ขึ้นถวายราชบัณฑิตแต่งขึ้นไว้ เป็นหนังสือที่มกมากทั้งในด้านวรรณคดีและพุทธศาสนา

ลิลิตพระลอ ไม่มีหลักฐานยืนยันว่าใครเป็นผู้แต่ง เข้าใจว่า แต่งขึ้นในสมัยอยุธยาตอนต้น เป็นวรรณคดีที่มีความไพเราะลึกซึ้งมาก

ลิลิตยวนพ่าย เข้าใจว่าแต่งในรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒

ความเจริญทางด้านศาสนา

พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมากในยุคนั้น เห็นได้จากที่มียกว้าอาราม และพระพุทธรูปอันงดงามมากมายในกรุงศรีอยุธยา วัดและสิ่งก่อสร้างเหล่านั้น เกิดขึ้น

โดยพระราชศรัทธาของพระมหากษัตริย์ เจ้านาย และโดยศรัทธาของประชาชน
พลเมืองได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป และประกอบกิจกรรมทาง
พุทธศาสนาด้วย พระมหากษัตริย์ผู้ครองกรุงศรีอยุธยาทุกพระองค์ทรงนับถือพระพุท
ธศาสนา และทรงเป็นพุทธศาสนูปถัมภกด้วย สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ยังได้ทรง
ผนวชในพระบวรพุทธศาสนา เป็นเวลากว่า ๘ เดือน

ตลอดสมัยกรุงศรีอยุธยา วัดเป็นศูนย์กลางสำคัญของศิลปวัฒนธรรมของชาติ
และยังเป็นที่หมายแห่งความเจริญรุ่งเรืองและความเข้มแข็งของคนไทยสมัย
กรุงศรีอยุธยาอีก

นอกจากนี้ คนไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา ยังมีความเจริญในด้านวัฒนธรรมและ
ความเป็นอยู่ มีประเพณี และพิธีการต่าง ๆ อันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้ชุมชนอยู่อย่าง
สุขสงบ และมีแบบแผน เช่นในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต มีพระราชพิธี
จรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว อันแสดงถึงความสามัคคี
และความสุขสงบ ตลอดจนความมั่งคั่งโอ้อวด ประเพณีการเล่นรื่นเริง เช่น
เล่นเพลงเรือในฤดูน้ำมาท หรือการทำบุญทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เป็นต้น

ในด้านการคมนาคมนี้ ได้มีการขุดคลองสำคัญ คือ คลองลัดแม่น้ำ
เจ้าพระยาตอนระหว่างคลองบางกอกน้อยกับคลองบางกอกใหญ่ ซึ่งในรัชกาลสมเด็จพระ
พระบรมราชาธิราช ระหว่าง พ.ศ. ๒๐๗๗-๒๐๘๐ ซึ่งปัจจุบันนี้กลายเป็นแม่น้ำ
ไปแล้ว (คือที่เป็นลำแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่ปากคลองบางกอกน้อย ผ่านศิริราช
พญาบาท ผ่านวัดระฆังโฆสิตาราม ผ่านท่าทหารกองทัพอากาศ ผ่านวัดอรุณราชวราราม
ไปถึงปากคลองบางกอกใหญ่ ในปัจจุบันนี้)

บทที่ ๒

การสงครามและการเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าครั้งที่ ๑

ตลอดระยะเวลา ๔๑๗ ปีที่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีนั้น ได้มีการสงคราม
กับประเทศเพื่อนบ้านข้าง เป็นต้นว่า สงครามกับอาณาจักรล้านนา และสงครามกับ
เขมร (หรือที่เรียกกันว่า ประเทศกัมพูชา) แต่สงครามเหล่านี้ไม่มีผลเสียหาย
ร้ายแรงแก่กรุงศรีอยุธยามากนัก การสงครามที่สำคัญและมีผลเสียหายอย่างร้ายแรง
แก่กรุงศรีอยุธยา คือ การสงครามกับพม่า ซึ่งได้เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ.
๒๐๘๑ ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช แห่งกรุงศรีอยุธยา สงครามครั้งแรก
คือ สงครามคราวพม่าตีเมืองเชียงใหม่ การสงครามที่เมืองเชียงใหม่เองได้
เป็นมูลเหตุให้พม่ากับไทยเป็นประเทศคู่สงคราม ต่อสู้รบพุ่งกันสืบต่อมา จนกระทั่ง
ไทยต้องตกเป็นประเทศราชพม่าถึงสองครั้ง และกรุงศรีอยุธยาเสื่อมอำนาจลง
จนถึงสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี ไทยกับพม่าก็ยังทำสงคราม
ชยเคียวกันต่อมาอีก จนกระทั่งพม่าตกเป็นประเทศราชของอังกฤษ ตรงกับรัชกาล
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จึงได้ยุติสงคราม
ระหว่างไทยและพม่า

สงครามคราวพม่าตีเมืองเชียงใหม่

(พ.ศ. ๒๐๘๑)

สาเหตุแห่งการสงครามกับพม่าครั้งแรกนั้น สืบเนื่องมาจากมอญ ซึ่งเคยเป็น
ใหญ่ในเขตแม่น้ำอิรวดีตอนปลายแม่น้ำ มีเมืองหงสาวดีเป็นราชธานี ส่วนพม่านั้น
เคยเป็นใหญ่อยู่ทางต้นแม่น้ำอิรวดี มีเมืองอังวะเป็นราชธานี ทั้งพม่าและมอญต่าง

เป็นอิสระแก่กัน และไต่ข้อสู่ทำสงครามแย่งชิงความเป็นใหญ่เหนือลุ่มนาอระวักกัน
อยู่ตลอดมา จนในที่สุดทงพม่าทงวะและมอญทงสาวกต่างก็อ่อนกำลังลงทงก
เมืองของอูซึ่งคงอยู่รวมแม่น้ำสะโตงกลับมีอำนาจมากขึ้น เพราะผู้คนอพยพหลบหนี
ภัยสงครามจากอูวะและทงสาวกไปตั้งรกรากหาความสงบสุขของตนมาก ทำ
ให้กำลังไพร่พลเพิ่มขึ้น ประกอบกับเจ้าเมืองของอูชื่อ มงกนโย ซึ่งเป็นเชื้อสาย
ของกษัตริย์พม่า มีความสามารถเข้มแข็ง ไต่คงตัวเป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่า พระ
เจ้ามหาสิริไชยสุระ และกษัตริย์ชายอำนาจของอูให้กว้างขวางออกไป แต่
พระเจ้ามหาสิริไชยสุระ สันพระชนม์เพียงสิบสามปีก็สวรรคตราชโอรสชื่อมิงตราโคชินครองราช
สมบัติ ทรงพระนามว่า พระเจ้าตะเบงชเวต มีพระญาติของคหบดีเป็นกษัตริย์
สงคราม ชอบบุเรงนอง (ซึ่งภายหลังได้ครองราชสมบัติเป็นพระเจ้าบุเรงนอง) ไต่
ปราบปรามมอญทงสาวกให้อยู่ในอำนาจโดยเด็ดขาด แล้วไต่ย้ายราชธานีไปตั้งอยู่ที่
ทงสาวก ครั้นแล้วไต่แผ่อาณาเขตไปดลเมืองเมวตะมะ ซึ่งเป็นหัวเมืองสำคัญของ
มอญ ไต่ไว้ในอำนาจอีก แล้วใน พ.ศ. ๒๐๘๑ พระเจ้าตะเบงชเวตก็ยกกองทัพ
มากดเมืองเชียงกราน (หรือทมมอญเรียกว่า เมืองเค็งกรายน) ซึ่งเป็นหัวเมืองชน
ของไต่อยู่ปลายพระราชอาณาเขตของไทยคือกบดินแดนมอญ

สมเด็จพระชัยราชาธิราช พระมหากษัตริย์ไทยซึ่งครองกรุงศรีอยุธยา จึง
ไต่เสด็จยกกองทัพไปต่อสู้รบพุ่งชิงเมืองเชียงกรานคืนจากพม่า กองทัพพม่าพ่ายแพ้
ต้องถอยกลับไป นับเป็นการสงครามครั้งที่ ๑ ระหว่างพม่ากับไทย

สงครามคราวสมเด็จพระสุริโยทัยขาดคอช้าง

(พ.ศ. ๒๐๙๑)

หลังจากที่ไทยรบกับพม่าที่เมืองเชียงกรานเมื่อ พ.ศ. ๒๐๘๑ แล้ว ต่อมาอีก
๑๐ ปี ใน พ.ศ. ๒๐๙๑ จึงได้มีการสงครามระหว่างไทยและพม่าอีกเป็นครั้ง

๓ ในระหว่างนั้น พระเจ้าตะเบ็งซเวตไค่ปราบปรามเมืององวะและหัวเมืองพม่า
อื่น ๆ ตลอดจนหัวเมืองไทยใหญ่ไว้ในอำนาจไค่ทงสน แล้วไค่กระทำพิธีอภิเษกเป็น
พระเจ้าราชาธิราช บ้ายราชธานีไปอยู่ที่หงสาวดี จึงปรากฏนามยกย่องพม่าว่า พระ
เจ้าหงสาวดีดงแคนนมา

ทางกรุงศรีอยุธยา ใน พ.ศ. ๒๐๘๙ สมเด็จพระชัยราชาธิราชเสด็จ
สวรรคต เหตุการณ์บ้านเมืองยุ่งเหยิง เกิดการแย่งชิงอำนาจกัน จนถึง พ.ศ.
๒๐๙๑ พระเพทราชาซึ่งเป็นราชอนุชาต่างพระชนนีกับสมเด็จพระชัยราชา จึงได้
ราชสมบัติทรงพระนามว่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ

พระเจ้าตะเบ็งซเวตแห่งหงสาวดี ทรงทราบข่าวการจลาจลผลัดเปลี่ยนแผ่นดิน
ของกรุงศรีอยุธยา ก็ถือเป็นโอกาสที่จะแผ่พระราชอาณาเขต โดยประสงค์จะไค่กรุงศรี
อยุธยาไว้ในอำนาจด้วย จึงไค่ยกกองทัพใหญ่เข้ามาทางด้านพระเจดีย์สามองค์ใน
เขตจังหวัดกาญจนบุรี ไค่เดินทัพผ่านเข้ามาจนถึงด่านพระเนตรศรีอยุธยา

ในครั้งนั้น สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ไค่แต่งกองทัพไปต้านทานข้าศึกที่
สพรรณบุรีแห่งหนึ่ง และไค่เตรียมมียิงกันพระเนตรศรีอยุธยาเพื่อกองไว้เป็นทมน
ตอสู้กับข้าศึก พม่ายกเมืองสพรรณบุรีไค่

แล้ว สมเด็จพระมหาจักรพรรดิไค่เสด็จยกกองทัพหลวงออกไปเพื่อลงกำลัง
ข้าศึก สมเด็จพระสุริโยทัยพระอัครมเหสี ก็ทรงแต่งพระองค์เป็นชายอย่างพระมหา
อุปราชทรงพระคชาธาร ตามเสด็จไปพร้อมด้วยพระราเมศวรและพระมหินทราธิราช
โอรส ไค่เผชิญกับทัพพระเจ้าแปรซึ่งเป็นทพหนาของพม่า เข้าย่ายทอดกัณฑ์ สมเด็จพระ
มหาจักรพรรดิเสด็จ ช้างพระที่นั่งสนหนข้าศึก แต่สมเด็จพระสุริโยทัยรบไล่ช้าง
เข้าช่วยของกันไว้ จึงถูกอาวุธของข้าศึกฟันขาดสะพรั่งแสง สันพระชนม์ชพบนคอช้าง
โอรสทั้งสองพระองค์เขากันพระศพไว้ไค่ แล้วกองทัพก็ถอยกลับเข้าเมือง รักษา
เมืองมั่นไว้ พม่าล้อมกรุงศรีอยุธยาอยู่จนหมดเสบียงอาหาร ประกอบกับไค่ข่าวว่า

สมเด็จพระมหาธรรมราชาซึ่งเป็นราชบุตรเขยของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ครองอยู่
เมืองพิษณุโลก ยกกองทัพหัวเมืองฝ่ายเหนือลงมาช่วย จึงรีบเลิกทัพกลับไปทางด่าน
แม่ละเมา แขวงเมืองตาก สมเด็จพระมหาจักรพรรดิให้พระรามเสวยกรมกองทัพอ
ยอเยา และพระมหาธรรมราชาคุมทัพหัวเมืองคตกตามทัพมาชนไป พระเจ้าหงสาวดี
เห็นขบวนทัพ จึงทำกลอุบายให้กองทัพมาชุมนุมอยู่สองข้างทาง ล่อให้ไทยไล่ถล่มเข้าไป
ในถลอมน พม่าจับไทยทั้งพระมหาธรรมราชาและพระรามเสวย ไทยต้องส่งช้างชนะ
งา ช้างพลายครึ่งมงคล พลายมงคลทวีป แลกเปลี่ยนพระมหาธรรมราชา และพระ
รามเสวยกลับคืนมา

ส่วนพระศัพทสมเด็จพระสุริโยทัยนั้น เมื่อเสร็จการสงครามแล้ว สมเด็จพระ
มหาจักรพรรดิโปรดให้พระราชทานเพลิงพระศพ ที่พระเมรุสร้างขึ้นในส่วนหลวง

เจดีย์ศรีสุริโยทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ทรงขอเชตวักขยสวรรค แล้วไปรคให้สร้างพระอารามขึ้นตรงทวารวดีพระเพลิง
มฤคยใหญ่เป็นสำคัญ เรียกว่า "วัดสวนหลวงขยสวรรค"

สงครามคราวพม่าขอช้างเผือก

เมื่อพระเจ้าตะเบ็งชเวตตะโกนกลับไปแล้ว กว้างการสงครามระหว่างไทยกับ
พม่าก่อนมาจนถึง ๑๕ ปี เพราะเหตุว่าทางหงสาวดีเกิดจลาจล เนื่องจากพระเจ้า
ตะเบ็งชเวตตะโกนเข้ามาตีเมืองไทยไม่สำเร็จ ทำให้หัวเมืองมอญคลายความกลัวเกรงนบถ
พม่าลง และพระเจ้าตะเบ็งชเวตตะโกนเสวยสุราเมามายอยู่เสมอ จนพระสัคน์เพื่อน
ในทศกัณฐ์กลลอบปลงพระชนม์ บุเรงนองไคชนครองราชสมบัติ หัวเมืองมอญพากัน
กระด้างกระเดื่อง บุเรงนองต้องเสียเวลาปราบปรามอยู่เป็นเวลานาน จนไคเมือง
ทองฮู เมืองแปะ เมืองหงสาวดี และเมืองเมะตะมะ แล้วทำพิธีราชาภิเษก
เป็นพระเจ้าหงสาวดี ปราบปรามเมืองฮองวะ เมืองไทยใหญ่ จนกระทั่งไคเมือง
เชียงใหม่ นับว่ามีกำลังยิ่งใหญ่มาก จึงไคเริ่มทำสงครามกับไทยอีก ไทยสาเหตุ
เนื่องจาก สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ทรงไคช้างเผือกถึง ๗ ช้าง พระเจ้าหงสาวดี
บุเรงนองจึงมีพระราชสาส์นมาทูลขอช้างเผือก ๒ ช้าง แต่สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ
ทรงเขาพระทัยว่าพม่าขอช้างเผือกเพื่อยบายจะทำสงครามกับไทย ถ้าไทยให้ช้างเผือก
ก็จะเป็นการแสดงว่าไทยยอมอ่อนน้อมแก่พม่า และพม่าก็คงหาเหตุอื่นทำสงคราม
กับไทย เมื่อปรึกษาขุนนางข้าราชการแล้ว ความคิดแตกแยกเป็น ๒ พวก พวกหนึ่ง
เห็นควรยอมให้ช้างเผือก อีกพวกหนึ่งเห็นว่าไม่ควรยอมให้ ในที่สุดไคทรงตอบ
พระราชสาส์นไปโดยสภาพว่าไม่สามารถจะถวายช้างเผือกตามทูลขอพระเจ้าบุเรงนองทรงมี
พระราชประสงค์ไค พม่าจึงไคยกกองทัพมาตีไทย ใน พ.ศ. ๒๑๐๖

การสงครามครั้งนี้ ไทยเสียเปรียบพม่ามาก คือ

๑. พม่ามีกำลังพลมาก เพราะไคทัพของหัวเมืองมอญที่อยู่ในอำนาจ มาเป็น

กำลังช่วย

๒. พม่าไต่เชิงใหม่ไว้ในอำนาจ อารยะอาศัยเรือแพเป็นพาหนะและเสบียงอาหารทางเมืองเชียงใหม่ ไม่ต้องขนข้ามภูเขามาตั้งแต่ก่อน

๓. พระเจ้าบุเรงนองเคยเป็นแม่ทัพของพระเจ้าตะเบงชเวตเทวีเจ้ามาดไทยครั้งก่อน ภูมิประเทศและกำลังทัพตลอดจนวัตรของไทยก็อยู่แล้ว จึงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่เคยมีในการสงครามครั้งก่อน

๔. พม่านำปืนใหญ่เข้ามาด้วย พร้อมทั้งจ้างฝรั่งชาวโปรตุเกสซึ่งชำนาญปืนใหญ่เข้ามาช่วยรบ

ในครั้งนั้นฝ่ายไทยเตรียมการป้องกันบ้านเมืองไว้โดยคาดว่าพม่าจะยกเข้ามาทางด่านพระเจดีย์ ๓ องค์ แต่ปรากฏว่า พม่าเดินกองทัพเข้ามาทางด่านแม่ละเมา แขวงเมืองตาก ทหารเมืองฝ่ายเหนือเพื่อตรวจการณ์ใหญ่ลงมาช่วยกรุงศรีอยุธยา ไทหัวเมืองเหนือไม่ทันระวังภัยแพ พระมหาธรรมราชาทรงเมืองพิษณุโลกอยู่ก็ต้องยอมอ่อนน้อม เมื่อไทหัวเมืองเหนือไว้ในอำนาจทั้งหมดแล้ว ก็เกณฑ์พลมาลงมายังกรุงศรีอยุธยา และรวบรวมเรือแพในหัวเมืองฝ่ายเหนือของไทยจกเป็นทัพเรือลงมาสมทบเพื่อกำลังชนอกด้วย

ฝ่ายทางกรุงศรีอยุธยา เมื่อทราบข่าวศึกพม่ายกมาทิวเมืองฝ่ายเหนือ ก็ส่งกองทัพยกกันไปช่วย แต่ไปถึงเมืองนครสวรรค์ ก็ทราบว่า ทิวเมืองเหนือเสียแก่ข้าศึกแล้ว ก็ถอยลงมาตั้งมั่นเพื่อคานทานกองทัพพม่าที่ขี้นมา ใต้สรวกกองทัพพม่าในที่สุดทัพไทยก็แตกถอยลงมา พม่าจึงยกลงมาล้อมกรุงศรีอยุธยาไว้ ฝ่ายไทยเห็นเสียเปรียบ จึงตั้งมั่นอยู่ภายในกำแพงเมือง ใช้ปืนใหญ่คอยระดมยิงมิให้ข้าศึกเข้ามาประชิดพระนคร และมีไทยยกกองทัพออกไปต่อสู้รบพุ่งกับพม่าอก ทงนประสังสรรค์วงเวลาให้ข้าศึกเลิกทัพกลับไปเองด้วยขัดสนเสบียงอาหาร หรือด้วยถูกฤดูกาลหนาวเหน็บจะหลากลงมาทวมท้องทุ่ง

แต่ทั้งนี้ก็กล่าวแล้วว่า พม่าล่องเรือมีประเทศและข้อบกพร่องในการสงครามของฝ่ายตนคืออยู่แล้ว ฉะนั้นพม่าจึงไม่ยอมให้เวลาล่องไปจนถึงนาเหินอย่างลงมา ไท้ไต้ขึ้นใหญ่ระกมยิงเข้าไปในพระนคร ถูกบ้านเรือนราษฎรและวัดวาอารามเสียหายลงทุก ๆ วัน จนเห็นว่าชาวพระนครพากันครนครามแล้ว ก็ให้พระราชสาส์นเข้ามายังสมเด็จพระมหาจักรพรรดิว่าถ้าเป็นไมตรีกับพม่า ก็ระลอบทัพกลับไป โดยมีข้อตกลงว่าฝ่ายไทยต้องให้ช้างเผือกแก่พม่าสี่เชือก และยอมให้พม่านำตัว พระรามเสวยพระยาจักรี และพระสุนทรสงคราม ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญของกองทัพไทย ไปไว้ที่หงสาวดี กับให้ส่งช้างแก่พม่ายี่สิบ ๓๐ ช้าง ส่งเงินยี่สิบ ๓๐๐ ชั่ง และไทยต้องยอมให้พม่าเก็บผลประโยชน์ภาษีอากรในเมืองมะริดทักก้วย ในครั้งนั้นข้าราชการส่วนมากประสงค์จะให้ยุติการสงคราม พระมหาจักรพรรดิจึงต้องยอมรับเป็นไมตรีกับพม่าตามข้อตกลงนั้น แต่เมื่อพม่าระลอบทัพกลับไป ไท้ไต้เชิญสมเด็จพระมหาจักรพรรดิไปไว้ที่เมืองหงสาวดีทักก้วย สมเด็จพระมหาจักรพรรดิจึงต้องมอบราชสมบัติให้พระมหินทราธิราชโอรส ครองกรุงศรีอยุธยา เมื่อไปถึงหงสาวดี พระเจ้าหงสาวดีก็ให้สร้างตำหนักอย่างราชมนเฑียรให้เป็นที่ประทับ สอนยศมาสมเด็จพระมหาจักรพรรดิเสด็จออกทรงผนวช เมื่อทรงมีโอกาสดังเสด็จกลับคนมาเมืองไทย ในครั้งนั้นพระนเรศวรราชโอรส พระมหาธรรมราชา ก็ต้องไปประทับอยู่ที่เมืองหงสาวดีทักก้วย

สงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าครั้งที่ ๑

(พ.ศ. ๒๑๑๒)

หลังจากการสงบศึกไทยไทยยอมให้ช้างเผือก ๔ เชือก และยอมปฏิบัติตามข้อตกลงของพม่าแล้ว ไทยก็ว่างสงครามต่อมาอีก ๔ ปี ทั้งนี้เพราะพระเจ้าหงสาวดียุเรนนองประสงค์จะให้ไทยเป็นเมืองขึ้นของพม่าโดยเด็ดขาด และไท้ไต้ชักจูงให้เกิดการแตกสามัคคีในหมู่คนไทย โดยการชักย่องพระมหาธรรมราชาให้อำนาจจนทาง

หัวเมืองเหนือ และสนับสนุนให้พระมหากษัตริย์ราชวงศ์ธนบุรีไม่ยอมอยู่ในบังคับบัญชาของ
กรุงศรีอยุธยา และสนับสนุนกับพระเจ้าหงสาวดี

ใน พ.ศ. ๒๑๐๗ เชียงใหม่ ลำปาง แพร่ น่านและเชียงใหม่ คบคิด
กันตั้งเมืองใหม่ไม่ยอมอยู่ในอำนาจของพม่า พระเจ้าหงสาวดีก็ทัพไปปราบ เกณฑ์
ให้พระมหากษัตริย์ราชวงศ์ธนบุรีไปช่วยด้วย เชียงใหม่ยอมแพ้ พม่าจับได้แต่พระยา
เชียงใหม่ แต่ครองเมืองอื่น ๆ อีก ๓ คนหนีไปพึ่งกรุงศรีสัตนาคนหุตอยู่ ณ เมือง
เวียงจันทน์ พม่าจึงยกทัพติดตามไปตบเวียงจันทน์ พระไชยเชษฐาธิราชทรงแห่งกรุงศรี
สัตนาคนหุตทางเมืองหน้า แล้วแต่งกองโจรคอยรบกวนพม่า ในที่สุดถึงฤดูฝน
พม่าไม่อาจปราบปรามพระไชยเชษฐาได้ ก็ยกกองทัพกลับ พระไชยเชษฐาตามทัพพม่าไป
จนปลายเขตกั้นแล้วก็กลับเข้าเมืองเวียงจันทน์ ได้แต่เมืองเปล่า เพราะพม่ากวาดต้อน
ครอบครัวและทรัพย์สินกันไปหมดสิ้น พระไชยเชษฐาจึงแต่งทูตเชิญพระราชสาส์น
กับเครื่องราชบรรณาการ มาถวายสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ทูลขอ พระเทพกษัตริย์
พระราชโอรสสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ซึ่งประสูติแก่สมเด็จพระศรีโยทกไปเป็นมเหสี
สมเด็จพระมหาจักรพรรดิกำลังต้องการกำลังสนับสนุนเพื่อต่อสู้กับพม่า จึงยินยอม
เป็นไมตรีกับพระไชยเชษฐาโดยมิได้ปรึกษาเรื่องกับพระมหากษัตริย์ราชวงศ์ธนบุรี
พระเทพกษัตริย์ทรงประสูติ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิจึงส่งพระแก้วฟ้า ราชโอรส
องค์หนึ่งของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิซึ่งเกิดแต่พระสนมไปแทน แต่พระไชยเชษฐาทูล
ถวายพระแก้วฟ้ากลับคืนมา สมเด็จพระมหาจักรพรรดิจึงได้พระราชทานพระเทพกษัตริย์
ให้ไป พระมหากษัตริย์ราชวงศ์ธนบุรีได้ทราบเรื่องการติดต่อทูลขอราชโอรส ก็ไม่เห็นชอบด้วย
ทั้งยังเกรงว่าพระเจ้าหงสาวดีจะสงสัยว่าตนเห็นใจด้วยกับพระมหาจักรพรรดิจึงบอก
ข่าวเป็นความลับไปยังพม่า แนะนำให้พระเจ้าหงสาวดีแต่งกองทัพมาข่มขู่สกัดทางแล้ว
จึงพระเทพกษัตริย์ไปยังเมืองหงสาวดี

สมเด็จพระมหินทราธิราชทรงทราบว่าพระมหาธรรมราชาเป็นต้นเหตุในเรือน
แต่ก็ไม่สามารถจะว่ากล่าวอย่างไร เพราะมิได้ปรึกษาเรื่องนั้นแก่พระมหาธรรมราชาก่อน
และพระมหาธรรมราชาสันความยำเกรงอำนาจทางกรุงศรีอยุธยา ช่างอำนาจพระเจ้า
หงสาวดีขกชนคำสั่งจากกรุงศรีอยุธยาอยู่เสมอ สมเด็จพระมหินทราธิราชทรงแค้นพระทัย
จึงทศกศอกกับพระไชยเชษฐาแห่งกรุงศรีสัตนาคนหุต ให้ยกกองทัพกรุงศรีสัตนาคนหุต
มาตีพิษณุโลก โดยทำเป็นทวารแกล้งแค้นทศกศอกกับพระไชยเชษฐาปล่อยให้พม่าซึ่งพระเทพกษัตริย์
ไปได้ และในการนี้สมเด็จพระมหินทราธิราชก็ทำอบายให้พระยาสุรสีห์ราชเอกไชยชัยกับพระยา
ทายนายกทัพขึ้นไปช่วยพิษณุโลก แต่ส่งเป็นความลอบให้ไปเป็นไส้ศึก คือเมื่อพิษณุโลก
ถูกล้อมแล้วให้ช่วยกันตกระหนาบ แต่พระยาทั้งสองกลับบอกความลับแก่พระมหา
ธรรมราชา ฉะนั้นเมื่อพระไชยเชษฐา ยกกองทัพมาลงเมืองพิษณุโลก เมื่อ พ.ศ.
๒๑๐๙ พระมหาธรรมราชาจึงไม่ยอมให้กองทัพกรุงศรีอยุธยาเข้าเมืองพิษณุโลก แล้ว
ทำแพทุกลไฟปล่อยแพไฟให้ลอยลงมาไหม้กองทัพเรือกรุงศรีอยุธยา กองทัพเรือกรุงศรี
อยุธยาแตกวันลงมาถึงทัพหลวง กองทัพกรุงศรีสัตนาคนหุตจึงตีพิษณุโลกไม่ได้
พอก็ไ้ข่าวว่ากองทัพพม่ายกมาช่วยพิษณุโลก พระไชยเชษฐาจึงถอยทัพกลับไปเมือง
เวียงจันทน์

พอเสร็จการศึก พระมหาธรรมราชาก็เสด็จไปเมืองหงสาวดี ทูลเรื่องทศกศอก
พระมหินทราธิราชทรงคบคิดกับพระไชยเชษฐาจะทำร้ายตน พระเจ้าหงสาวดีผู้เรงนอง
เห็นสมคระเนตามบาย ก็อภิเษกพระมหาธรรมราชาให้เป็นเจ้าฟ้าศรีสุธรรมพรหม ปกครอง
หัวเมืองเหนือในฐานะประเทศราชขึ้นต่อกรุงหงสาวดี มีให้ชนกรุงศรีอยุธยาออกต่อไป
ทางกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระมหินทราธิราชทรงทราบว่าพระมหาธรรมราชาออก
ไปเมืองหงสาวดีก็คิดว่าคงไปยุยงให้เกิดเหตุร้าย ฉะนั้นพอก็สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ
ซึ่งทรงผนวชเสด็จกลับเข้ามายังพระนคร สมเด็จพระมหินทราธิราชจึงเชิญเสด็จขึ้นไป

เมืองพิษณุโลกแล้วรับเอาพระวิสุทธิกษัตริย์กับพระโอรสธิดาลงมาไว้ยังกรุงศรีอยุธยา
พระเจ้าหงสาวดีทราบเรื่องจึงส่งให้พระมหาธรรมราชากลับมาเกณฑ์พลพาหนะทาง
เมืองเหนือเตรียมไว้ แล้วพระเจ้าหงสาวดีเร่งของกำนันกองทัพใหญ่ยกมาตีกรุงศรี
อยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๒๑๑๑ ยกเข้ามาทางด่านแม่ละเมา แขวงเมืองตาก มีกองทัพ
พิษณุโลกสมทบกับทัพพม่าด้วย ได้มาประชุมทัพที่เมืองกำแพงเพชร แล้วเดินทัพลงมา
ทั้งค่ายรายล้อมกรุงศรีอยุธยาไว้ สมเด็จพระมหินทราธิราชจึงทูลวิงวอนให้สมเด็จพระ
มหาจักรพรรดิทรงลาผนวชกลับขึ้นครองราชสมบัติอีกครั้งหนึ่ง ไทยต่อสู้ของกันเมือง
อย่างเข้มแข็ง ใช้ปืนใหญ่ตีมาลงแรงยิ่งกรากมิให้ข้าศึกเข้ามาประชิดพระนครได้

เสียดวงแก้วพม่าครั้งที่ ๑

ขณะนั้นพอสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ประสพสวรรคต ชาวพระนครเสียดวง
ใจ แต่ยังคงรักษาบ้านเมืองอย่างเข้มแข็ง เพราะมีแม่ทัพที่สามารถ คือพระยาราม
พระมหินทราธิราชขึ้นครองราชสมบัติแล้วทรงพระนามว่า สมเด็จพระมหินทราธิราช
พม่าล้อมกรุงศรีอยุธยาอยู่เป็นเวลานาน ก็ไม่สามารถตีเข้าเมืองได้ พระเจ้าหงสาวดี
จึงทำอภัยให้พระมหาธรรมราชาปล่อยตัวมายังพระวิสุทธิกษัตริย์ว่า ถ้าพระมหินทรา
ธิราชส่งตัวพระยารามให้แก่พม่าแล้ว พม่าจะเลิกทัพกลับไป พระมหินทราธิราชไม่
เท่าทันในกลอุบายก็ส่งตัวพระยารามออกไปให้ หวังว่าจะเป็นไมตรี เพื่อยุติสงครามโดย
แก่พระเจ้าหงสาวดีก็เลิกทัพกลับไป คงล้อมพระนครอยู่อีก ชาวเมืองเห็นว่าได้
ต่อสู้มากแล้ว ก็ต่อสู้ต่อไปอย่างเข้มแข็ง ถึงเวลาให้น้ำเห็นอย่างลงมา กองทัพพม่า
จะตีกลับไป พระเจ้าหงสาวดีทรงวิตก เพราะใกล้จะถึงฤดูน้ำหลากแล้ว พระมหาธรรม
ราชารับอาสาจะเข้ามาเกลี้ยกล่อมก็ถูกชาวพระนครยิงต้องหนีออกไป ในที่สุดจึงเกลี้ย
กล่อมพระยาจักรี ซึ่งชกตัวไปจากกรุงศรีอยุธยาตั้งแต่คราวสงครามซอซ่างเผือก ให้

เป็นได้ศึก โดยทำอุบายให้พระยาจักรีหนีจากกองทัพพม่ามาทางเครื่องพินนาการ แล้ว
ให้ตักศิระผู้คุมเสียประจานไว้ให้ชาวพระนครเห็น ฝ่ายไทยไม่รบในกลอุบาย ก็รับ
พระยาจักรีเข้าพระนคร และสมเด็จพระมหินทราธิราชโปรดแต่งตั้งให้พระยาจักรีเป็น
บัญชาการรักษาวพระนครแทนพระยาราม

พระยาจักรีทำการทรมานต่าง ๆ เป็นต้นว่าทรมานให้ประหารชีวิตผูกคอสู่ซาคักอียง
 แข็งขัน โยกย้ายขาราชการทรมานและมีความสามารถในการต่อสู้ไปไว้ในคานทไมสุ
 มีการรบสำคัญ แล้วย้ายผูกคอเข้ามาไว้ในหนาททสาคัญแทน จนเห็นว่า การรักษ
 พระนครอ่อนแอมากแล้ว ก็ให้สัญญาแก่กองทัพพม่า พม่าจึงระดมกำลังเข้าตีพระนคร
 ครอบงำทุกด้าน กรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า เมื่อวันอาทิตย์ เดือนเก้า แรมสิบเอ็ดค่ำ
 บรมเสด็จ พ.ศ. ๒๑๑๒ รวมเวลาที่พม่าล้อมกรุงศรีอยุธยาอยู่เก้าเดือน

พม่าไ้เก็บบริบทพระยศมณฑลกวักก่อนผู้คนพลเมืองไปเป็นเชลยเป็นอันมาก เหลือไว้ให้รักษาพระนครแต่เพียงหมื่นคน แล้วพม่าสถาปนาพระมหากษัตริย์เป็นพระศรีสรรเพชญ์ ครองกรุงศรีอยุธยาในฐานะเจ้าประเทศราชของพม่า ให้กองทัพพม่า ๓๐๐๐ คน อยู่ช่วยรักษากรุง แล้วนำสมเด็จพระมหินทราธิราชกับพระญาติวงศ์ไปหงสาวดี แต่สมเด็จพระมหินทราธิราชไปประสูติ สวรรคตกลางทาง

บทที่ ๓

เหตุการณ์ระหว่างกรุงศรีอยุธยาเป็นประเทศราชของพม่า

กรุงศรีอยุธยาในฐานะประเทศราช

พระมหาธรรมราชาขึ้นครองราชสมบัติเมื่อ พ.ศ. ๒๑๑๒ มีราชธิดาและโอรสซึ่งเกิดแก่พระวิสุทธิกษัตริย์ ๓ องค์ องค์ใหญ่เป็นธิดาชื่อ พระสุวรรณหงส์ องค์ที่ ๒ เป็นโอรส คือ พระนเรศวร พระเจ้าหงสาวดีทรงส่งไปเป็นบุตรบุญธรรม หรือเป็นองค์ประกันเลี้ยงไว้ที่เมืองหงสาวดีจนเติบใหญ่แล้วทรงส่งมาเมืองไทยตามหมายใหม่ใ้ฝากไว้สวามิภักดิ์ต่อหงสาวดี ต่อไประไไ้ไม่คักกขญแ่งเมือง องค์ที่ ๓ เป็นโอรส คือ พระเอกาทศรถ ซึ่งไปเป็นกษัตริย์ต่อจากสมเด็จพระนเรศวร

ครั้นต่อมา พระมหาธรรมราชาได้ถวายพระสุวรรณหงส์แก่พระเจ้าบุเรงนอง แล้วทูลขอพระนเรศวรมาช่วยราชการบ้านเมืองที่กรุงศรีอยุธยา ทรงสถาปนาพระนเรศวรขึ้นเป็นพระมหาอุปราช ให้ไปครองเมืองพิษณุโลก

กรุงศรีอยุธยาต้องตกเป็นประเทศราชของพม่าอยู่นานถึง ๑๕ ปี ในระหว่างนั้นพม่าตั้งขุนนางมากแลกำกับราชการทั้งที่กรุงศรีอยุธยาและทางภาคเหนือ การปกครองบ้านเมืองของไทยในระยะนี้ต้องใช้กฎหมาย และแบบแผนประเพณี ของกรุงหงสาวดีเป็นส่วนใหญ่ เป็นต้นว่า กฎหมายมนุธรรมศาสตร์ และการใช้ศักดินา ซึ่งแต่เดิมมาแต่สมัยสุโขทัย จนถึงสมัยอยุธยาตอนต้น ไทยใช้มหาศักราช ครั้นตกเป็นเมืองประเทศราชของพม่า ก็ต้องใช้จุลศักราชของพม่า ซึ่งต่าง ๆ ที่ไทยต้องรับใช้ในระยะเวลาที่เป็นประเทศราชของพม่า ต่อมาเมื่อไทยกู้เอกราชได้แล้ว ก็เลิกใช้สิ่งทั้งปวงที่ไทยเสีย ส่งทุกมประโยชน์ เช่นกฎหมายมนุธรรมศาสตร์และการใช้จุลศักราช ก็ยังคงใช้ต่อมา

สงครามกับเขมร

เมื่อพระมหากษัตริย์ราชวงศ์สุโขทัยขึ้นครองราชสมบัติใน พ.ศ. ๒๑๑๓ กรุงศรีอยุธยาเริ่มเสื่อมอำนาจลง เพราะผู้คนทรพยสัน อารุณและสิ่งมีค่า ถูกพม่ากวาดต้อน เก็บบริขาร และทำลายไปหมด คงเหลือแต่ตัวเมือง ราษฎรท้อถอยหนีภัยสงครามไปไต่ถ้ำยังแตกฉานชานเช่น ชุ่มชอนด้วยยุงตามป่า ยังไม่ทันรวบรวมกันเข้าเป็นทีเรียบร้อย เขมรก็ยกกองทัพมา รุกรานกรุงศรีอยุธยาอีกใน พ.ศ. ๒๑๑๓ ไทยไม่มั่งคั่งพอที่จะต่อสู้ข้าศึก จึงได้ ทูลมนต์รักษาพระนครไว้และจึงกำลังออกต่อสู้เป็นครั้งคราว เขมรรบแพ้ไทยอยู่บ่อย ๆ ในที่สุดก็เลิกทัพกลับไป และกวาดต้อนผู้คนความหิวเมืองชายแดนแดนนครนากไป เป็นเสลย

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๑๑๘ พระเจ้าหงสาวดีกับเรณองเกณฑ์กองทัพไทยให้ยก ไปช่วยตีเมืองเวียงจันทน์ พระมหากษัตริย์ราชวงศ์สุโขทัยไปกับพระนเรศวร ฝ่าย เขมรทราบข่าว เห็นว่าไทยคงไม่มั่งคั่งอยู่รักษาพระนครแข็งแรงพอ จึงยกทัพมาตี กรุงศรีอยุธยาอีก แต่เมื่อพระนเรศวรไปประสูติใช้ทัพพิชิตกลางทาง พระเจ้าหงสาวดี ยู่เรณองจึงอนุญาตให้ยกทัพกลับไป มาทันปราบปรามเขมร เขมรต้องถอยทัพกลับไป ไต่ถ้ำกวาดต้อนผู้คนและทรัพย์สินในหัวเมืองชายแดนแดนพระประแดงและนนทบุรีไปอีก

ต่อมาเขมรยังยกกองทัพมารุกรานและลอบกวาดต้อนผู้คนทางใต้ และตะวันออก ของไทยอีกหลายครั้ง แต่ไทยก็ยังไม่มีกำลังที่จะปราบเขมรลงให้ราบคาบได้กษัตริย์ จึง เพียงแต่คอยขับไล่ไป

การที่เขมรยกมารุกรานไทยเช่นนั้น แม้จะเสียผู้คนทรัพย์สินไป แต่ก็เห็นคุณค่า ประโยชน์แก่ไทยทางอ้อม เพราะปรากฏว่า คนไทยที่หนีพม่าไปคราวกรุงแตก

และยังระงับการขยายชุมชนอยู่ตามทิวเขา ๆ พวกชนเขมรกลับเข้ามาตั้งภูมิลำเนา
รวมกันในประเทศ เป็นการเพิ่มกำลังชน ในเวลาเดียวกัน ฝ่ายไทยก็มีโอกาสสะสม
กำลังทหารและอาวุธ สร้างซ่อมซัดคูเมือง เตรียมการกอบกู้เอกราชไว้ โดยพม่าไม่
สงสัย เพราะฝ่ายไทยอ้างว่าเพื่อต่อสู้ป้องกันการรุกรานของเขมร.

พระนเรศวรเตรียมการกอบกู้เอกราช

พระนเรศวรไอรสองศก ๒ ของพระมหาธรรมราชา ซึ่งได้เคยไปอยู่พม่านาน
ถึงหกปีนั้น ขณะเมื่อกลับมายังกรุงศรีอยุธยาเมื่อปี ๑๕ ปีแล้ว การที่คงไปอยู่
ที่พม่าเป็นการที่ คือ พระองค์ได้มีโอกาสศึกษาภาษามอญ พม่า ขนบธรรมเนียม
ประเพณี ความเป็นอยู่ นิสัย ใจคอ ตลอดจนยศราชวิธ ของชาวพม่าเป็นอย่างดี พระองค์
ทรงมีพระสติปัญญาวิริยอุตสาหะในการที่จะกอบกู้เอกราชของไทย และประสงค์ที่จะขจัดความ
เกรงกลัวของคนไทยที่มีต่อพม่าลงให้หมดสิ้น เมื่อพระมหาธรรมราชาแต่งตั้งให้พระ-
นเรศวรเป็นพระมหาอุปราชไปครองเมืองพิษณุโลกนั้น ผู้คนทางเหนือก็นับว่าพระ
องค์นั้นมาก นอกจากนั้น พระองค์ยังมีความกล้าหาญ เด็ดขาด และใฝ่พระทัยใน
การรบ ทรงคัดเลือกข้าราชการที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันกับพระองค์ฝึกหัดวิชาการ
รบต่าง ๆ เช่น ชำนาญใช้เกวียน ตั้งเป็นกองทหารร่วมพระทัย ให้รับใช้ใกล้ชิด และ
ทหารเหล่านั้นได้เป็นกำลังสำคัญในการกอบกู้เอกราชของชาติต่อไป.

พระนเรศวรแสดงความสามารถเหนือพระมหาอุปราชของพม่า

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๑๒๔ พระเจ้าเจียงมอแห่งล้านพระชนม์ มังไชยสิงห์ราช
ไอรสองศกครองราชสมบัติ ทรงพระนามว่า พระเจ้านันทบุเรง ทรงตั้งมังฆะยอชวา
ไอรสองศกใหญ่เป็นพระมหาอุปราช ในพิริยราชภักดิ์นั้น บรรดาเจ้าเมืองประเทศราช
ทั้งหลายจะต้องไปเฝ้าพระเจ้าหงสาวดีเป็นการแสดงความจงรักภักดีตามประเพณี

ขณะนั้นพระนเรศวรมีอายุ ๒๐ ปีแล้ว ได้ทูลอาสาไปเฝ้าพระเจ้าหงสาวดีแทนพระมหาธรรมราชา

ฝ่ายเจ้าฟ้าไทยใหญ่เมืองคัง ตั้งแคว้นเมืองอยู่ไม่ไปเฝ้า พระเจ้านันทบุเรง จึงให้ชักกองทัพ ๓ ทပ် คือ พระมหาอุปราชาคุมทัพหงสาวดี พระสังคทัต (หรือนักเงินห่อง) ไอรสเจ้าเมืองตองอู คุมทัพตองอู พระนเรศวร คุมทัพกรุงศรีอยุธยา ยกไปปราบเมืองคัง ทงนกเพอร์ให้โอกาสพระมหาอุปราชาชิงเป็นรัชทายาทของหงสาวดี ได้แสดงฝีมือในการสงคราม แต่ปรากฏว่า พระมหาอุปราชาคือผู้อ่อนแอไม่สามารถในการรบ เมื่อกองทัพหงสาวดีตีเข้าเมืองคัง ทพพระมหาอุปราชาก็แพ้พระสังคทัตทำการไม่สำเร็จ ส่วนพระนเรศวรเป็นผู้เฉลียวฉลาดและเก่งกล้าในยุทธวิธี จึงคิดอุบายตีเมืองคังได้ เจ็บเจ้าฟ้าเมืองคังมาถวายพระเจ้านันทบุเรง

ความสามารถของพระนเรศวรครั้งนี้ ทำให้พระมหาอุปราชาริษยา และพระเจ้าหงสาวดีคนนันทบุเรงกระแวงพระทัย แดกทาทาชื่นชมและพระราชทานรางวัลแก่พระนเรศวรตามประเพณีผู้ชนะศึก.

บทที่ ๔

พระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพ พ.ศ. ๒๑๒๗

พระนเรศวรเสด็จไปทรงสาวกครองนั้น ไต่สยสวนทราบว่าเจ้าเมืองประเทศราช
ของพม่านนยอมชนอยู่ในปกครองของพม่าก็เพราะเกรงกลัวพระเจ้าเบงกนอง ซึ่งมี
อำนาจและเข้มแข็งในการสงครามมาก สันพระเจ้าเบงกนองแล้ว เมื่อพระเจ้านันทบุเรง
ชนเป็นกษัตริย์ ทวีเมืองชนต่างก็หาโอกาสจะแยกเป็นอิสระอยู่เสมอ พระนเรศวรจึง
คิดหาช่องทางที่จะยกกองทัพไปและเตรียมกำลังรบไว้รอโอกาส

ในปี พ.ศ. ๒๑๒๖ เมืองหงสาวดีแข็งเมือง พระเจ้าหงสาวดีจึงเกณฑ์
กองทัพเมืองแปร กองอู เชียงใหม่ ศรีสตนาคนहुต และกรุงศรีอยุธยา ให้ไป
ช่วยรบฮังวะ พระนเรศวรทรงรับอาสายกกองทัพไปแทนพระบิดา ให้กองทัพเดินทางช้าๆ
เพื่อรอเวลาให้หงสาวดีเขารบฮังวะเสียก่อน ถ้าหงสาวดีชนะ ก็จะกวาดต้อนครอบครัว
ไทยที่พม่ากวาดเอาไปเมื่อเสียกรุงกลับคืนมา ถ้าหงสาวดีแพ้ก็จะได้อิสรภาพประกาศ

ฝ่ายพม่านน .. นับแต่พระนเรศวรขึ้นระศึกเมืองคังแล้วก็ทรงระแวงพระทัยว่า
พระนเรศวรเป็นฝีมือและเฉลียวฉลาดในการสงครามมาก คงจะตั้งแข็งเมืองขึ้นบ้าง
จึงคิดการกำจัดพระนเรศวร โดยให้พระมหาอุปราชาคุมกองทัพอยู่รักษาเมืองหงสาวดี
พระเจ้านันทบุเรงเองยกทัพหลวงไปปราบฮังวะ พระมหาอุปราชาก็ให้พระยาเกียรติ
กับพระยาราม ขุนนางมอญ เป็นข้าหลวงมารับกองทัพไทยที่เมืองแครง ส่งเป็น
ความลับไว้ว่า เมื่อกองทัพหงสาวดียกเข้าตีกองทัพกรุงศรีอยุธยาเมื่อใด ให้พระยา
เกียรติพระยารามช่วยตีกระหนาบ และปลงพระชนม์พระนเรศวรให้ได้ พระยา

ทั้งสองมาดงเมืองแครงก็เล่าความลับให้พระมหาเถรคันฉ่อง ซึ่งเป็นอาจารย์
ของตนทราบ

ชาวเมืองแครงเป็นมอญเคยถูกพม่ากดขี่มาแล้ว คงจะเกลียดชังพม่า เมื่อ
พระนเรศวรเสด็จไปดงเมืองแครง ได้พักไพร่พลอยู่ใกล้วัดพระมหาเถรคันฉ่อง แล้ว
เสด็จไปเยี่ยมเยียนโดยไคทรงคุ้นเคยมาแต่ก่อน พระมหาเถรคันฉ่องจึงทูลตักเตือน
ให้ทรงทราบกลอุบายของฝ่ายพม่า แล้วเกลี้ยกล่อมพระยาเกยรติพระยารามให้สวามิ
ภักดิ์ ทูลให้ทรงทราบว่าพม่าคิดร้าย

พระนเรศวรเห็นเป็นโอกาส จึงถือเอาการศรัทธาของพม่าเป็นข้ออ้างสำคัญ
ประกาศอิสรภาพของไทย ได้เรียกประชุมชาวเมืองแครงและแม่ทัพนายกอง ทรงเล่า
เรื่องพม่ากดขี่ให้ทราบ แล้วทรงลงนามเห็นแก่แผ่นดินประกาศศึกไมตรี และไม่
ยอมเป็นเมืองขึ้นของพม่าออกกองทัพวันประกาศอิสรภาพนตรกยเดือนหก ปีวอก พ.ศ.
๒๑๒๗ แล้วเสด็จยกกองทัพไปยังหงสาวดี

เมื่อกองทัพไทยยกข้ามแม่น้ำสะโตงไปใกล้ระแงงหงสาวดี พอดีได้ทราบข่าวว่า
ทัพหงสาวดีทยอยไปปราบเมืองฉะวระนนมีชัยชนะกลับมา พระนเรศวรเห็นว่าระแงง
หงสาวดีไม่สำเร็จ จึงกวาดต้อนครอบครัวไทยที่ถูกพม่านำมาเป็นเชลย กลับกรุงศรี-
อยุธยา พระมหาอุปราชเจ้าจันทกษัตริย์ พระองค์เองคุมทัพหลวง ให้สุรกรรมาเป็น
ทัพหน้า ยกติดตามทัพพระนเรศวร มาทันกันที่แม่น้ำสะโตงซึ่งเป็นแม่น้ำกว้าง
มาก กองทัพไทยข้ามฟากมาแล้ว พระนเรศวรทรงพระแสงขรรค์ยาวเกาทัณฑ์ กระสุน
ข้ามลำน้ำไปถูกสุรกรรมาแม่ทัพหน้าของพม่าตายอยู่กับคอช้าง ไพร่พลพม่าเสียขวัญ
พระมหาอุปราชเห็นว่าระแงงตามทัพไทยยังไม่สำเร็จ ก็เลิกทัพกลับหงสาวดี ส่วน
กองทัพไทยก็เดินทางกลับกรุงศรีอยุธยาทางด่านเจดีย์สามองค์ ในแขวงเมือง
กาญจนบุรี

พระแสงขันทรงยังถูกสุวรรณมาตายนัน ต่อมานับเข้าอยู่ในเครื่องราชูปโภค
สำหรับแผ่นดิน เรียกว่า พระแสงปืนต้นข้ามแม่น้ำสะโตง.

พระนเรศวรทรงเตรียมการต่อสู้พม่ารักษาพระนครหลังจากประกาศอิสรภาพ

เมื่อพระนเรศวรเสด็จกลับถึงกรุงศรีอยุธยาแล้ว ก็กราบทูลเหตุการณ์ให้สมเด็จพระ
มหาธรรมราชาทรงทราบ พระมหาธรรมราชาจึงทรงมอบอำนาจบังคับบัญชา
และการป้องกันเมืองให้แก่พระนเรศวร ในชั้นต้น พระนเรศวรทรงคิดการขยี้ไล่
ทัพพม่าทพระเจ้าหงสาวดีให้ตั้งค่ายเสียยังอาหารและควบคุมไทยอยู่ที่กาแพง-
เพชร คือทัพพม่านั้นทูลราชสังคร่า เมื่อขยี้ไล่กองทัพพม่านั้นทูลราชสังคร่าออกไปไล่สำเร้
แล้ว ในครั้งนั้นปรากฏว่า มีบรรดาคนไทยด้วยกันไม่เชื่อว่า ไทยจะแข็งเมืองเป็น
เอกราชและต่อต้านพม่าไล่สำเร้ คนไทยเหล่านั้นได้แก่ พระยาสุวรรณโลกและ
พระยาพิชัย ทั้งสองคนนั้นไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งของพระนเรศวรทให้ไปขยี้ไล่ทัพ
พม่าที่กาแพงเพชร พระนเรศวรจึงให้กองทัพหลวงยกไปปราบปรามจับพระยาทั้งสอง
ประหารชีวิตเสีย ทั้งนักโทษแสดงความรักชาติ ให้คนไทยมีความมั่นใจและร่วมมือ
กันต่อสู้พม่า

พระนเรศวรทรงดำริต่อไปว่า ในไม่ช้าพม่าก็จะยกกองทัพใหญ่จากหงสาวดี
มากไทยออก จะแบ่งกำลังต่อสู้พม่าทางเหนือและทางกรุงศรีอยุธยา ก็มีผู้คนและ
อาวุธไม่มากพอ จึงคิดส่งพระทัย กวาท่อนผู้คนหัวเมืองเหนือทางป่วงลงมารวบรวม
กำลังกันที่มณฑลทอสะทักที่กรุงศรีอยุธยาแต่เพียงแห่งเดียว ทั้งเมืองเหนือให้ร้างเสีย
ระยะหนึ่ง แล้วทรงแต่งตั้งกองโจรออกไปสอดแนมตามหัวเมืองชายแดนเพื่อสืบสวน
ข่าวข้าศึก.

รบพระยาพะสิมและพระยาเชียงใหม่ (พ.ศ. ๒๑๒๗)

เหตุการณ์เป็นไปตามพระคำของพระนเรศวร กล่าวคือ หลังจากทรง
ประกาศอิสรภาพได้ ๗ เดือน พม่าก็เกณฑ์กองทัพมากไทยจริง ได้ให้กองทัพ
พระยาพะสิมยกเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์ และให้กองทัพพระเจ้าเชียงใหม่
คือ มังนรธาช่อยกเข้ามาทางเหนือ ให้นำมาดงกรุงศรีอยุธยาพร้อมกัน จะได้ช่วยกัน
โจมตีกรุงศรีอยุธยาให้ได้

พระยาพระธัมมเทนทพเสามาทางเมืองกาญจนบุรี หมายจะยกเมืองสุพรรณบุรีเป็น
ทมนักถุกกองทัพไทยยกเข้ารบพุ่งกันตรึงไป พระยาพระธัมมคอบกองทัพเชียงใหม่
ไม่เห็นยกมาดังพวกรวมตามนัดหมาย ถัดยกทัพกลับไป

ฝ่ายกองทัพเชียงใหม่ของมังนรธาซื่อนั้น ยกเข้ามาทางเหนือ หวังเมืองเหนือ
วางอุบายเกณฑ์ทัพเข้ามาโดยสะดวก จนมาถึงชัยนาท ไม่ทราบว่ากองทัพพระยาพระติม
แตกถอยกลับไปแล้ว ก็พากองทัพเพอระนคหามาพบกับทัพพระยาพระติม ฝ่ายไทยยกไป
ต่อสู้ มีกำลังน้อยกว่าซุ่มกองทัพไว้ในป่า แล้วชักกองโจรออกเที่ยวดักปล้น แย่ง
ชิงมา พาหนะและเสบียงอาหารของข้าศึก จนกองหน้าของข้าศึกต้องถอยทัพไป
พอกับกองทัพเชียงใหม่ได้ทราบว่ากองทัพพระยาพระติมถอยกลับไปแล้ว เห็นว่า
เขาคงเกรงครุขัยขาดเสบียงไม่ดำรง จึงเลิกทัพกลับไปบนันเอง (พ.ศ. ๒๑๒๗)

รพพระเจ้าไชยงโหมทบานสระเกศ พ.ศ. ๒๑๒๙

กองทัพพระเจ้าเชียงใหม่ถอยกลับไปตั้งขบยั้งอยู่ ณ แขวงเมืองกำแพงเพชร
พระเจ้าหงสาวดีทราบดีว่า พระเจ้าเชียงใหม่ยกกองทัพไปช้า ไม่ทันกองทัพพระยาพะสิม
ก็ทรงชักเคือง จึงสั่งให้พระเจ้าเชียงใหม่ยกกองทัพมาทำการแก้ตัว คอยรบกวน
คนไทยมิให้เป็นอันทำไร่นา เพื่เป็นการตัดเสบียงอาหารของกรุงศรีอยุธยา แล้วให้

พระมหาอุปราชกุมภกมลมาใน พ.ศ. ๒๑๒๘ ให้มาตั้งที่นาที่เมืองกำแพงเพชร เป็นการเตรียมเสบียงอาหารไว้สำหรับกองทัพใหญ่ ซึ่งพระเจ้าหงสาวดีจะยกลงมาเองเมื่อถึงฤดูแล้ง

เมื่อพระนเรศวรทรงทราบข่าวว่ากองทัพเชียงใหม่ยกลงมานั้น แต่แรกทรงสำคัญว่า ชาคีจะยกทัพลงมาตีกองศรัทธา จึงกวาดค้อนผู้คนมาไว้ในกรุง เตรียมการรักษาพระนคร กองทัพเชียงใหม่จึงยกผ่านหัวเมืองเหนือลงมาได้จนถึงบ้านสระเกศ แขวงเมืองวิเศษไชยชาญ แล้วส่งกองทหารมาเข้ามารบกวนทำร้ายเผาบ้านเรือนและไร่นาของราษฎรไทย พระนเรศวรกับพระเอกาทศรถจึงคุมกองทัพขึ้นไปตีกองทหารมาของชาคียกมาแตกพ่ายไป และพระนเรศวรคงจะทรงทราบจากพวกเชลยในครั้งนั้นว่า พม่าเตรียมการจะยกกองทัพมาทำสงครามกับไทยเป็นเวลาแรมปี จึงคิดจะชิงใจกองทัพพระเจ้าเชียงใหม่ให้ลอบไปเสียก่อน เพื่อเป็นการตีกำลัง

ขณะนั้นพระนเรศวรกำลังรวบรวมไพร่พลจะยกขึ้นไปตีทัพเชียงใหม่ ก็พอกองอาสาของเชียงใหม่ ยกลงมาทำร้ายราษฎรที่บ้านป่าโมก พระนเรศวรและพระเอกาทศรถรีบเสด็จโดยกระบวนเรือเร็วและกองทหารเอกเล็กน้อย ไปปะทะกับชาคีจึงยกพลขึ้นบกแล้วเข้าโจมตีชาคีแตกถอยไปจนปะทะกับทัพหน้าของเชียงใหม่ ทยกตามลงมา ในที่สุดทัพหน้าของชาคีก็ถอยหนีกลับไป พระนเรศวรจึงให้รวบรวมกองทัพตั้งอยู่ที่ตำบลป่าโมก แล้วให้พระราชนุคุมกองทัพขึ้นไปลาดตระเวนฟังข่าวทัพพระเจ้าเชียงใหม่ ส่วนพระองค์กับพระเอกาทศรถเสด็จยกทัพหลวงตามไป กองทหารของพระราชนุคุมยกขึ้นไปปะทะกับกองทัพเชียงใหม่ ได้ต่อสู้กันอยู่ พระนเรศวรจึงการส่งข้าหลวงให้ขึ้นไปส่งพระราชนุคุมให้ลอบทัพลงมา ทัพเชียงใหม่สำคัญว่ากองทหารไทยแตกถอยหนี ก็ยกไล่มาอย่างไม่เป็นกระบวนคึก จนถึงที่ซึ่งพระนเรศวรทรงซุ่มกองทัพหลวงคอยอยู่ จึงถูกกองทัพไทยยกเข้าโจมตีแตกพ่าย

ยิบเป็นทั้งกองทัพหน้าและกองทัพหลวง รัชชอยหนกลับไปสมทบกับพระมหาอุปราช
ทกาแพงเพชร.

สงครามคราวพระเจ้าหงสาวดีล้อมกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๑๒๙

ครั้นต่อมาในกลางปี พ.ศ. ๒๑๒๙ พระเจ้าหงสาวดีขึ้นทูลเชิญเสด็จยก
กองทัพหลวงเข้ามา ได้มาตั้งประชุมทัพที่ทกาแพงเพชร จึงเป็นสามกองทัพ คือ ทัพ
พระเจ้าหงสาวดี ทัพพระมหาอุปราช และทัพพระเจ้าทองทิพย์ ให้พระเจ้าเชียงใหม่
เป็นกองเสบียง ทั้งสามแยกทางกันเกณฑ์พลเข้ามาตั้งค่ายประชิดกรุงศรีอยุธยา

ฝ่ายกรุงศรีอยุธยาได้ตระเตรียมการต่อสู้ของกันมานานเมืองไว้อย่างแข็งแรง
พระเจ้าหงสาวดีให้กองทัพกระหนาบถล่มทัพไทยตลอดกลายเข้าค่ายไปทุกครั้ง พระ-
นเรศวรเองทรงบัญชาการรบด้วยความเด็ดขาด และมีพระทัยกล้าหาญมิได้ย่อท้อ
เกรงกลัวภัยอันตรายใด ๆ เป็นต้นว่า ได้ทรงนำทหารออกไปปล้นค่ายข้าศึกด้วยพระองค์
เอง ได้รบชัยชนะหลายครั้ง ครั้งหนึ่งนำพลเข้าปล้นค่ายทัพหน้าของพระเจ้า
หงสาวดี ได้ค่ายนั้นแล้วก็ไล่ฟันแทงข้าศึกไปจนถึงค่ายหลวง ทรงคาบพระแสงดาบ
นำหน้าทหารชนบนระเนนค จนนกข้าศึกแตกกลายมา เมื่อเห็นว่าระทกหักเข้าค่าย
พระเจ้าหงสาวดียังไม่ได้ จึงได้เสด็จกลับไป พระแสงดาบซึ่งสมเด็จพระนเรศวรทรง
คาบเข้าชนดาบพระเจ้าหงสาวดีนั้น ได้ปรากฏนามต่อมาว่า พระแสงดาบคาบค่าย
กองทัพพม่าล้อมกรุงศรีอยุธยาอยู่นานถึง ๕ เดือน ก็ไม่สามารถจะตีหักเข้า
พระนครได้ เสบียงอาหารก็ขาดแคลนลง เพราะไทยคอยสกัดปล้นแย่งชิงและสกัด
ทางขนส่งเสบียงอยู่ตลอดเวลา พออย่างเข้าฤดูฝนเห็นว่าคงล้อมต่อไปก็จะเกิดความ
ลำบาก จึงถอยทัพกลับไป ใน พ.ศ. ๒๑๓๐.

บทที่ ๕

รัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

เมื่อพม่ายกกองทัพกลับไป ใน พ.ศ. ๒๑๓๐ ไทยก็ว่างสงครามกับพม่ามา
๓ ปี ถึง พ.ศ. ๒๑๓๓ สมเด็จพระมหาธรรมราชาสวรรคต ขณะนั้นพระนเรศวร
ทรงมีพระชนมายุ ๓๕ ปี ได้รัชมณฑลยศ ทรงสถาปนาพระเอกาทศรถขึ้นเป็นพระ
มหาอุปราช มีพระเกียรติยศสูงเสมอพระเจ้าแผ่นดินนอกพระองค์หนึ่ง

สงครามคราวรบพระมหาอุปราช พ.ศ. ๒๑๓๓

ฝ่ายทางพม่า เมื่อปราบปรามไทยไม่สำเร็จ หัวเมืองชนอน ๆ ก็พากันกระด้าง
กระดองยงชน พม่าจึงคิดการยกกองทัพมาทำสงครามกับไทยอีกใน พ.ศ. ๒๑๓๓
นั้น ไทยให้ทัพ พระยาพะสิมกับพระยาพุกาม เป็นกองหน้า ทัพ พระมหาอุป
ราชเป็นกองหลวง ยกเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์

สมเด็จพระนเรศวรทรงทราบข่าวศึกกระหน่ำ ทรงแจ้วใจจะรักษาบ้าน
เมืองไทยไว้ปล่อยให้ข้าศึกเข้ามาถึงพระนคร แล้วตั้งมั่นอยู่ในกรุงเช่นคราวก่อน
ก็คงจะเสียที เพราะไทยปล่อยราษฎรให้ออกไปตั้งทำมาหากินตามภูมิภาคแล้ว จะ
รวบรวมผู้คนกวาดคองเข้ามาอีกไม่ทัน ภายในกรุงก็มีกำลังน้อย ไม่พอรักษา จึง
เสด็จยกกองทัพหลวงไปตั้งรับพม่าที่เมืองสทบรรณม

กองทัพหน้าของพม่ายกหลวงเข้ามาโดยประมาท สมเด็จพระนเรศวรจึงเข้าโจมตี
แตกไปประทะกับกองทัพหลวง กองทัพหลวงของพระมหาอุปราชก็แตกไปด้วย แม้ทัพ
หน้าของพม่าคือพระยาพุกามตายในรบ และพระยาพะสิมก็ถูกไทยจับตัวได้

สงครามยุทธหัตถี พ.ศ. ๒๑๓๕

การที่กองทัพพระมหาอุปราช พ่ายแพ้ไทยไปในครั้งนี้ ทำให้พระเจ้าหงสาวดี ทรงชกเคืองพระทัย และวิตกกังวลมาก เพราะพระมหาอุปราชเป็นรัชทายาท บ่ม เลี้ยงเกียรติกษัตริย์และเป็นทางให้ประเทศราชห่มัน พวกกันกระกว้างกระเคืองยงชน จึง รัชสั่งให้ พระมหาอุปราช ยกทัพมารบไทยอีกใน พ.ศ. ๒๑๓๕ มี มังจาปะโร เป็นแม่ทัพหน้ายกเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์

ฝ่ายสมเด็จพระนเรศวรมัน เมื่อกองทัพพม่าแตกกลับไปแล้ว ก็มีใค้เฝ้าว่า พม่าจะยกมาอีกในระยะเวลาใกล้ ๆ เช่นนั้น แต่ให้ทรงเตรียมกองทัพไว้เพื่อระยกไป คเฆมร เพราะทรงชกเคืองทเฆมรตโธการสยงเข้ามากวาดค่อนครอยครว้ไทยชายเขต แคนไปเสมอ ๆ พอกเฝ้าว่าพม่ายกกองทัพมา จึงให้เรียกประชุมทพททั้งป้าโมก แขวงเมืองวิเศษไชยชาญ อ่างทอง แล้วให้พระยาศรีไสยณรงค์เป็นนายทัพยก ไปตั้งรยทพพม่าที่ดำนาคอกอบ สุพรรณบุรี และให้คอกยลาตกระเวนคเหตุการณ แล้ว สมเด็จพระนเรศวรและพระเอกาทศรถเสด็จไปเป็นทพหลวง ทรงคายทหนองสาทราย รมดำนาคอกอบ แขวงสุพรรณบุรี

ฝ่ายพระมหาอุปราชยกทัพเข้ามาตั้งที่ค่ายลตระพังตร แขวงเมืองสุพรรณบุรี ส่งกองสอดแนมมาสยทรายว่า กองทัพสมเด็จพระนเรศวรมันไพร่พลน้อยกว่า ก็คิดจะ ใจมคเฝ้าให้แตกพ่ายเสียแต่ยังไม่ทันตั้งตัว ก็ประทะกับทัพพระยาศรีไสยณรงค์ สมเด็จพระนเรศวรทรงทรายเช่นนั้น ก็ปล่อยให้ทัพพระยาศรีไสยณรงค์แตกหนีลงมา โดย มีใค้ยกขึ้นไปช่วย ครนทัพพม่ายกคคคตามรบกับทัพพระยาศรีไสยณรงค์มาอย่าง กระช่นชก ก็ทรงให้สัญญาแม่ทัพนายกองให้ยกเข้าคโธชาคค ขณะนั้นแม่ทัพนาย กองคตมเสด็จไม่ทัน มีแต่กองทัพพระยาสิทราชเคโชไชยกับกองทัพพระยามหาเสนา เทานนทตามเสด็จกองทัพหลวงรุกได้เข้าคคไปอย่างไกลชก

กองทัพข้าศึกไม่ทันรบกวนเสียก็แตกหนี ขณะนั้นข้างพระที่นั่งทรงของสมเด็จพระนเรศวร ซื่อ เจ้าพระยาไชยานุภาพ และข้างทรงของพระเอกาทศรถ ซื่อ เจ้าพระยาปราบไตรจักร เป็นข้างชนะจากกัน แล้วไล่ตามข้าศึกไปโดยเมามัน พาสมาเฝ้าพระนเรศวรและสมเด็จพระเอกาทศรถเข้าไปอยู่กลางหมู่ข้าศึก มีเครื่องทรงบายาและทหารรักษาพระองค์เท้านนทตามติดไปทัน ขณะนั้นเห็นเวลายุบพุ่งกันใกล้พลผู้คนฟังคลมมิมกไปทุกทิศ พอผู้คนจาง สมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระเอกาทศรถจึงทอดพระเนตรเห็นว่าอยู่ท่ามกลางข้าศึก แต่ทรงมีพระสติไม่หวั่นกลัว ก็แกล้งใจเหตการณ์โดยทรงขยับข้างพระที่นั่งตรงไปยังหน้าข้างพระมหาอุปราช ตรีศวนทำยุทธหัตถ์ซึ่งเป็นทางเกยวาทะทรงไคชัยชนะและพ้นจากข้าศึกตลอดรอบพระองค์อยู่

อนึ่งทรง ถ้าพระมหาอุปราชจะสั่งให้ไพร่พลเข้าล้อมรบทำร้าย สมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระเอกาทศรถก็ไม่อาจพ้นภัยได้ แต่เพราะพระมหาอุปราชทรงมีพระหฤทัยเป็นนวลยักษศรีย ทรงมีชดช้อยมานะรักษาทำทนาย แล้วขยับข้างพระที่นั่ง ซื่อ พลายพิทกออกออกมาชนกับเจ้าพระยาไชยานุภาพ เจ้าพระยาไชยานุภาพกำลังคลั่งนามัน โถมเข้าแทงฟันมิไคยขยง จึงเสีย พลายพิทกออกไคกลาง แยกชนเอาเจ้าพระยาไชยานุภาพเบนระขวางตัว พระมหาอุปราชไคทพันด้วยพระแสงของ้าว แต่สมเด็จพระนเรศวรเมียงพระองค์หลบทัน ถูกแต่พระมาลาหนึ่งขาดไป พอเจ้าพระยาไชยานุภาพสะบัดหลุด แล้วกลับชนไคกลางแยกถนัด รุนพลายพิทกเบนไป สมเด็จพระนเรศวรจึงวงพันด้วยพระแสงของ้าว ถูกองค์พระมหาอุปราชขาดสะพายแล่ง ชนสนพระชนม์อยู่กับคอช้าง ส่วนสมเด็จพระเอกาทศรถไคเข้าชนข้างกับมังจาปะโร และฟันมังจาปะโรตายเหมือนกัน

บรรดาแม่ทัพนายกองพม่า เห็นพระมหาอุปราชเสียที ต่างก็กรกันเข้ามาแกล้งใจ เอาขึ้นระคมยังถูกสมเด็จพระนเรศวรทพระหัตถ์ลงมากเจ็บ ขณะนั้นพอครพุด

กองทัพลวงและกองทัพพระยามหาเสนา และพระยาสิทธิราชเดโชชัยติดตามไปทัน
เข้ารบพุ่งกันเอาสมเด็จพระนเรศวรกับสมเด็จพระเอกาทศรถออกมาพ้นจากข้าศึกได้
กองทัพหงสาวดีก็เชิญพระศัพพะมเหสีปราชากลับไปบ้านเมือง

พระแสงของ้าวทสมเด็จพระนเรศวรทรงประหารข้าศึกนั้น ต่อมาได้นามว่า
เจ้าพระยาแสนพลพ่าย นัยถือว่าเป็นพระแสงศักดิ์สิทธิ์สำหรับพระเจ้าแผ่นดินทรง
พระคชาธารในรัชกาลหลัง ๆ สืบมา พระมลาททรงในวันนั้นได้นามว่า พระมลา
เบียง และช้างพระที่นั่งทชนะศึกก็ได้รับพระราชทานนามว่า “เจ้าพระยาปราบ
หงสาวดี.”

บทที่ ๖

สมเด็จพระนเรศวรขยายอำนาจและปราบปรามศัตรูของบ้านเมือง

ไทยยกเมืองทวายและเมืองตะนาวศรี พ.ศ. ๒๑๓๕

เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมีชัยชนะในการทำยุทธหัตถีแล้ว ทรงพิจารณาเห็นว่า
แม่ทัพนายกองตามเสด็จในการพระราชสงครามไม่ทัน เป็นความผิด เมื่อพากษา
โทษแล้ว ในที่สุดก็โปรดให้ทำการแก้ตัว ให้ยกทัพไปตีเมืองทวายและตะนาวศรี ซึ่ง
เคยเป็นของไทยมาแต่ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี และเสียดินแดนมาเมื่อคราวพระเจ้า
หงสาวดียกระแจะของคิงกรุงศรีอยุธยา กัดไถหัวเมืองทั้งสองตามพระราชประสงค์

ไทยได้มอญไว้ในอำนาจ พ.ศ. ๒๑๓๗

หัวเมืองมอญทั้งหลายที่เคยอยู่ในอำนาจของพม่า นั้น ต่างคอยหาโอกาสที่จะ
พ้นจากพม่าอยู่เสมอ ครั้นเห็นพม่ารบแพ้ไทยหลายครั้ง ก็นึก และที่สุดลงไทย
บุกรุกตีเมืองทวายเมืองตะนาวศรีได้อีก มอญก็พากันกระตือรือร้นไม่เกรงกลัว
พม่าเหมือนแต่ก่อน และเมื่อพม่าเกณฑ์มอญมาช่วยรักษาเมืองทวาย ตะนาวศรีนั้น
มอญก็เต็มใจช่วยรบพุ่ง พระเจ้าหงสาวดีก็คิดว่ามอญเอาใจมาฝากฝังข้างไทย ก็
ให้จกกองทัพจากหงสาวดีมาปราบปรามพวกมอญ พวกมอญหลบหนีไปอยู่ตามเมือง
ต่าง ๆ ในที่สุดก็มาสามัคคีไทย และขอกองทัพไทยไปช่วยต่อสู้พม่าที่ยกมาปราบ
กองทัพพม่าจึงแตกพ่ายกลับไปอย่างยับเยิน ตั้งแต่นั้นมาหัวเมืองมอญฝ่ายใต้ ตั้งแต่
เมาระตะระกลอจนแค้นค้อแดนไทยก็มาขออยู่ในอำนาจของกรุงศรีอยุธยาทั้งสิ้น

ไทยปราบปรามเขมร พ.ศ. ๒๑๓๖

สมเด็จพระนเรศวรทรงชักชวนพระทัยทเขมรยกมากวาดต้อนผู้คนทางชายแดน
เสมอ ทรงคิดการจะปราบปรามเขมรให้ราบคาบเพื่อให้หมดสิ้นความกังวล มีคระนั้น
เวลาที่ไทยมีสงครามศึกพันกับพม่า เขมรก็จะรบกวนไทยทุกครั้งไป เมื่อครั้งไทยรบ
ชนะกองทัพพระยาพะสิมใน พ.ศ. ๒๑๒๗ นักพระสถิตาไคชนครองราชสมบัติ
กรุงกัมพูชา ได้ส่งทูตมาขอสถาปนาความผกและขออ่อนน้อมต่อไทย ไทยก็รับเป็น
ไมตรีด้วย แต่เขมรมิได้รักษาสัมพันธไมตรีจริง ใน พ.ศ. ๒๑๒๘ เมื่อพระเจ้า
หงสาวดียกทัพใหญ่มาตีไทย เขมรก็ว่าไทยคงพ่ายแพ้พม่า ก็ส่งกองทัพเข้ามากวาด
ต้อนผู้คนแถบปราจีนบุรีไปอีก สมเด็จพระนเรศวรทรงชักเคืองอย่างยิ่ง แต่ทรงทำ
อะไรเขมรไม่ได้ เพราะยังมีการรบศึกพันกับพม่าอยู่ ครั้นพม่าเลิกทัพกลับไปแล้ว
จึงทรงจัดกองทัพยกไปตีเขมรในฤดูแล้ง พ.ศ. ๒๑๓๐ กองทัพไทยตีไคเมืองพระ-
ตะบอง โพธิ์สทิว ก็เกิดขาดแคลนเสบียงอาหาร จึงยกกองทัพกลับ

ครั้นถึงปลายปี พ.ศ. ๒๑๓๖ สมเด็จพระนเรศวรโปรดให้ยกกองทัพยกไปตี
เขมรอีกครั้งหนึ่ง กองทัพไทยตีไคเมืองรายทางไปตามลำดับ แล้วมีพระราชโองการ
ให้นักพระสถิตาไคชนครองราชสมบัติยกเมืองสระแก้ว เข้ามาเฝ้าและถวายสัตย์ปฏิญาณ
ว่าจะสวามิภักดิ์ต่อไทยโดยซื่อสัตย์สุจริต แต่นักพระสถิตาไคชนครองราชสมบัติ
การต่อสู้แข็งแรง สมเด็จพระนเรศวรจึงเสด็จยกกองทัพไปตีเมืองสระแก้ว แล้วกวาด
ต้อนครัวเขมรมาเป็นเชลย

สมเด็จพระนเรศวรตีเมืองหงสาวดีครั้งแรก พ.ศ. ๒๑๓๘

เมื่อสมเด็จพระนเรศวรตีไคหัวเมืองมอญและเขมรไว้ในอำนาจแล้ว ทรงพระ
ราชดำริว่า พม่าได้ยกมาข่มไทยมากมาแล้ว ควรจะยกไปตีหงสาวดีเป็นการตอบ

แทนพม่าบ้าง จึงเสกขัยกองทัพหลวงไปในปี พ.ศ. ๒๑๓๘ ไปตั้งเมืองเมาระตะมะ
รวบรวมกองทัพมอญเข้าสมทบ แล้วยกขึ้นไปล้อมเมืองหงสาวดีไว้ การที่ไทยยกทัพ
ขึ้นไปครั้งนี้เป็นการโจมตีโดยไม่ให้ข้าศึกเตรียมกำลังต่อสู้ได้พร้อม ทรงพระราช
ดำริว่า ถ้าสามารถตีเมืองหงสาวดีได้ก็กระต่ายเดียว ถ้ายังไม่สามารถตีได้ในคราวนี้
ก็จะรวบรวมกำลังและกำลังของพม่าให้ไว้สำหรับศึกการต่อไป และอีกประการหนึ่ง
จะได้ออกกวาดต้อนครอบครัวพลเมืองข้าศึกมาเป็นเชลยให้มากเป็นการตัดทอนกำลังของ
ข้าศึก และเพิ่มกำลังของฝ่ายไทย

กองทัพไทยล้อมกรุงหงสาวดีอยู่สามเดือน พอได้ข่าวว่า พระเจ้าแปร พระเจ้า
ชิงวะ และพระเจ้าทองอุ้ยยกมาช่วยหงสาวดี สมเด็จพระนเรศวรจึงเสกขัยกองทัพกลับ
เมื่อ พ.ศ. ๒๑๓๙ ได้กวาดต้อนครอบครัวพม่ามาเป็นเชลยเป็นจำนวนมาก

พระนเรศวรตีเมืองหงสาวดี ครองที่ ๒ พ.ศ. ๒๑๔๒

การทัพมารบแพ้ไทยหลายครั้งเป็นทักปรากฏแก่บรรดาหัวเมืองใหญ่น้อยทั่วไป
ฉะนั้นประเทศราชต่าง ๆ ของพม่าก็ยินยอม แม้หัวเมืองสำคัญ ๆ ของพม่าเองก็เกิด
การฉวยชิงแย่ง คบ เมืองตองอูกับเมืองแปรมีเรื่องบาดหมางกัน จนถึงพระเจ้าแปร
ยกกองทัพไปตีเมืองตองอู แต่ตีไม่ได้ แล้วพระเจ้าแปรก็เลยตั้งแข็งเมืองไม่อ่อนน้อม
ต่อพระเจ้าหงสาวดีซึ่งเป็นบิดาด้วย ในไม่ช้าเมืองศรีสทนต์คนหัดก่อกองแข็งเมืองขึ้น
บ้าง พระเจ้าหงสาวดีนั้นทศวรรษทรงมีรับสั่งให้บรรดาเจ้าเมืองประเทศราชส่งบุตร
หลานไปไว้ที่หงสาวดี ไทยให้เหตุผลว่า เขามาฝึกหัดราชการ แต่ทว่าแทนเพื่อเอา
เป็นประกัน มิให้คิดการแข็งเมืองในคราวนั้น พระเจ้าตองอูกับมังนรธาขอเจ้าเมือง
เชียงใหม่ เพิกเฉยมิได้ส่งราชบุตรไปตามรับสั่ง พระเจ้าหงสาวดีก็ไม่กล้าส่งพระ
ยกลไปปราบปราม

ส่วนเมืองศรีสัตนาคนหุตนั้น เป็นอรัญเมืองเชียงใหม่อุบล เมืองต่งแซงเมือง
เป็นอิสระจากพม่าแล้ว ก็แต่งท้าวพระยาไปเกลี้ยกล่อมครัวหลานข้างที่ถูกพม่ากวาดต้อน
เอาไปหงสาวดีให้กลับบ้านเมือง ครอบครองเหล่านั้นระคองเกินทางผ่านเมืองเชียงใหม่
พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตเกรงว่าเชียงใหม่มิยอมให้เกินทางผ่าน ก็เตรียมกอง
ทัพพระชนไปรบครอบครองครัวหลานข้างเหล่านั้น

มังนระราชชื่อ เจ้าเมืองเชียงใหม่นั้น เป็นน้องพระเจ้าหงสาวดี เกิดความวิตกว่า
เมื่อพม่าแพ้สงครามแก่ไทยหลายครั้งแล้ว ไพร่พลราษฎรกลัวความเกรงกลัวพม่า
คงจะเอนเอียงมาเข้าข้างไทย เมื่อเกิดศึกสงครามก็จะเบี่ยงบ่ายยาก จึงหันมาอ่อนน้อม
ขอเป็นข้าขอบขัณฑสีมาของไทย และขอพระราชทานกองทัพไทยเข้าไปช่วยป้องกันกองทัพ
กรุงศรีสัตนาคนหุตด้วย สมเด็จพระนเรศวรจึงให้พระยารามเดโช ขุนไปช่วย
รักษาย่านเมืองพรมมกยให้ เจ้าพระยาสุรสีห์ คมกองทัพหัวเมืองฝ่ายเหนือขึ้นไป
ห้ามปรามมิให้ชาวหลานข้างมารบกวนเบียดเบียนเชียงใหม่ กองทัพกรุงศรีสัตนาคนหุต
จึงได้ถอยทัพกลับไป แล้วเจ้าพระยาสุรสีห์ได้เกลี้ยกล่อมหัวเมืองต่าง ๆ ในภาคเหนือ
ให้คงอยู่ในความสงบเรียบร้อย ให้พระยารามเดโชเป็นข้าหลวงดูแลรักษาย่าน เป็น
อันว่าไทยได้หัวเมืองทางฝ่ายเหนือตลอดกรณหัวเมืองมอญทางฝ่ายใต้ไว้ในอำนาจหมด
สิ้น นับว่าเป็นกำลังสำคัญยิ่ง

สมเด็จพระนเรศวรทรงตั้งพระทัยจะตั้งหงสาวดีให้ได้ จึงให้เจ้าพระยาจักรี
คุมกองทัพไปตั้งที่เมะลาลังใน พ.ศ. ๒๑๔๒ เกลี้ยกล่อมคนทำนาสะสมเสบียงอาหาร
ไว้สำหรับกองทัพหลวง และก่อเรือรบเตรียมไว้เป็นพาหนะในการสงคราม ใน
ครั้งนั้น ไทยใหญ่หัวเมืองตะไกรยกองอยู่ รับรองว่าจะช่วยไทยรบพม่าด้วย แต่ต่อมา
พระมหาจักรีเสวยมเพรียม ซึ่งเป็นอาวรบของพระเจ้าคองอ ยอมมิให้คองออ่อน
น้อมต่อไทย เพื่อดูว่าคองอจะไ้เป็นใหญ่เหนือหงสาวดีเสียเอง พระเจ้าคองอจึงยุบมอญ

ให้กระทางกระเทือง แล้วต้องอุกคกกลอยกับชะไข เพื่อดึงสาวกให้ไ้ แล้วระบก
หัวเมืองชายทะเลให้แก่ชะไข ฉะนั้นต้องอุกกับชะไขจึงยกไปตั้งประชิดกรุงหงสาวกอยู่
สมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระเอกาทศรถ เสด็จยกกองทัพหลวงไปเมื่อย

พ.ศ. ๒๑๔๒ ท้องไปเสียเวลาประมาณมอญกบฏที่เนาะคะมะอยู่สามเดือน เมื่อ
ทางกรุงหงสาวกได้ข่าวกองทัพไทยยกไป บรรดาพระญาติวงศ์ชาวราชการไพร่พล
ราษฎร ต่างสิ้นความเชื่อถือความสามารถของพระเจ้าหงสาวกพากันหนีไปเข้าพวก
กับพระเจ้าตองอูเป็นจำนวนมาก พระเจ้าหงสาวกจึงต้องยอมให้กองทัพตองอูเข้าเมือง
หงสาวก แล้วมอบให้พระเจ้าตองอูเป็นผู้บัญชาการต่อสู้กองทัพไทยแทนพระองค์
พระเจ้าตองอูได้เข้าเมืองหงสาวกและได้รบชนะแล้วก็เก็บทรัพย์สินสมบัติกวาดต้อนผู้คน
แล้วเชิญพระเจ้าหงสาวกไปตองอู หงเมืองหงสาวกไว้ พวกชะไขจึงเข้าเมืองหงสาวก
เก็บทรัพย์สินสมบัติของเหลือแล้วก็เผาเมืองเสีย รบชนะกองทัพไทย

เมื่อสมเด็จพระนเรศวรเสด็จยกไปถึงกรุงหงสาวกซึ่งถูกเผาไหม้หมดแล้ว ก็
ทรงทราบข่าว พระเจ้าตองอูมโหฬารยินยอมสวามิภักดิ์แก่ไทยจริง จึงให้ขยงตั้ง
ค่ายทหารกรุงหงสาวก แล้วแต่งทูตไปแจ้งให้พระเจ้าตองอูมาเฝ้าพร้อมด้วยพาพระเจ้
หงสาวกมาถวายคำนับประเพณี แต่พระเจ้าตองอูกลับพลวไม่มาตามรับสั่ง สั่งแต่ทูตเชิญ
เครื่องราชูปโภคของพระเจ้าหงสาวกมาแทน อ้างว่าพระเจ้าหงสาวกยังทรงประชวร
อยู่ สมเด็จพระนเรศวรจึงยกกองทัพติดตามไปตมเมืองตองอู

กองทัพไทยยกไปล้อมเมืองตองอู และจับทัพยกเข้าปล้นเมือง ล้อมอยู่ถึง
๒ เดือน ก็ตีเมืองตองอูไม่ไ้ เสียขงอาหารก็ขาดแคลนลง เพราะมีไข้กระเทวรม
ไว้สำหรับระคเมืองตองอูกวบ การทตองยกเลยไปถึงตองอู เป็นระยะทางไกล พวก
กองโจรชะไขก็คอยก่กตการล่าปล้นขงเสบียงอาหารด้วย ประกอบกับฝนตกชุก สมเด็จพระ
นเรศวรจึงจำเป็นต้องให้เลิกทัพกลับ

โปรดให้สมเด็จพระเอกาทศรถไปรักษาบ้านเมืองในหัวเมืองฝ่ายเหนือและหัวเมืองมอญให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ส่วนพระองค์ยกกองทัพหลวงกลับกรุงศรีอยุธยา

สมเด็จพระนเรศวรสวรรคตที่เมืองหาง พ.ศ. ๒๑๔๘

ฝ่ายพระเจ้าทองอุทุมพรลังการังคตเป็นพระเจ้าหงสาวดีก็เข้าไปในภายหน้าเมืองกองทัพไทยเลิกกลับไปแล้ว ก็ไม่ยอมให้พระเจ้าหงสาวดีคืนทนายเรงกลับไปกรุงหงสาวดี คงควบคุมพระเจ้าหงสาวดีไว้ มุ่งหมายจะอาศัยอำนาจบังคับบัญชาหัวเมืองชนต่าง ๆ ตามที่ตนต้องการ พระเจ้าทองอุทุมพรลังการังคตของพระเจ้าหงสาวดีจึงไปยังหัวเมืองต่าง ๆ ว่า พระเจ้าหงสาวดีเห็นสมควรจะย้ายราชธานีไปประทับที่ทองอุทุมพรลังการังคตหัวเมืองชนต่าง ๆ ที่ใคร่รับประกาศ ท้าวเวียงแก้ว ท้าวเมืองแก้ว ฝ่ายที่ไม่เชื่อก็ชักชวนกันยกกองทัพมาชิงพระเจ้าหงสาวดีไปเสียจากทองอุทุมพรลังการังคต พระเจ้าทองอุทุมพรลังการังคตเห็นว่า หัวเมืองเหล่านั้นเป็นกบฏ แล้วทำคำสั่งพระเจ้าหงสาวดีออกไปว่ากล่าว เจ้าเมืองเหล่านั้นก็กลับไป แต่เมื่อพากันทราบบ้าง อำนาจบังคับบัญชาตกอยู่กับพระเจ้าทองอุทุมพรลังการังคต ก่อกวนเมืองเช่นนี้สลับข้าง มาอ่อนน้อมแก่ไทยบ้าง เช่นหัวเมืองมอญและไทยใหญ่

ต่อมาจนถึงหน่อราชบุตรของพระเจ้าทองอุทุมพรลังการังคตเห็นว่า ตั้งแต่พระเจ้าทองอุทุมพรลังการังคตมาไว้ในบ้านเมือง ก็มีแต่ความวุ่นวายไม่เป็นสุข คงมีภัยจากบรรดาหัวเมืองต่าง ๆ และภัยจากกรุงศรีอยุธยา คราวใดที่พระเจ้าหงสาวดียังอยู่เมืองทองอุทุมพรลังการังคตก็ระมัดระวังไม่ทางพ้นไปได้ จึงได้ลอบวางยาพิษปลงพระชนม์พระเจ้าหงสาวดีคืนทนายเรงเสีย (ใน พ.ศ. ๒๑๔๓) พระมหาเถรเสียมเพ็ชร ซึ่งเป็นอาจารย์ของพระเจ้าทองอุทุมพรลังการังคตให้พระเจ้าทองอุทุมพรลังการังคตเป็นใหญ่ จึงแนะนำให้พระเจ้าทองอุทุมพรลังการังคตไปตามหัวเมืองต่าง ๆ ว่า พระเจ้าหงสาวดีประหารสิ้นพระชนม์ และมอบราชสมบัติให้แก่พระเจ้าทองอุทุมพรลังการังคตเป็นอนุชา

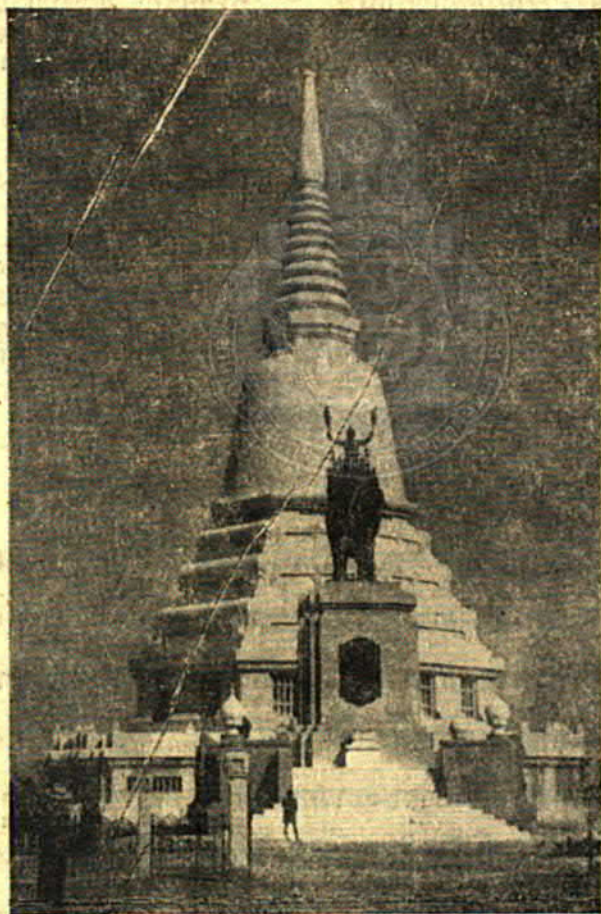
ขณะนั้นอนุชาของกษัตริย์ของพระเจ้าหงสาวดีก็ตั้งตนเป็นใหญ่ที่เมืองหงสาวดี ทรง
พระนามว่า พระเจ้าสุทิดธรรมราชา มีผู้คนนับถือเขาเป็นสมักรพรรดิพวกมาก ได้
ไทยใหญ่ไว้ในอำนาจและยกทัพเข้ามาตีเมืองหน่วย ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของไทยในปลาย
ปี ๒๑๔๗ แล้วจะยกมาตีเมืองแสนหวี สมเด็จพระนเรศวรจึงให้ยกกองทัพไป
ไปเสด็จผ่านเมืองเชียงใหม่มหายุทธจักรระบวรทัพ แล้วให้พระเอกาทศรถคุมทัพแยก
ไปทางเมืองฝางส่วนพระองค์เสด็จยกกองทัพหลวงไปทางเมืองหาง หรือเรียกว่าเมือง
หางหลวง แล้วประหารเป็นละลอกทัพพระพักตร์กลายเป็นพิษ มีพระอาการหนักมาก
โปรดให้ข้าหลวงรีบไปเชิญเสด็จสมเด็จพระเอกาทศรถมาเถิด มาถึงได้ ๓ วัน สมเด็จพระ
นเรศวรก็เสด็จสวรรคตที่เมืองหางเมื่อ พ.ศ. ๒๑๔๘ พระชันษาได้ ๕๐ ปี สมเด็จพระ
เอกาทศรถก็ให้เลิกกองทัพเชิญพระบรมศพกลับมาฝังพระนครศรีอยุธยา

พระเกียรติคุณของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

สมเด็จพระนเรศวรทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถกล้าหาญ ทรง
มีพระคุณแก่ชาวไทยเหลือคณานับ ได้ทรงกอบกู้สุภาพของไทยให้พ้นจากการเป็น
ประเทศราชของพม่า แล้วได้ปราบปรามศัตรูของพระราชอาณาจักรไทย ขยายอำนาจ
และแผ่อำณาเขตออกไปอย่างกว้างขวาง บวรคาประเทศเพื่อนบ้านต่างหวาดเกรงพระ
บรมเดชานุภาพ ทรงเป็นยอดวีรบุรุษในการสงคราม และด้วยพระปรีชาญาณของ
พระองค์ จึงทำให้ไทยได้เป็นใหญ่มีอาณาเขตแผ่ไพศาล มีเกียรติยศระบือทั่วไป ตลอด
รัชกาลของพระองค์ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการสมควรแล้วที่คนทั้งหลายโดยยกย่องพระ
เกียรติยศและพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนเรศวรว่า เป็นอริวิชัยบุคคลประกอบ
ด้วยความเป็นนักรบและความเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงคุณแก่ประเทศและพสกนิกร นับ
เป็นมหาราชพระองค์ ๑ การยกย่องนับถือแก่เพียงในหมู่ไทยเท่านั้น แต่ในพงศาว
ดารของชาติอื่น เช่น พม่า มอญ เขมร ลาวช้างและเชียงใหม่นั้น ตลอดจนรศหามาย

เหตุของเงินและเฟื้องทกล้างลงพงศาวดารของประเทศทางตะวันออกในสมัยนั้นเกี่ยวกับ
สมเด็จพระนเรศวรว่าเป็นนรนาทราชา พระเกียรติยศปรากฏอยู่ในทวณัน

พระบรมรูปสมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่ก่อสร้างเสร็จเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม
พ.ศ. ๒๕๐๒ ในลักษณะทรงพระศาสธารออกศึกทศกอนเจดีย์ ณ จังหวัดสุพรรณบุรี
นับเป็นอนุสรณ์แก่นุชนไทยให้ระลึกในวีรกรรมอันสูงส่งและพระมหากรุณาธิคุณ
ที่พระองค์ได้ทรงมีแก่ชาติไทยและชาวไทย.

บทที่ ๗

ความรุ่งเรืองของกรุงศรีอยุธยา

เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชใน พ.ศ. ๒๑๔๘ แล้ว สมเด็จพระเอกาทศรถ ใ้ไชยชนะสงครามรบกับพม่า กรุงศรีอยุธยาในรัชกาลนี้กำลังมีอำนาจสูง และมีอาณาเขตกว้างขวางเป็นทิวเขารอบแก่งประเทศใกล้เคียงสืบเนื่องมาแต่รัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช บ้านเมืองสงบเรียบร้อย ไม่มีข้าศึกศัตรูเข้ามารบกวนทั้งภายนอกและภายในประเทศ สมเด็จพระเอกาทศรถได้ทำการทำสงครามแผ่พระราชอาณาเขต เพราะทรงเห็นว่าไพร่พลได้ทำการสงครามช้านานแล้ว ทางเหนืกเหนือยอกโรยและสันเปลืองกำลังไปมาก แม้จะได้อาณาเขตต่าง ๆ เข้ามาเพิ่มเติมอีกก็จะยากแก่การปกครองให้เรียบร้อย ย่อมระหาคความสับสนมิได้ พระองค์จึงหันมาทะนุบำรุงบ้านเมือง และหาความรุ่งเรืองสันติสุขมาสู่ชาติและประชาชน

สัมพันธไมตรีกับต่างประเทศชาวตะวันตก

ในรัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถนี้ ไทยได้มีสัมพันธไมตรีกับอังกฤษ ฮอลันดา และญี่ปุ่นเป็นอย่างดี มีจดหมายเหตปรากฏว่าฮอลันดาได้ส่งทูตมาเจริญสัมพันธไมตรีกับไทยและไทยก็ส่งทูตไปตอบแทนด้วย ไทยกับฮอลันดาได้ทำสัญญาการค้าต่อกันเป็นครั้งแรกในรัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถนี้

ซึ่งกษัตริย์แต่เดิมชื้อสนัค้าของชาวตะวันตก จากพ่อค้าโปรตุเกสและฮอลันดา ต่อมาจึงคบค้าขายกับชาวตะวันตกโดยตรง ได้เข้ามาติดต่อค้าขายกับไทยในรัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถนี้ และได้ริบอนุญาตให้ตั้งห้างค้าขายที่อยุธยาและปัตตานีด้วย

ส่วนญวนนั้น ไทยเข้ามาติดต่อกับไทยในปลายรัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และไทยสมัครเป็นทหารอาสาในกองทัพไทย ครั้นถึงรัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถ โปรดให้พวกญวนตั้งบ้านเรือนค้าขายในอยุธยา และจ้างเป็นทหารรักษาพระองค์ และญวนก่อนญาคให้ไทยส่งเรือไปค้าขายที่ญวนใน

เมื่อสมเด็จพระเอกาทศรถสวรรคตแล้ว ไทยก็ยกทัพสืบราชสมบัติต่อมาอีกหลายองค์ คือ พระศรีเสาวภาค พระเจ้าทรงธรรม พระเชษฐาธิราช พระอาทิตย์วงศ์ พระเจ้าปราสาททอง จนถึงแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าฟ้าไชย ซึ่งเป็นโอรสของพระเจ้าปราสาททองไทยขึ้นครองราชสมบัติใน พ.ศ. ๒๑๙๗ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๑๙๙ ก็ถูกพระศรีธรรมราชา พระเจ้าอา และพระนารายณ์ พระอนุชา ช่วยกันกำจัด แล้วพระศรีธรรมราชาซึ่งเป็นพระอนุชาของพระเจ้าปราสาททองขึ้นครองราชย์ ในปี พ.ศ. ๒๑๙๙ นั้น ครองอยู่ได้ ๓ เดือนก็ถูกพระนารายณ์กำจัด แล้วพระนารายณ์ขึ้นครองราชย์ ทรงพระนามว่าสมเด็จพระนารายณ์

รัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

สมเด็จพระนารายณ์ขึ้นครองราชย์ใน พ.ศ. ๒๑๙๙ อยู่ในราชสมบัติจนถึง พ.ศ. ๒๒๓๑ รวม ๓๒ ปี ในรัชกาลนี้ กรุงศรีอยุธยาเจริญรุ่งเรืองมาก ทั้งในด้านการปกครองและการค้าขายกับต่างประเทศ การศึกษาและวรรณกรรม สมเด็จพระนารายณ์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ปรารถนาปรารถนา ทรงปกครองประเทศให้เจริญรุ่งเรือง และประจักษ์แก่เหตุการณ์เกี่ยวกับชาวตะวันตกในสมัยนั้นเป็นอย่างดี ทรงเล็งเห็นว่าถ้าจะมีราชธานีที่กรุงศรีอยุธยาแห่งเดียว หากเกิดเหตุกับชาวตะวันตกจะแก้ไขไม่ทัน จึงโปรดให้สร้างเมืองลพบุรีขึ้นใหม่ราว พ.ศ. ๒๒๐๘ เพื่อให้เป็นราชธานีสำรอง และ ณ เมืองลพบุรีนี้ ไทยโปรดให้สร้างทิวเขาเขาเขื่อนศิลา

กันระหว่างภูเขาถ้ำน้ำไว้ แล้วปล่อยน้ำไปตามท่อไต่หิน นับว่าทรงเริ่มการประปาเป็นครั้งแรก นอกจากนั้นยังทรงมีความสามารถแก้ไขปัญหาย่างยากในบ้านเมืองได้เป็นอย่างดี

ในรัชกาลนี้ มีชาวต่างประเทศคนหนึ่งเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ คือ เจ้าพระยาวิชาเยนทร์ เป็นฝรั่งชาติกรีก เชื้อเชื้อ คอนสแตนติน ฟอลคอน เป็นกะลาสี มากับเรือกำปั่นค้าขายของชาวอังกฤษ แล้วได้เข้าถวายตัวรับราชการในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ เป็นที่โปรดปรานมาก ภายหลังได้เลื่อนยศเป็น เจ้าพระยาวิชาเยนทร์ ว่าราชการต่างประเทศและกิจการพระคลังสินค้า ต่อมาในตอนปลายรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ เหตุการณ์บ้านเมืองมีความวุ่นวาย เจ้าพระยาวิชาเยนทร์จึงถูกฆ่าตาย

ความเกี่ยวข้องกับต่างประเทศ

ในรัชกาลนี้ ไทยได้เป็นไมตรีกับราชสำนักต่างประเทศใหญ่ ๆ เช่นราชสำนักพระเจ้าแผ่นดินจีน อินเดียน เปอรเซีย และฝรั่งเศส ได้มีการแลกเปลี่ยนทูตและส่งเครื่องบรรณาการกัน แต่ก็มีข้อขัดแย้งกับอังกฤษและฮอลันดา

การบาดหมางกับฮอลันดา ไทยเคยเป็นไมตรีกับฮอลันดาเป็นอย่างดี ในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ มาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ฮอลันดากับไทยเกิดขัดแย้งกัน ด้วยเรื่องฮอลันดาหาว่าไทยแย่งทำการค้าขายกับญี่ปุ่น ใน พ.ศ. ๒๒๐๗ ไทยกำลังมีการรบศึกพม่า ฮอลันดาถือโอกาสส่งเรือรบมาทำลายเรือสินค้าของไทยในทะเลตะวันออก และยกกองทัพเรือเข้ามายึดปากน้ำเจ้าพระยาด้วย ไทยเสียเปรียบเห็นว่าไม่อาจต่อสู้เอาชนะฮอลันดาได้ จึงทำสัญญาปรองดองไม่ไปค้าขายแข่งขันกับฮอลันดา

การบาดหมางกับอังกฤษ ด้วยสาเหตุเนื่องมาจากการแข่งขันในทางการค้าขาย อังกฤษไม่พอใจที่ไทยหันมาค้าขายทางทะเลตะวันออก และคงเมืองมะริดเป็น

สถานค้าขาย จึงเรียกร้องให้ไทยใช้ค่าเสียหาย แล้วอังกฤษส่งเรือรบมาทำลายข้อม
 ทเมืองมรวกและจมเรือกำปั่นค้าขายของไทย พระยาตะนาวศรีจึงยกเจ้าคเมืองมรวก
 มาพันชาวอังกฤษตายเป็นจำนวนมาก ทเหลือพวกกันลงเรือหนีไป อังกฤษก็ไทยจึง
 เป็นศัตรูกันตั้งแต่ พ.ศ. ๒๒๓๐ สืบมาจนตลอดรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์

สัมพันธไมตรีกับฝรั่งเศส ในขณะสมเด็จพระนารายณ์ครองกรุงศรีอยุธยา
 ทรงยกทัพประเทศฝรั่งเศสสมเด็จพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ เป็นกษัตริย์ ฝรั่งเศสได้ส่งบาทหลวง
 มาเผยแผ่คริสต์ศาสนาทางตะวันออก ได้เข้ามาในเมืองไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๒๐๘

ต่อมาฝรั่งเศสเห็นว่า สมเด็จพระนารายณ์มิได้ทรงรังเกียจคริสต์ศาสนา จึงส่งคนไป

ทูลขอพระราชสาส์นจากพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส เพื่อฝากฝังชาวฝรั่งเศสในกรุงศรีอยุธยา

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๒๒๔ สมเด็จพระนารายณ์โปรดให้ราชทูตไปเจริญทางพระราช

ไมตรีกับพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๒๒๘ เชวาเลีย เดอ โชมองต์

ได้เป็นเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสมาเจริญสัมพันธไมตรีและทูลเชิญสมเด็จพระนารายณ์ให้

นบถอคริสต์ศาสนา สมเด็จพระนารายณ์โปรดให้จัดการต้อนรับคณะทูตอย่างสมเกียรติ

และทรงพระดำริแก้ไขผ่อนผันคำเชิญชวนของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ มิให้เป็นเครื่องหมาย

น่าใจ โดยโปรดให้ประกาศพระราชกฤษฎีกาพระราชทานพระบรมราชานุญาต แก่

ข้าราชการขุนนางและราษฎรทั่วไปที่ยศนบถอคริสต์ศาสนา ให้เขารับนบถอคริสต์

ศาสนาได้ ส่วนพระองค์นั้นถ้าหากทรงมีพระราชศรัทธาเมื่อใด ก็ทรงนบถอคริสต์

ศาสนาเมื่อนั้น แล้วได้โปรดให้ออกพระวิสสุตรสุนทร (ปาน) ทูลทูลเรียกกันว่า

โกษาปาน เป็นหัวหน้าคณะทูต นำทูตไปเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ณ กรุงฝรั่งเศส

เป็นการตอบแทน ในขณะนั้นประเทศฝรั่งเศสกำลังเป็นมหาอำนาจรุ่งเรืองมากในยุโรป

และประเทศทางตะวันออกยังไม่เป็นที่ยอมรับกันในวันตกมากนัก ฉะนั้นการทูลทูล

อยุธยาส่งราชทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส จึงเป็นเหตุเลื่องลือมาก

ในยุโรป และเป็นผลทำให้ประเทศทางตะวันตกรู้จักประเทศไทยกว้างขวางขึ้น
ประการหนึ่ง ซอลันดาและอังกฤษก็ไม่กล้าข้ามเหงะเบยกับไทยมานานัก

เมื่อคณะทูตไทยกลับจากฝรั่งเศสใน พ.ศ. ๒๒๓๐ นั้น พระเจ้าหลุยส์โปรก
ให้ลาอูแบร์เดินทางมากับคณะทูตด้วย และโปรกให้จัดทหารฝรั่งเศสพันสองร้อยคน
ให้มารักษาการเป็นทหารของกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนารายณ์โปรกให้ทหาร
ฝรั่งเศสثمانไปประจำการที่บอมเบย์เมืองมรวัก และบอมเบย์ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญ

เหตุการณ์ยุ่งยากตอนปลายรัชกาล

ชาวฝรั่งเศสพยายามทำให้สมเด็จพระนารายณ์ทรงเซารัตนบดินทร์ศักดิ์
ให้ไว้ และได้ให้เจ้าพระยาวิชาเยนทร์เป็นผู้คอยเกลี้ยกล่อมสนับสนุน บังเจ้าพระยา
วิชาเยนทร์เป็นที่โปรดปรานของสมเด็จพระนารายณ์มากเท่าใด ข้าราชการชนนางก็พา
กันระแวงว่าฝรั่งเศสคิดจะหาทางให้ไทยเป็นเมืองขึ้นและทำลายล้างพุทธศาสนาอันเป็น
ศาสนาประจำชาติของไทยเสีย ข้าราชการชนนางเหล่านั้นจึงทางหาทางจะกำจัดฝรั่งเศส
อยู่ตลอดเวลา

สมเด็จพระนารายณ์นั้นไม่มีโอรสที่จะทรงแต่งตั้งเป็นรัชทายาท รัชราชสมบัติ
ทอดจากพระองค์ จึงได้ทรงสถาปนาพระขนิษฐาเป็นเจ้าในราชสำนักขึ้นเป็นโอรสบุญธรรม
ทรงเลี้ยงดูและทรงพระเมตตาพระทัยมาก แต่ก็มีโอรสแต่งตั้งให้พระขนิษฐาผู้ใดเป็น
รัชทายาท ชาวฝรั่งเศสก็คิดว่า พระขนิษฐาจะใหญ่ต่อไป จึงเกลี้ยกล่อม
จนพระขนิษฐาเสด็จในคริสตศาสนา ขณะนั้นพระเพทราชา ขุนนางผู้ใหญ่คนหนึ่ง
ซึ่งเป็นผู้นำนานอยู่มากในเวลานั้น ก็รวบรวมสมัครพรรคพวก คบกำจักพวกฝรั่งเศส
และเจ้าพระยาวิชาเยนทร์

ต่อมาในปลายปี พ.ศ. ๒๒๓๑ สมเด็จพระนารายณ์ประสูติพระชนก ประทับอยู่
 ที่ลพบุรี พระเพทราชาให้จับพระขนิษฐาเจ้าพระยาวิชาเยนทร์มาเสีย แล้วเกรงว่าทหาร
 ฝรั่งเศสที่ขอมอบนักรบจะยกเข้ามาต่อสู้ จึงส่งกองทหารไปล้อมทหารฝรั่งเศสเหล่านั้น
 แล้วบังคับให้เดินทางออกนอกประเทศ แล้วพระเพทราชาเข้ายึดอำนาจจากเจ้า
 ชำระราชการที่ไม่เข้าด้วยเสียมาก ระหว่างนั้นสมเด็จพระนารายณ์ก็เสด็จสวรรคต (พ.ศ.
 ๒๒๓๑).

บทที่ ๘

ความเลื่อมของกรุงศรีอยุธยา

เหตุการณ์ไม่สงบภายในบ้านเมือง

เมื่อพระเพทราชาขึ้นครองราชย์ได้แล้ว กษัตริย์ครองราชสมบัติ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๒๓๑ ถึง พ.ศ. ๒๒๔๖ รวมเวลาครองราชย์ได้ ๑๕ ปี ภายในบ้านเมืองไม่สงบ เรียบร้อย เกิดการจลาจลและกบฏหลายครั้ง คือ พระยารามเดโชเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช และพระยาขมราช เจ้าเมืองนครราชสีมา ทั้งแข็งเมือง ต้องยกกองทัพไปปราบเป็นเวลาหลายปี จึงปราบคาบ อกรายหนึ่งคือ เกิดกบฏชื่อธรรมเถร อ้างว่าเป็นเจ้าฟ้าอภัยทศ อนุชาของสมเด็จพระนารายณ์ เกลี้ยกล่อมสมัครพรรคพวกคุมกันเข้ามาจนถึงซานพระนคร นอกจากนั้นก็มีกบฏอื่นๆ อีกหลายครั้ง แต่ถูกพระเพทราชาปราบปรามลงได้

เมื่อพระเพทราชาสวรรคตในปี พ.ศ. ๒๒๔๖ แล้ว ขุนหลวงสรศักดิ์ได้ครองราชสมบัติเป็นกษัตริย์ครองกรุงศรีอยุธยา ทรงพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าเสือ ครองราชสมบัติถึง พ.ศ. ๒๒๕๑ เมื่อสิ้นศักราชกาลแล้ว สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้าวสายไต้ครองราชสมบัติสืบต่อมา ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๒๕๑ จนถึง พ.ศ. ๒๒๗๕ เมื่อเสด็จสวรรคตแล้วได้เกิดสงครามกลางเมือง แบ่งชิงราชสมบัติกันระหว่างพระราชนิโอรสและพระอนุชา สงครามกลางเมืองครั้งนี้ร้ายแรงและลูกหลานใหญ่โตกว่าครั้งอื่นๆ ที่เคยมีมาในประวัติศาสตร์ของกรุงศรีอยุธยา สงครามกลางเมืองครั้งนี้สิ้นสุดลง

โดยเจ้าฟ้าพรพระอนุชาไต่สยราชสมบัติครองกรุงศรีอยุธยา ทรงพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ครองราชสมบัติระหว่าง พ.ศ. ๒๒๙๕—๒๓๐๑ ทรงมีราชโอรส ๓ พระองค์ คือ เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ เจ้าฟ้าเอกทัศ และเจ้าฟ้าอุทุมพร และมีโอรสภักดีสนมอีก ๔ องค์

ในรัชกาลนี้ บ้านเมืองอยู่ในสภาพไม่สงบเรียบร้อย กว้างเหตุน่าสงสารความเป็นใหญ่กันนัก พระราชโอรสองค์ใหญ่ คือ เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์หรือเจ้าฟ้ากุ้ง ซึ่งตามราชประเพณีจะต้องได้รับรัชทายาทครองราชสมบัติต่อไปนั้น ได้กระทำความผิด ต้องรับพระราชอาญาถึงสิ้นพระชนม์ใน พ.ศ. ๒๓๐๑ เจ้าฟ้าเอกทัศซึ่งได้รับสถาปนาเป็นกรมขุนอนุรักษ์มนตรีก็ไม่เหมาะสมควรแก่การสืบราชสมบัติ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศจึงให้ไปขวตแล้วได้ทรงสถาปนาเจ้าฟ้าอุทุมพร ราชโอรสองค์เล็กเป็นกรมขุนพรพินิจให้เป็นองค์รัชทายาทสืบราชสมบัติ ครั้น พ.ศ. ๒๓๐๑ สมเด็จพระเจ้าบรมโกศสวรรคต เจ้าฟ้าอุทุมพรหรือกรมขุนพรพินิจขึ้นครองราชสมบัติเป็นสมเด็จพระเจ้าอุทุมพร ครองอยู่ได้ไม่นานนัก กรมขุนอนุรักษ์มนตรีก็สกลออกมาทำทศกัณฐ์การราชสมบัติ สมเด็จพระเจ้าอุทุมพรจึงถวายราชสมบัติให้แก่โดยยศ แล้วพระองค์ก็เสด็จออกทรงผนวช

กรมขุนอนุรักษ์มนตรีหรือเจ้าฟ้าเอกทัศขึ้นครองราชสมบัติทรงพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์หรือพระเจ้าเอกทัศ บรรดาพระญาติวงศ์และขุนนางข้าราชการบางคนไม่พอใจ ก็พากันออกขวตเสียมาก

การทะเลาะวิวาทกลางเมืองแย่งชิงความเป็นใหญ่กัน ตลอดจนการทะเลาะกันและขุนนางออกขวต ทำให้กำลังไพร่พล กำลังอาวุธ และกำลังความคึก ของบ้านเมืองอ่อนแอลง

สงครามกับพม่า

ทางประเทศพม่า มังอองใจยะ ได้เป็นใหญ่ ทั้งตัวเป็นกษัตริย์พม่า ทรง
พระนามว่า พระเจ้าอลองพญา ได้พยายามปราบปรามมอญให้อยู่ในอำนาจอย่าง
ราบคาบ หัวหน้านมอญคนหนึ่งหนีลงเรือกำปั่นฝรั่งเคส หมายจะไปอาศัยที่อินเดีย
แต่เรือกำปั่นถูกพายุใหญ่ซัดเสียหาย จึงแวะมาซ่อมแซมเรือที่เมืองมะริดซึ่งเป็น
ถิ่นแดนของไทยชนกับเมืองตะนาวศรี พม่าจึงมายังพระยาตะนาวศรีขอให้ส่งมอญ
และเรือกำปั่นไปให้ แต่ฝ่ายไทยเห็นว่าไม่มีสาเหตุจะจับกุม เมื่อซ่อมเรือเสร็จก็ปล่อย
ไป พระเจ้าอลองพญาโกรธ

ครั้น พ.ศ. ๒๓๐๒ ได้ให้มังระราชบุตร ยกทัพพม่ามาตีเมืองทวาย
ซึ่งคงแข็งแรงอยู่ มังระตีเมืองทวายแล้วก็ยกเลียบเข้ามาตีเมืองตะนาวศรี และเมือง
มะริดของไทยด้วย ไทยอ้างข้ออ้างเกือบทไทยไม่ส่งหัวหน้านมอญยกไปให้สมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ โปรดให้กองทัพไทยยกไปช่วยป้องกัน
ตะนาวศรีและมะริด ก็ไปไม่ทัน พม่าตีเมืองทั้งสองได้โดยง่าย ก็คิดเห็นว่าไทยคง
อ่อนแอมาก จึงคิดการตีหัวเมืองอื่นๆ ของไทยต่อไป โดยยกเข้ามาทางด่านสิงขร
ส่วนไทยได้ทราบข่าวศึก ไม่ทันสืบสวนทางเกณฑ์ของพม่า ก็ยกไปรับทางด่าน
เจดีย์สามองค์และด่านแม่ละเมา กว่าจะทราบว่าพม่ายกมาทางด่านสิงขร แล้ว
ยกมารบซัดก็ พม่าก็ยกเข้ามาจนถึงเมืองราชบุรีแล้ว กองทัพไทยไม่อาจต้านทาน
พม่าไว้ได้ ก็ถอยหนี จนกระทั่งพม่าเข้ามาล้อมพระนคร ในคืน พ.ศ. ๒๓๐๓
พระเจ้าอลองพญาขู่ว่าจะรบเอง ให้ยิงปืนเข้ามาในพระนคร สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
พระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ทูลเชิญสมเด็จพระเจ้าอภัยมณี ให้ถ้าผนวชออกมาจัดการ
ปกครองบ้านเมืองและป้องกันซัดก็ สมเด็จพระเจ้าอภัยมณีทรงลาผนวชออกมา ได้

ขณัฏฐการรบกับพม่า เมื่อญพระเจ้าอลองพญาต้องบาดเจ็บสาหัสเนื่องจากชนแตกถูก
พระองค์ พม่าจึงพากันเลิกทัพกลับไปทางเมืองเหนือ หวังจะออกทางด่านแม่ละเมา
แล้วพระเจ้าอลองพญาจะไปขึ้นพระชนม์กลางทาง กองทัพไทยอ่อนแออยู่มาก ไม่กล้า
ติดตามทัพพม่า เพราะเกรงว่าจะเป็นกลลอบ พม่าจึงเดินทัพกลับไปโดยสะดวก

เสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๓๑๐

เมื่อพม่าเลิกทัพกลับไปแล้ว เหตุการณ์ในกรุงศรีอยุธยาเริ่มยุ่งเหยิง ออก
เพราะเมื่อพม่ารบกันถึงคราวนี้ ต่างก็กลบเกล้นแย่งชิงกัน สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
พระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ก็ประสังศราษชยลงกลบคน สมเด็จพระเจ้าเอกทัศทรงเสก
ออกทรงผนวชออกครองหน่ง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ไม่ทรง
ปรากฏพระองค์ในการบริหารราชการและการปกครองแผ่นดิน ต่อมาใน พ.ศ. ๒๓๐๘
มีพระชงโคขึ้นครองราชสมบัติเป็นกษัตริย์พม่าทรงพระนามว่า พระเจ้ามังระ โค
ปรายปรามแคว้นแคว้นใกล้เคียงไว้ในอำนาจโคหิมคแล้ว ก็ให้เนเมียวสีหบดีเป็น
แม่ทัพไปตีเชียงใหม่ และมังมหานรธาเป็นแม่ทัพมาทวายและตะนาวศรี ทง
เชียงใหม่และทวายต่างมาส่งวามักขชอกกองทัพไปช่วย แต่ไทยไม่มีกำลังพอ พม่าจึง
ตีเชียงใหม่และทวายโคโดยง่าย แล้วพระเจ้ามังระให้กองทัพทั้งสองยกเลยเข้ามาตีไทย
ทวาย เนเมียวสีหบดียกเข้ามาทางเหนือ ตีหัวเมืองรายทางเรื่อยลงมาจากเชียงใหม่
และมังมหานรธาเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์ กองทัพไทยยกไปค้ำกันที่ด่านช้างค้ำ
ถูกตีแตกกลับไปหลายครั้ง กองทัพทั้งสองของพม่ายังไม่ยกเข้าประชิดพระนครทันที
คงรอกองทัพพระเจ้ามังระจะส่งมาเพิ่มเติม ระหว่างนั้นก็แต่งกองโจรตักตักปล้นเก็บ
ทรัพย์ยั่วยุคนไทยในแขวงต่าง ๆ พอได้กำลังเพิ่มเติมแล้วก็ยกเข้ามายังกรุงศรี-
อยุธยา มีพวกไทยชาวย่านบางระจัน แขวงเมืองวิเศษไชยชาญอ่างทอง ไทรยรวร

สมเด็จพระพรหมพิทักษ์ คึกคักสุสานทานพม่าอย่างเข้มแข็ง รัชชนะพม่าหลายครั้ง แต่
 ชาติอาวธและกำลังรบไม่พอ ในที่สุดก็เสียดพม่า

กองทัพทั้งสองของพม่า นั้น ต่างฝ่ายต่างบัญชาการรบ มิได้ขึ้นแก่กัน จนถึง
 ถูกฝนก็ยังไม่สามารถจะตกรงศรียุธยาได้ แม้ทัพนายกองก็พากันร้องทุกข์ต่อมิ่งมหา
 นรธาว่าฝนตกชุกแล้ว ไม่ช้านาเห็นจะหลากลงมา ขอให้เลิกทัพกลับไป แต่มิ่งมหา
 นรธาไม่ยอม เพราะเห็นว่าไทยอ่อนกำลังลงมากแล้ว ถ้าพม่ายกกองทัพกลับไป ไทยก็
 จะมีเวลาเตรียมกำลังไว้รบต่อสู้ในคราวหน้า จึงให้เทยวตวรหาทัพก่อนรบ ๗ พระนคร
 สำหรับตั้งค่ายพักให้พม่านา ก็ให้เทยวรวบรวมเรอมาไว้ใช้ในกองทัพ ระหว่างนั้น
 มิ่งมหา นรธาตายลง เนเมียวสีหบดีจึงได้อำนาจยังคัมภีร์บัญชาการรบแต่ผู้เดียว พม่า
 ถมมกรงศรียุธยาอยู่ แล้วใช้ปืนใหญ่ลงเรือเข้ามายิงกระหน่ำถูกพระราชวัง บ้านเรือน
 ไฟไหม้ ผู้คนภายในพระนครก็อดอยากขาดอาหาร เกิดโรคไข้ร้ายปล้นแย่งชิงกันมาก
 ขุนทกก็ ประกอบทั้งชาติอาวธและกระสุนปืนตำที่ระตอสุพม่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 พระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ให้ทูตออกไปเจรจาขอสงบศึก ยอมเป็นเมืองขึ้น แต่พม่า
 ก็ไม่ยอมรับ เพราะประสงค์จะตกรงศรียุธยาให้แตกและเก็บบริวารพลสัมพันธมิตรคนไป
 ให้หมด เนเมียวสีหบดีให้เขาคืบคลานพระนครหลายครั้ง ก็ไม่ได้ เพราะไทยจวนตัว
 เข้ามแล้วก็มีมานะต่อสู้แข็งแรง จนกระทั่งพม่าได้กำลังมาเพิ่มเติม จึงรุกรานขึ้น
 ให้ซึกอโม่งคืบเข้ามาจนถึงเชิงกำแพงเมือง เอาเชื้อเพลิงมาจุดไฟสมทบรากฐาน
 กำแพง ทำให้กำแพงยุบลง ในวันอังคาร เดือน ๕ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีจอ พ.ศ. ๒๓๑๐
 (ตรงกับวัน ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๓๑๐) เวลาค่ำ พม่ากระหน่ำยิงเข้าตึกเมือง
 ทางด้านท้าวเทพทศไชย นับเวลาที่พม่าล้อมพระนครอยู่ ๑ ปี กับ ๒ เดือน จึงเสีย
 กรุงศรีอยุธยาแก่พม่า ขณะนั้นเป็นเวลากลางคืนผู้คนพลเมืองพากันหนีพม่าไปไกล
 เป็นส่วนมาก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์หรือพระเจ้าเอกทัศนั้น

หนีไปชักชวนพระองค์อยู่จนพม่าไปพบเข้า พระองค์มิไกล่เลยพระกระยาหารนานถึง
๑๐ วัน เมื่อพม่านำพระองค์ไปลงค่ายโพธิ์สามต้นก็สวรรคต.

เหตุการณ์ภายหลังเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าครั้งที่ ๒

เมื่อกองทัพพม่าตีกรุงศรีอยุธยาแล้ว ก็จับผู้คนขนนางข้าราชการและเจ้านาย
ทั้งหลาย คุมไวทศายโพธิ์สามต้น แล้วเที่ยวเก็บรวบรวมสมบัติของหลวงและของ
ราษฎร ตลอดจนสิ่งมีค่าทางพระพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูป แผ่นเงินที่ปูมณฑป
พระพุทธบาท ทองคำที่หมพระพุทธรูปศรีสรรเพชญ์สถาปนา ก็เอาไปใส่ถ้ำลูกเขา
แต่ทองไป แม่ทัพสมบัติทราษฎรฝังซ่อนไว้ ก็บังคับให้ชักเอาไป ไ้ทัพพม
สมบัติอันมีค่าของพระนครศรีอยุธยาไปเป็นอันมาก บ้านเมืองเลิกลายยับเยิน พม่า
ไม่แต่งตั้งผู้ใดให้เป็นกษัตริย์ แม้สมเด็จพระเจ้าเอกทัศพระชนวนช้อยก็จับไป เพราะ
ไม่ประสงค์จะปกครองไทยอย่างประเทศราช จึงเพียงแต่ตั้งมอญหนึ่งชื่อสุก ซึ่ง
เรียกกันว่า สุกพระนายกอง ให้คุมพลประมาณสามพันคอยรักษาโพธิ์สามต้น
เหนือพระนครศรีอยุธยา และให้ไทยขนานทองอนดงอยู่ที่เมืองธนบุรีอีกแห่งให้คอย
สืบหาเกณฑ์ทัพสมบัติและคอยจับคนไทยที่ยังหลบหนีอยู่ส่งไปพม่า

บรรดาหัวเมืองต่าง ๆ นั้น ที่เสียแก่พม่าแล้ว ผู้คนก็หลบหนีไปสู่หัวเมืองอื่น ๆ
ที่มิไกล่พม่าย้ายข้าง หรือรวบรวมกันเป็นสมัครพรรคพวก คอยหลบหลีกพมรรคทั่ว
ไปวันหนึ่ง ๆ ย่าง ส่วนหัวเมืองที่มิไกล่ย้าย เมืองกรุงศรีอยุธยาไม่มีกษัตริย์ปกครอง
ก็กลายเป็นเมืองอิสระด้วยกันทุกเมือง ที่เป็นเมืองน้อยเห็นจะปกครองอยู่โดยลำพัง
มิไกล่ ก็อันน้อยมหิวเมืองใหญ่ไกล่เคียง ส่วนเมืองใหญ่หัวหนาคึกคักตั้งตัวเป็นเจ้า
และมุ่งหมายจะแผ่อำนาจของตนให้เป็นใหญ่ในเมืองไทยสืบไป มีผู้คึกคักตั้งตัวเป็นใหญ่
ชนหลายชนนาม ท้าวบุญมี ๕ ชมนาม คือ

๑. ชุมนุมเจ้าพระยาพิชัยโลก เจ้าพระยาพิชัยโลกเป็นข้าราชการผู้ใหญ่ มีความสามารถมาก่อน และมีชื่อเสียงว่าเป็นผู้มีฝีมือเข้มแข็ง เมื่อพม่ายกมาใกล้ระ ดิงพระนคร สมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์โปรดให้เจ้าพระยาพิชัยโลกขึ้นไปเกณฑ์ กองทัพหัวเมืองเหนือ ให้ต่อสู้ตามทันท่วงที เมื่อกรุงศรีอยุธยาแตก จึงตั้งตัว เป็นใหญ่ชนบทเมืองพิชัยโลกมีผู้นับถือนับถือมาก มีอาณาเขตตั้งแต่เมืองพิชัยลงมาจนถึงเมืองนครสวรรค์

๒. ชุมนุมเจ้าพระฝาง เจ้าพระฝางเป็นชาวเมืองฝาง ไทมาบวชเล่าเรียน อยู่ในกรุงศรีอยุธยา จนไท้เป็นท้าวพระที่นั่งราชา เจ้าคณะ อุตฺตมเจ้าพระฝาง ไท้ตั้งตัว ขนเป็นเจ้าทางทองเป็นพระ จึงเรียกกันว่าเจ้าพระฝาง เป็นผู้มีชื่อเสียงเลื่องลือว่ามีความ อดทนอดกลั้น ฝึกฝนตนจนเป็นสวญญู จึงมีศิษย์เป็นสาณิกศิษย์มาก มีอาณาเขต ตั้งแต่เมืองพิชัยไปจนถึงเมืองแพร่ เมืองน่าน และเมืองหลวงพระบาง

๓. ชุมนุมเจ้านครศรีธรรมราช เจ้านครศรีธรรมราชเป็นเชื้อสาย เจ้าเมืองนครศรีธรรมราช ไท้เข้ามาบริหารราชการอยู่ในกรุงศรีอยุธยา แล้วจึงไท้ออกไป เป็นปลัดเมืองนครศรีธรรมราช อยู่ต่อมาเจ้านครศรีธรรมราชมีความผิดถูกถอดออก จากตำแหน่ง พระปลัดไ้ทรงราชการอยู่ในเสนาบดีกรมเก่ามา จึงไท้ตั้งตัวเป็นเจ้า มีอาณา เขตตั้งแต่ติดต่อแดนมลายูมาจนถึงชุมพร

๔. ชุมนุมเจ้าพิมาย เจ้าพิมายคือ กรมหมื่นเทพพิพิธพระเจ้าลูกเธอใน สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เกิดแต่พระสนม ถูกเนรเทศไปอยู่ลังกาในรัชกาล สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ เพราะคดีร้ายต่อแผ่นดิน เมื่อพระเจ้า อดองพญามาเมืองไทยใน พ.ศ. ๒๓๐๒ กรมหมื่นเทพพิพิธไท้เชื่อว่ากรุงศรี อยุธยาเสียทีข้าศึก จึงกลับมาหมายจะต่อสู้ชิงเอาบ้านเมือง พอดีพม่าเลิกทัพกลับไป สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์จึงให้คุมตัวไว้ที่เมืองมรค ต่อมาเมื่อ

พระเจ้ามั่งระโหม่งมหาราชามาเมืองทวายและตระนาวศรี กรมหมื่นเทพพุดหนจาก
เมืองมรคมาบังเพชรบุรี สมเด็จพระเอกอภัยพิริยวงศธรราชคณอมรินทร์ให้รับเอาตัว
ไปคุมไว้ที่ทนายบรอก จนพามาตลอดกรมกรุงศรีอยุธยา กรมหมื่นเทพพุดจริงเกลยกล้อม
พวกกรมการและชาวเมืองแถบชายทะเลตะวันออกนั้น ยกเป็นกองทัพเข้ามาหมายจะ
ช่วยรบพม่า เข้ามายังทวายบุรี ถูกพม่าแตก กรมหมื่นเทพพุดหนีไปทางนครราช
สีมา เกลยกล้อมพระยานนครราชสีมาฯ ไม่ยอมเข้าทวย กรมหมื่นเทพพุดจึงคุกคาม
ให้ลอบฆ่าพระยานนครราชสีมา แล้วชิงเมืองนครราชสีมาได้ หลวงแพ่งของชาย
ของพระยานนครราชสีมาไปขอกองทัพจากเมืองพม่ายมาคเมืองนครราชสีมาคน ทัพ
กรมหมื่นเทพพุดได้ พระพิมายเห็นว่าพระโอรสของพระมหากษัตริย์ จึงขอตัว
ไปคุมไว้ที่เมืองพม่าย ครั้นได้ข่าวว่าเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าแล้ว พม่ารับพระเจ้า
แผ่นดินกับเจ้านายในพระราชวงศ์ไปหมด พระพิมายเป็นแผนขอร้องรักในราชตระกูล
ยกกรมหมื่นเทพพุดขึ้นเป็นใหญ่ ณ เมืองพม่าย ครั้นหลวงแพ่งทศของเมือง
นครราชสีมา ก็คิดตั้งตัวเป็นใหญ่ด้วย พระพิมายจึงคุกคามย่ำยีหลวงแพ่งฆ่าเสีย
กรมหมื่นเทพพุดก็ใหญ่ในอาณาเขตตลอดมณฑลนครราชสีมา

๕. ขุนนุมนเจ้าตาก เจ้าตากนั้นชื่อเดิมชื่อสินอยู่ในกรุงศรีอยุธยา แล้วขึ้น
ไปรับราชการทางเหนือ มีความชอบโตเลื่อนเป็นพระยาตาก ครองเมืองตาก เมื่อพม่า
มาล้อมกรุง พระยาตากถูกเกณฑ์ลงมาช่วยรักษาพระนคร มีฝีมือรบเข้มแข็ง และ
มีความสามารถใคร่ขบถเห็นความชอบมาก จนโตเลื่อนเป็นพระยาวชิรปราการเจ้าเมือง
กำแพงเพชร แต่ยังไม่ทันได้ขึ้นไปครองเมืองกำแพงเพชร เห็นว่ากรุงศรีอยุธยาจะ
เสียแก่ข้าศึกแน่แล้ว ก็คุมสมัครพรรคพวกประมาณ ๕๐๐ คน ตัดพม่าออกไปทาง
กัณฑ์ตะวันออก เมื่อวันเสาร์ เดือนยี่ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีจอ พ.ศ. ๒๓๐๙ ตรงกับ

เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๓๐๙ พมายกตกตามไปก็ต่อสู้ฆ่าฟันพม่าล้มตายแตกกลบ
 ไป แล้วไปทรงรวบรวมผู้คนทเมืองปราณบุรี มั่นบอดฝีมือและความสามารถ มาเข้า
 เป็นสมัครพรรคพวกมาก ทรงเป็นราษฎรและทศมกันเป็นหมู่เป็นเหล่า ไ้ช้างม้า
 พาหนะอาวุธและผู้คนเป็นอันมาก ไ้กองทัพมาทชกตกตามมาแตกไปหลายครั้ง ชณะ
 นั้นกรุงศรีอยุธยายังไม่เสียแก่พม่า แต่พระยาตากเห็นว่าเร่เลี้ยกรงเป็นแน่ จึงคิด
 ตั้งตัวเป็นใหญ่ชนทเมืองระยอง แล้วยกไปตีหัวเมืองต่าง ๆ แถบนั้น พอคิดข่าวว่าเสีย
 กรุงศรีอยุธยาแก่พม่าซำคักแล้ว จึงตั้งตัวเป็นเจ้าตาก แล้วเห็นว่า จำเป็นจะต้องหา
 มั่นไว้สำหรับรวบรวมกำลังต่อสู้พม่าเพื่อกอบกู้กรุงศรีอยุธยาต่อไป จึงเข้าเมือง
 รัตนบุรีซึ่งเป็นหัวเมืองใหญ่ ไ้ใน เดือน ๗ ปีนั้น พ.ศ. ๒๓๑๐ เป็นเวลาภายหลัง
 จากเสียกรุงศรีอยุธยาแล้ว ๒ เดือน แล้วเจ้าตากก็เกลี้ยกล่อมผู้คนราษฎรชาวเมือง
 รัตนบุรีให้กลับคืนภูมิลำเนาเพื่อทำมาหากินตามเดิม มีไ้กองทัพเข้มแข็งของไทย
 ราษฎรกรมการผู้ใด คนทั้งหลายก็เกรงกลัวนบถและอ่อนน้อมแต่ไ้โดยก็ เจ้าตากจึง
 ไ้เป็นใหญ่ตลอดหัวเมืองชายทะเลตะวันออก ตั้งขณูชากรทรัตนบุรี รวบรวมผู้คน
 จักหาพาหนะ อาวุธ และเสบียงอาหารไว้ทำสงครามกอบกู้กรุงศรีอยุธยาต่อไป.

บทที่ ๘

ความเจริญในด้านต่าง ๆ ของไทยสมัยอยุธยาตอนปลาย

ใ้กล่าวถึงความเจริญของไทยสมัยอยุธยาตอนต้น ระหว่างรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีอยู่จนถึงเสียกรุงครั้งที่ ๑ รัชกาลสมเด็จพระมหาธรรมราชา (พ.ศ. ๑๘๙๓-๒๑๑๒) มาแล้ว ในตอนนี้จะกล่าวถึงความเจริญของไทยสมัยอยุธยาตอนปลาย ตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระมหาธรรมราชา จนถึงเสียกรุงครั้งที่ ๒ รัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ (พ.ศ. ๒๑๑๒-๒๓๑๐)

ความเจริญในด้านต่าง ๆ ของไทยสมัยอยุธยาตอนปลายมีดังนี้

ความเจริญทางด้านนิติศาสตร์

เมื่อสมเด็จพระเอกาทศรถขึ้นครองราชสมบัติต่อจากสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นเวลาหกกรงศอยุธยาพ้นจากข้าศึกศัตรู และมีอำนาจ มีอาณาเขตกว้างขวาง เป็นยุคที่เริ่มทะนุบำรุงบ้านเมือง และโดยที่ไทยเราได้รับแบบกฎหมายมนุธรรมศาสตร์ของอินเดียมาากมา สมเด็จพระเอกาทศรถจึงโปรดให้แก้ไขกฎหมายให้เข้าหมวดหมู่ ตามแบบพระมนุธรรมศาสตร์นั้น และต่อมาตลอดสมัยอยุธยาจนถึงเสียกรุงครั้งที่ ๒ ปรากฏมีกฎหมายเพิ่มเติมขึ้นบ้าง และตราขึ้นใหม่บ้าง ทดราชนม

พระธรรมนูญกระทรวงศาล

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๑๖๗

กฎหมายลักษณะอาชญากรรม

พ.ศ. ๒๑๗๘

พระธรรมนูญตรากระทรวง

พ.ศ. ๒๑๗๘

กฎหมายลักษณะทาส

๒. ๕
ต่งเมือ

พ. ศ. ๒๑๘๐

กฎหมายลักษณะทาส

,,

พ. ศ. ๒๑๘๑

กฎหมายลักษณะทาส

,,

พ. ศ. ๒๒๓๔

ในก้านผลประโยชน์ของบ้านเมืองนั้น สมเด็จพระเอกาทศรถ โปรดให้

ระเบียบภาษีอากรใหม่ แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

๑. ส่วย คือสิ่งของทราษฎรส่งมาให้แทนตน เพื่อไม่ต้องมาเข้าเวรประจำ
การ สิ่งของเหล่านี้เอามาใช้ในราชการ เช่น ผสมมูลาเนาในเขตทมิข่าไม่ กส่งไม่มา
เป็นส่วยสำหรับปลูกสร้างอาคาร ผลส่งส่วยกอบบ้านท่ามาหากินไปตามปรกติ ททา
เช่นคังเป็นเพราะไพร่พลต้องทำศึกสงครามกับพม่าชบชามานานแล้ว

๒. อากรขนอน คือภาษีที่เก็บภายในเขตราชธานี ต่งคานขนตามทางนา
หรือทางบก ในเส้นทางคมนาคมที่ไปมาค้าขายระทองผ่าน เก็บสินค้าเป็นภาษี
สำหรับใช้ประโยชน์ในแผ่นดิน

๓. อากรตลาด คือภาษีที่เก็บในเขตราชธานีเช่นกัน แต่เก็บตามตลาดที่ราษฎร
ไปชุมนุมค้าขาย โดยวิธีที่เร้าหน้าทไปคอยตรวจเก็บ

ครั้นถึงรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้โปรดให้ปรับปรุงการเก็บ
ภาษีอากรใหม่ แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่

๑. จังกอบ คือภาษีที่เก็บตามกานขนอนทางบกทางนา ตามอัตราช้นาคยาน
พาหนะที่ขนส่งสินค้า ชักเป็นส่วน ๑ ใน ๑๐ หรือเทียบได้เป็น ร้อยละสิบ ของสินค้าเขา
และออก

๒. อากร คือการเก็บชักส่วนผลประโยชน์ทราษฎรไ้จากการประกอบอาชีพ
เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน เป็นต้น หรือเก็บจากการขุดถมที่ดิน เช่น อนุญาตให้เก็บของ

ในป่า ไร่ปลาในน้ำ และคัมภีร์สุรา เป็นต้น เรียกชื่ออากรนั้นตามชนิดของสิ่งททา
เช่น อากรค่านา อากรสวน อากรสุรา อากรค่าน้ำ อากรบ่อนเบี้ย

๓. ส่วย เก็บจากภายนอก คือเครื่องราชบรรณาการที่ประเทศราชส่งให้ราช
ธานีอย่าง ๑ เก็บภายใน คือทรัพย์สินมรดกของเจ้านายที่เกณทายาทจะเอาไว้อย่าง ๑ หรือ
ส่วยแทนแรง คือการส่งของแทนแรงงานที่ระบอบมาเข้าเวรประจำการ หรือส่งเงิน
มาจ้างคนแทนตัว

๔. ฤชา คือเงินค่าธรรมเนียม เรียกเก็บจากกิจการที่ราษฎรขอให้รัฐบาลจัก
ทำให้เช่น ค่าธรรมเนียมการออกโฉนดตราสาร หรือเงินย่วยใหม่ซึ่งได้จากฝ่ายแพคค
จะต้องชดใช้ให้แก่ฝ่ายชนะ รัฐบาลจะเก็บเป็นค่าฤชาเสียครึ่งหนึ่ง เรียกว่าเงินพนีย
หรือทรัพย์สินมรดกที่เก็บมาจากผู้มีความผิด มาเป็นของหลวง เป็นต้น

ความเจริญทางด้านศิลป

ในสมัยอยุธยาตอนปลายนี้ ปรากฏว่าไทยได้ติดต่อกับวัฒนธรรมตะวันตก
มาก มีชาติโปรตุเกส ฮอลันดา ฝรั่งเศส และอังกฤษ เป็นต้น ชาติเหล่านี้ได้นำแบบ
อย่างศิลปเข้ามาเผยแพร่ เป็นต้นว่า ศิลปการก่อสร้าง เช่น การสร้างมณฑปมณฑปและ
พิณโลก และการสร้างพระราชวังทศพร ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ เป็นต้น นอก
จากไทยก็ได้รับศิลปวิทยาแขนงใหม่ๆ ของยุโรปมาใช้ เช่น วิทยาศาสตร์ และ
แพทยศาสตร์ แต่ยังไม่แพร่หลายกว้างขวางนัก

อนึ่ง ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ ได้มีการประเพณีเป็นครั้งแรก โดยได้
โปรดให้สร้างทงนาทาเขื่อนคัลลกัน ถิ่นนาโหนด แล้วทศนามาททะเลชบคร ส่งกระแสด
น้ำมาไว้ที่สระแก้ว แล้วนำไปตามท่อ ซึ่งฝังใต้พินดิน เพื่อดึงน้ำเข้ามาใช้ใน
พระราชวัง การประเพณีนี้จะได้รับความรู้จากชาวยุโรปเช่นกัน

นอกจากนี้ ยังมีศิลปการละคร การฟ้อนรำ เพลงฟู่ในสมัยอยุธยาตอนปลาย
นี้ โดยเฉพาะในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ

ความเจริญในด้านอักษรศาสตร์และวรรณกรรม

ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์นั้น อักษรศาสตร์และวรรณกรรมเจริญรุ่งเรือง
มาก โดยเฉพาะพระองค์เองทรงเป็นกวีผู้มีปรีชาญาณอย่างยิ่ง ได้ทรงพระราชนิพนธ์
วรรณกรรมไว้มากมายเรื่อง เทาทรายกันต่อมาในบันทึก ก็มี

๑. สมุทรโฆษคำฉันท์ (ทรงพระนิพนธ์ต่อจากพระมหาราชครู)
 ๒. พระราชนิพนธ์โคลงสุภาษิต พาลีสอนน้อง ทศรถสอนพระราม ราชสวัสดิ์
 ๓. คำฉันท์กล่อมช้าง
 ๔. เพลงยาวพยากรณ์กรุงศรีอยุธยา และเพลงยาวบางบท
 ๕. พระราชนิพนธ์โคลงโต้ตอบกับศรีปราชญ์และกวีมีชื่อนั้น ๆ และยังโปรดให้
จารึกพงศาวดารซึ่งได้ใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์มาจนทุกวันนี้ ซึ่งเรียกว่า
พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐสุนทีย
- นอกจากสมเด็จพระนารายณ์แล้ว ยังมีนักปราชญ์ราชกวีอื่น ๆ อีกมาก เป็น
ต้นว่า

พระมหาราชครู ซึ่งเป็นกวีเอกผู้ยิ่งใหญ่ประจำราชสำนักสมเด็จพระนารายณ์
ได้แต่งวรรณคดีเรื่อง เลือโคคำฉันท์ ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นวรรณคดีเรื่องแรกของไทย
ที่แต่งเป็นฉันท์ และแต่งสมุทรโฆษคำฉันท์ ซึ่งเป็นวรรณคดีของไทยอีกเรื่องหนึ่ง
(แต่แต่งไม่จบ) วรรณคดีเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าพระมหาราชครูเป็นผู้รอบรู้วรรณคดี
และอักษรศาสตร์อย่างกว้างขวางเป็นยอดเยี่ยม และรู้ขนบธรรมเนียมมรดกของราช
ประเพณีอย่างดี

นอกจากนี้ ยังมี พระโหราธิบดี ซึ่งเป็นผู้แต่งแบบเรียนภาษาไทยเล่มแรก
ของไทย คือ จินตมณี ซึ่งใช้กันมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ พระโหราธิบดี
มีบุตรชายที่เป็นเชื้อชาติกวเช่นเดียวกับท่าน คือ ศรีปราชญ์ กวเอก ซึ่งสมเด็จพระ
พระนารายณ์โปรดปรานมาก มีลักษณะเป็นปญฺญากว เชี่ยวชาญในการแต่งโคลง
มีชื่อเสียงโด่งดังอยู่ทุกวันนี้ ศรีปราชญ์ได้แต่งหนังสือวรรณคดีสำคัญ ๆ ไว้มาก
เรื่อง เช่น อนิรุทธคำฉันท์ และยังมีผู้สันนิษฐานว่า โคลงกำสรวล หรือที่เรียกว่า
กำสรวลศรีปราชญ์ก็เป็นของศรีปราชญ์แต่งขึ้นในสมัยนั้นด้วย นอกจากนี้ยังมีโคลง
ซึ่งแต่งถวายให้ทอดกับสมเด็จพระนารายณ์ และให้ทอดกับกษัตริย์อื่น ๆ อีก

กวีในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ที่ควรกล่าวนามอีก ก็คือ ขุนเทพกระวี แต่ง
คำฉันท์สกุณสังเวทกล่อมช้าง และ พระศรีมโหสถ แต่งโคลงเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระนารายณ์ ภาพย่อกโคลง โคลงอักษรสามหมู่ โคลงนิราศนครสวรรค์
โคลงอักษรสาม หรือโคลงทวีปประคับ

นับได้ว่า รัชกาลสมเด็จพระนารายณ์เป็นยุคทองแห่งกาพย์กลอน โคลง ฉันท์
นอกจากนี้ ยังมีกวีสำคัญ ๆ ซึ่งสร้างงานกวีนิพนธ์ขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย
อีกมาก ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ พระราชโอรสองค์หนึ่ง คือ เจ้าฟ้าธรรม
ธเบศร์ หรือที่เรียกว่า เจ้าฟ้ากุ้ง นั้น ได้รับยกย่องว่าเป็นกวีเอกในสมัยอยุธยา
ได้ทรงพระนิพนธ์หนังสือ นนทโพนนทสูตรคำหลวง พระมาลย์คำหลวง ภาพย่อก
โคลงประพาสธารทองแดง ภาพย่อกโคลงนิราศพระบาท และภาพย่อกเหเรือ เฉพาะ
ภาพย่อกเหเรือนั้น ทรงพระนิพนธ์ให้ไพเราะเยือกเย็นมหัศจรรย์มิได้ ภาพย่อกเหเรือ
ของเจ้าฟ้าธรรมธเบศร์นั้น ได้ตกทอดมาเป็นสมัยรัตนโกสินทร์ และยังเป็นแบบแผน
ในการแต่งภาพย่อกเหเรือในยุคหลัง ๆ อีกด้วย นอกจากนี้ยังมีกวีเอกในสมัยสมเด็จพระ

พระเจ้าบรมโกศผู้รักหลายท่าน เช่น พระมหานาค วัดท่าทราย แด่งปูลโนวาท
คำฉันท หลวงศรีปรีชา (เซ่ง) แด่ง ศิริวิบูลยกิจ และไคมีนาฏวรรณกรรม
คอบทละครเกกชนในสมัยอยุธยาตอนปลายนหลายเรื่อง เช่น บทละครเรื่องนาง
มโนห์รา เป็นต้น.

ความเจริญทางศาสนา

ในสมัยอยุธยาตอนปลายนี้ ปรากฏว่าพระพุทธศาสนาและปูชนียสถานทางพุทธ
ศาสนาได้รับการเอาใจใส่ทะนุบำรุงเป็นอย่างดี พระมหากษัตริย์และราษฎรได้มีศรัทธา
สร้างวัดขึ้นมากมาย พระมหากษัตริย์ได้ออกผนวช เช่น สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ

ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม (ระหว่าง พ.ศ. ๒๒๗๕-๒๓๐๑) ได้มี
การค้นพบรอยพระพุทธรูปบาทเขาสุวรรณบรรพต ในแขวงเมืองสระบุรี แล้วโปรด
ให้สร้างมณฑปครอบรอบพระพุทธรูป สถาปนาเป็นปูชนียสถานทางพุทธศาสนาแห่ง
สำคัญ เป็นที่สักการะของพระมหากษัตริย์รัชกาลต่อมา ตลอดจนประชาชนคนไทย
จนถึงทุกวันนี้ นอกจากนั้นยังได้โปรดให้สร้างพระไตรปิฎกธรรมสำหรับพระศาสนา
ฉบับบริบูรณ์

ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ดังกล่าวได้แต่ก่อนมาขอพระสงฆ์ไทย
ไปเผยแผ่พุทธศาสนา โปรดให้พระสงฆ์ไทยมีพระอุปถัมภ์ เป็นหัวหน้าคณะทูตสงฆ์
ไปกระทำการอุปสมบท ชาวลังกาให้สืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป จึงปรากฏคำเรียกชื่อ
ลัทธิพุทธศาสนาในลังกาว่า สยามวงศ์ แต่นั้นเป็นต้นมา

ความเจริญทางด้านวัฒนธรรมความเป็นอยู่

ประชาชนชาวไทยสมัยอยุธยามีวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ที่เป็นแบบแผน และ
มีลักษณะประจำชาติไทยโดยเฉพาะ ลักษณะความเป็นอยู่ดังกล่าวนี้ ได้สืบทอดเป็น

มรดกทางวัฒนธรรมมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ตัวอย่าง การที่ไทยเรามีชนประเภทเป็น
เครื่องชกเหนียวในการดำเนินชีวิต นอกจากประเพณีของบ้านเมือง ซึ่งรัฐบาลรัก
ชนแล้ว ก็ยังมีประเพณีเฉพาะหมู่ชน เช่น การร่วมแรงร่วมใจกันกระทำการต่าง ๆ
ที่เรียกว่า “ลงแขก” เช่น ลงแขกเกี่ยวข้าว ปลูกสร้างบ้านเรือน และประเพณี
ทำบุญหรือทำพิธีทางศาสนาในโอกาสต่าง ๆ เช่น ประเพณีทำบุญสงกรานต์ เทศน์
มหาชาติ ขวชนาค แต่งงาน เป็นต้น การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้ชุมชนมี
ความรักใคร่ปรองดองของสมาชิกกัน

ในค่านิยมนี้ หญิงไทยจะต้องอยู่ในระเบียบประเพณีเคร่งครัด ใ้รับการ
อบรมในค่านิยมการขานเรือนและความรักของกุลสตรี เพื่อดึงโอกาสเป็นแม่บ้านจะ
ใดเป็นแม่บ้านทด นาครอบครัวไปสู่ความสุขสมบูรณ์ เมื่อครอบครัวมีความสุขสมบูรณ์ สังคม
ก็เจริญงอกงาม ส่วนชาชนนเมื่อน้อยอายุ ๑๘ ปี จะต้องขึ้นทะเบียนเพื่อเตรียมเป็นทหาร
ของชาติ ถึงอายุ ๒๐ ปี เข้าสังกัดมูลนาย เรียกว่า ไพร่หลวง อยู่ประจำการจนถึง
อายุ ๖๐ ปี เมื่อมีศึกสงครามจะต้องรับใช้ของกันบ้านเมือง การเข้าประจำการนี้
มีเวลาปลดปล่อยให้ไปประกอบอาชีพผลัดเปลี่ยนกัน.

ความเจริญทางด้านคมนาคม

ในสมัยอยุธยาตอนปลายนี้ ได้มีการตัดถนนแบบฝรั่งและขุดคลองลัดเพื่อเชื่อม
การคมนาคม คือในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม โปรดให้ฝรั่งสองกลองตัดถนน
ทำทางตั้งแต่ท่าเรือไปพระพุทธรบาท เรียกว่าถนนฝรั่งสองกลอง ทุกวันนี้ยังมีแนวถนน
เห็นได้ข้างตอนเป็นถนนพูนดินกว้างใหญ่ ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าปราสาททองได้โปรด

ให้ชุกคลองลัดเมื่อนันท เมธ พ. ศ. ๒๑๗๘ คอขบรเวดเทเป็นลำนาวเจ้าพระยาต่งแต่
หน้าตลาดขวัญมาจนถึงปากคลองบางกรวย ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ
โปรดให้ชุกคลองลัดเกร็ด เมธ พ. ศ. ๒๒๖๕ คลองลัดนี้ช่วยย่นระยะการเดินทาง
ไต่มา ก่อมาภายหลังกระแสน้ำเปลี่ยนทางเดินคลองลัดก็กลายเป็นแม่น้ำไป กิ่งที่เห็น
อยู่ในปัจจุบัน นอกจากนั้นยังไต่มีการชุกคลองโคกขาม ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าเสือ และ
ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระอีกด้วย

ประวัติศาสตร์ต่างประเทศ

บทที่ ๑๐

ประเทศจีน

ประเทศจีนตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของทวีปเอเชีย เป็นประเทศที่เจริญแต่สมัยโบราณ ชาวยุโรปเรียกกันต่าง ๆ กัน มาร์โคโปโล เรียกว่า คาเชย์ โรมันเรียกว่า Seres หรือ Sinae หมายถึงแผ่นดินไหม มีเหตุหลายประการที่ทำให้ชาวยุโรปสนใจในประเทศจีน

๑. สภาพภูมิศาสตร์ ทวีปเอเชียและยุโรปมีอาณาเขตติดต่อกัน ชาวยุโรปเคยเดินทางมายังประเทศจีน จีนเคยรุกรานเข้าไปในยุโรป เช่น การรุกรานของเจงกิสข่าน เป็นต้น

จีนมีฝั่งทะเลยาวติดกับทะเลจีน ฉะนั้นชาดที่จะมาติดต่อกับจีนต้องเป็นชาดที่มีอำนาจทางทะเล

๒. ทรัพยากรในประเทศจีน สินค้าที่มีในจีนนั้นเป็นของหายากในยุโรป เช่น ชา ไหม เป็นต้น ทำให้ชาวยุโรปสนใจ ในพุทธศตวรรษที่ ๑๔ ฟ็องเติลโกโลเดินทางมายังจีนและเขียนหนังสือเรื่องการเดินทางมายังดินแดนอันมั่งคั่ง เป็นสิ่งที่ทำให้ชาวตะวันตกสนใจมากจนที่จะเดินทางมา

๓. การเผยแผ่ทางศาสนา ในพุทธศตวรรษที่ ๒๒ ศาสนาคริสต์คณะเยซุอิตได้รับอนุญาตให้สอนศาสนาในจีนได้

๔. การสำรวจทางทะเล ในพุทธศักราช ๒๑-๒๒ การสำรวจทางทะเลได้ค้นพบเส้นทางมาทวโปอาเซย์ ไปรตเกสเป็นชาติแรกที่มาค้าขาย

๕. การปฏิวัติอุตสาหกรรม เป็นเหตุให้แสงสว่างตกถึง ตลาดส่งสินค้า การค้าขาย เป็นเหตุให้ชาติต่าง ๆ ในยุโรปมาติดต่อค้าขายกัน ที่สำคัญมีอังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

จีนในสมัยราชวงศ์เหม็งจู่ (พ.ศ. ๒๑๘๗-๒๔๕๕)

พวกเหม็งจู่ขึ้นปกครองราชวงศ์โตเซ็งซัน มีนครหลวงอยู่ที่ปักกิ่ง ราชวงศ์นี้ได้นำความเจริญมาสู่ประเทศในสมัยแรก กษัตริย์บางองค์แสดงความสามารถและสำคัญคือ

๑. พระเจ้าซันตี้ (พ.ศ. ๒๑๘๗-๒๒๐๕) ขึ้นครองราชย์เมื่อยังทรงพระเยาว์ มีพระเชษฐาเป็นเจ้าสำเร็จราชการ นับเป็นกษัตริย์ที่ราชานุกรม พระองค์ประทับ ณ นครปักกิ่ง

๒. พระเจ้ากังสี (พ.ศ. ๒๒๐๕-๒๒๖๖) เป็นพระโอรสของพระเจ้าซันตี้ เป็นกษัตริย์องค์ที่สองของราชวงศ์เหม็งจู่ เมื่อขึ้นครองราชย์มีพระชันษาไม่ครบ ๗ ปี ครั้นเมื่อเจริญวัย ทรงมีปรีชาสามารถปกครองบ้านเมือง ใฝ่พระทัยทางการศึกษา วิทยาศาสตร์ การทหาร และบริหารบ้านเมือง ให้ความอุปถัมภ์แก่พ่อค้าชาวต่างประเทศ และนักสอนศาสนา

๓. พระเจ้ายงเซ็ง (พ.ศ. ๒๒๖๖-๒๒๗๘) มีพระวาโชบายตรงข้ามกับพระราชบิดา คือ ไม่ให้เสวี่ภาพกับชาวต่างชาติเลย

๔. พระเจ้าเคียนลง (พ.ศ. ๒๒๗๘-๒๓๓๘) ดำเนินนโยบายตามพระเจ้ายงเซ็งเป็นพระอัยกา ทรงปกครองประเทศ ๖๐ ปี ทรงสร้างปักแผ่นไม้แก่ราชวงศ์ ชยบายอาณาเขตไปในมองโกเลีย ทิเบต จีนเกียง

พระเจ้าแผ่นดินทรงราชย์ต่อมาไม่เสกพระปรีชาสามารถเหมือนองค์ก่อน ๆ
พระนามกษัตริย์ในราชวงศ์เม็งรายที่ครองประเทศต่อมาได้แก่ พระเจ้าเกษม เต่า
กวาง เตียนเฟ่ง กุงนิ กวางสุ และพระเจ้าปู่หรือชวนทั้งเป็นองค์สุดท้ายของ
ราชวงศ์เม็งราย

พระเจ้าปู่ (พ.ศ. ๒๔๕๑—๒๔๕๔) ในแผ่นดินมีการปฏิวัติเปลี่ยนแปลง
ปกครองเป็นระบอบสาธารณรัฐ ใน พ.ศ. ๒๔๕๔ พระองค์ทรงสละราชสมบัติ
เสด็จไปประทับในแมนจูเรีย ต่อมาเมื่อญี่ปุ่นยึดแมนจูเรียไต่จึงได้สถาปนาพระเจ้าปู่ให้
เป็นจักรพรรดิแมนจู

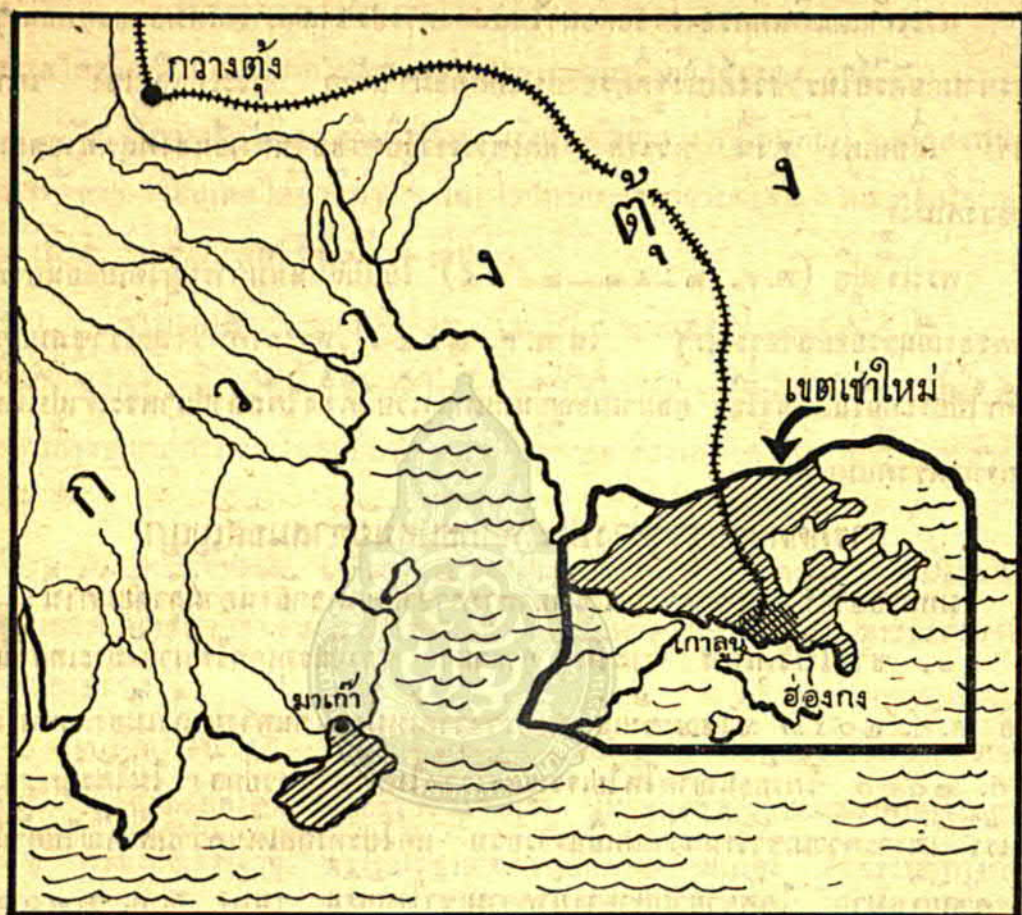
การติดต่อกับชาวต่างประเทศก่อนสมัยทาสินธิสัญญา

มีหลายชาติที่เดินทางทางทะเลมาทำการค้าขายติดต่อกับจีนตามลาคับมกดังนี้ :—

๑. ชาวโปรตุเกส วาสโก กากามา ชาวโปรตุเกสได้มายังประเทศจีน
เมื่อ พ.ศ. ๒๐๕๗ ซึ่งขณะนั้นเป็นสมัยราชวงศ์เหม็ง เดินทางมาถึงเมืองกวางตุ้ง
พ.ศ. ๒๐๖๐ ได้ขออนุญาตให้ไปเจริญพระราชไมตรีถึงนครปักกิ่ง ไม่ได้ได้รับความ
สำเร็จ เพราะความเข้าใจผิดว่าทูตเป็นจารจร แต่โปรตุเกสเห็นความสำคัญในด้านการ
ค้าขายมาก ได้พยายามหาทางทำความเข้าใจกัน จนถึง พ.ศ. ๒๑๐๐
จึงได้ขออนุญาตให้ตั้งบ้านเรือนทำการค้าที่ท่าเมืองมาเก๊า

๒. สเปนญ คณะสำรวจสเปนได้มาติดต่อกับจีนในปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๒
ภายหลังที่ไทยปกครองหมู่เกาะฟิลิปปินส์แล้ว

ข้อที่น่าสนใจก็คือ การติดต่อกับชาวโปรตุเกสและสเปนนั้น นอกจากทางการ
การค้าแล้ว ยังได้มีอุปถัมภ์การค้าอันนอกกฏ มีนิกายต่าง ๆ ในคริสต์ศาสนาทำ
การสอนในจีน แต่ทว่านับมากได้แก่นิกายเยซูอิต บาทหลวงหมซอซอ นักบุญฟรานซิส

อ่องกง และมาเก๊า

ชาเวีย หลังจากไต่แคว้นขึ้นแล้วเดินทางต่อมาจนถึงมณฑลกรรม พ. ศ. ๒๐๔๕
โดยไม่เคยขึ้นบนแผ่นดินจีน

บาทหลวงนิกายนวมซอมาก คือ แมตต์โฮ วิกซ์ เดินทางมาขังมาเก๊า พ. ศ.
๒๑๒๕ มีความรักทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และดาราศาสตร์ ได้ช่วย
ปรับปรุงการทำปฏิทิน ทำแผนที่โลกถวายพระเจ้ากรุงจีน

๓. ชาวฮอลันดา มุ่งในการค้าอย่างเคยว เมื่อได้ตั้งบริษัททศขอสทอนกส
แล้วจึงขยายการค้ามายังจีน พ.ศ. ๒๒๙๗ ได้รบอนุญาตจากรัฐบาลจีนให้ค้าขายที่
เมืองกวางตุ้ง

๔. ชาวอังกฤษ ภายหลังทองกฤษได้ยกเลิกการค้าทอนเคยเป็นผลก จึงได้มา
ขยายกิจการค้าที่เมืองกวางตุ้ง พ.ศ. ๒๒๙๔ บริษัทอังกฤษได้สร้างโรงเก็บสินค้า
ใหญ่ขึ้นที่เมืองกวางตุ้ง การค้าได้กำไรมาก

๕. ฝรั่งเศส ปรตเซบ เกนมารก ตัวเคน ได้มาค้าขายกับจีนในสมัย
เคยวกับอังกฤษ

๖. รัสเซีย เป็นประเทศเคยวทำการค้ากับจีนโดยทางบก คือ เกนทางมา
ทางไซบีเรีย ซึ่งขณะนั้นอยู่ในสมัยพระเจ้าซาร์แห่งราชวงศ์โรมานอฟ รัสเซียเข้ามา
ตามเส้นทางแม่น้ำอามูร์ ตกถึงให้สันเขาคัสเทินของแม่น้ำอามูร์เป็นเส้นเขตแดน
นับเป็นสัญญาฉบับแรกที่ทำกับยุโรป

๗. สหรัฐอเมริกา เมื่อสหรัฐอเมริกาได้เอกราชแล้ว จึงได้ส่งเรือสินค้า
ลำแรกชื่อ "เอ็มเปรสแห่งไชนา" หรือ "มหาราชันแห่งจีน" มาค้าขายกับจีนใน
พ.ศ. ๒๓๓๐

การค้าที่เมืองกวางตุ้ง

เมืองกวางตุ้งเป็นเมืองท่าค้าขายอยู่ริมทะเลจีนใต้ ลักษณะที่ตรงเหมาะแก่การค้า
มาก อยู่ห่างจากเมืองมาเก๊าประมาณ ๑๒๘ กิโลเมตร (๘๐ ไมล์) เมืองกวางตุ้ง
อยู่ไม่ไกลจากปากนาชเกียง มีสายทางรถไฟถึงกับเกาลูน ซึ่งเป็นเขตเช่าของ
อังกฤษ เมื่อชาวต่างประเทศมาค้าขายกับจีนมากขึ้น จนจึงคิดจะควบคุมการค้าทาง
ชาติให้ใกล้ชิดและรัดกุม จึงแจ้งให้พ่อค้าต่างประเทศไปรวมกันทำการค้าที่เมือง

กว้างต่งเท่านั้น และเงินไต่กว้างกฐของยังคัยในการค้าชอกมากตามใจตน ซึ่งทำให้พ่อค้า
ต่างชาติไม่พอใจ

อุปสรรคในการติดต่อกับจีน

๑. ไม่ได้รับเสรีภาพในด้านการค้า เงินไต่ออกกฐของคัยให้การค้าชาว
ต่างประเทศไปรวมกันทกกว้างต่ง แล้วบังโคตงกฐอน ๆ อีก :—

ก. รัฐบาลจีนแต่งต่งชาวจีนเป็นกรรมการคุลการ กงอิตราภายตามใจ
ชอบ โดยไม่กำหนดคชตราทแน่นอน

ข. การค้าระหว่างต่างประเทศกับจีนนั้นต้องติดคชผ่านสมาคมพ่อค้าจีน
เกาซง สมาคมนี้ทาหนาทผลกชาคสินค้าต่างประเทศ และใน พ.ศ. ๒๓๐๐ สมาคม
ทาหนาทเป็นนายประกนแก่พ่อค้าต่างประเทศทลคกฐหมาย

๒. ไม่ได้รับความสะดวก

ก. ผูกคณทางจากมาเก๊ามากกว้างต่งตชงมีหนงคชคณทาง

ข. ขาราชการจีนทุจริต ไม่ให้ความสะดวกในการติดคชการค้า

๓. ห้ามสินคาฝิ่น และห้ามต่งโรงยาฝิ่นในจีน

ฝิ่นเป็นชองตชงห้ามต่ง ๕๘ ปี จึงมีการลคชอยขายฝิ่น และชาวต่างประเทศ
ไคละเมคกฐหมายนอยเรอย โดยเฉพาะอังกฤษไคค้าขายฝิ่นมีกำไรอย่างงาม

๔. ศาลจีน ชาวต่างประเทศไม่ไครับความยุติธรรมจากศาลจีน เพราะจีน
ลงโทษชาวต่างประเทศผู้ทำผิดอย่างทารุณ ชาวยุโรปจึงต้องการที่จะไครับสิทธิสภาพ-
นอกอาณาเขต เพื่อความยุติธรรม

๕. คริสต์ศาสนา เผยแผ่ไปในจีนมาก ทำให้จีนไม่พอใจ ระแวงว่าพวก
จีนจะเชารคทหมก

สงครามกับชาวยุโรป

๑. สงครามฝิ่น (พ. ศ. ๒๓๘๒—๒๓๘๕) ระหว่างอังกฤษกับจีน

สาเหตุ

๑. มูลเหตุของสงครามเกิดจากปัญหาฝิ่น รัฐบาลอังกฤษได้ยุติสิทธิการผูกขาดสินค้าฝิ่นของบริษัทอินเดียอังกฤษ รัฐบาลอังกฤษต้องการจะทำสัญญาการค้าและการทูตกับจีน โดยการส่งทูตมาติดต่อหลายครั้งไม่สำเร็จ

๒. อังกฤษนำฝิ่นมาขายในจีน ทำให้ชาวจีนติดฝิ่นซึ่งทำให้สุขภาพเสื่อมโทรม รัฐบาลจีนได้ออกกฎหมายห้ามฝิ่นเข้ามาขายในจีนหลายคราว แต่ไม่ได้ผล ฉะนั้นจีนรู้สึกขายเงินต้องทำอย่างจริงจัง

๓. จีนส่งอปรราชหลิน เกินทางมาวางกึ่งใน พ. ศ. ๒๓๘๑ เพื่อปราบฝิ่น เขาทำเนิงานอย่างเกะกะขัด โดยส่งริบฉันทะและเฉาเสียบหมก รัฐบาลอังกฤษเรียกค่าเสียหาย จีนไม่ยอม กลับประกาศกฎอัยการศึกกับเมืองท่า คัดการค้าระหว่างมาเก๊า กับฮ่องกง

สาเหตุจากตนเอง ทำให้เกิดการรบกวนทางเรือ อังกฤษยิงเมืองกวางตุ้ง เคลื่อนทัพไปยังนานกิง จีนแพ้ในวาท ๒๙ สิงหาคม ๒๓๘๕ จีนยอมเซ็นสัญญานานกิง

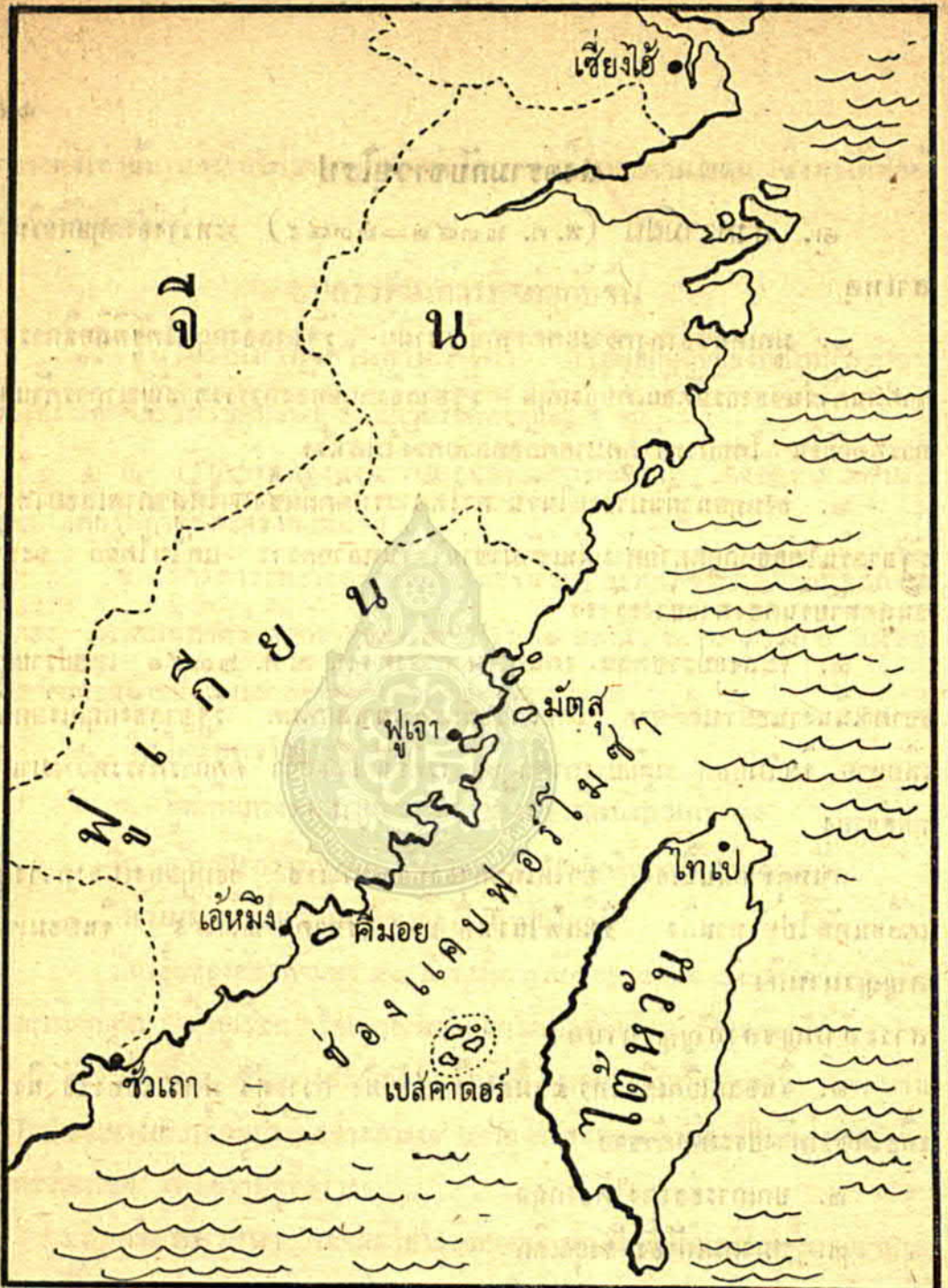
สาระสำคัญของสัญญานานกิง

๑. จีนยอมเปิดเมืองท่า ๕ เมือง คือ ไซเหมิง กวางตุ้ง ฝูเจา เซี่ยงไฮ้ นิงโป เพื่อให้ชาวต่างประเทศค้าขาย

๒. ยกเกาะฮ่องกงให้อังกฤษ

๓. สยามคมเกาซังต้องขยเลิก

๔. จ่ายค่าปรับ ๒๑ ล้านเหรียญกอลดาร์

เกาะไต้หวัน

และเมืองที่สำคัญ

ก่อนมาอนุสัญญาเพิ่มอีก ให้สิทธิสภาพนอกอาณาเขต และกำหนดอัตราภาษี
ขาเข้าเพียงร้อยละ ๕

๒. สงครามระหว่างจีนกับมหาอำนาจตะวันตก

(พ. ศ. ๒๓๙๙—๒๔๐๓)

ผลของสัญญานานกิง จีนต้องยกเลิกเมืองท่าค้าขาย เมืองเซี่ยงไฮ้ ศูนย์กลาง
การค้าที่สำคัญของจีนซึ่งตั้งอยู่บนแม่น้ำแยงซี ต้องเปิดการค้าระหว่างประเทศ พ. ศ.
๒๓๙๖ อังกฤษเข้ายึดกวางตุ้งเป็นนครขึ้นกับฝรั่งเศสขอเข้าทำเป็นเขตสัมปทาน

เหตุที่ก่อให้เกิดสงคราม

๑. เรือรบหลวงฝรั่งเศสถูกฆ่าตาย และชาวจีนที่เขารบถูกจับ
๒. เรือรบแอริโรว์ พ. ศ. ๒๓๙๙ อู่ปราชเมืองกวางตุ้งตั้งรับกลาติง
บนเรือแอริโรว์ซึ่งอังกฤษเป็นเจ้าของ โดยอ้างว่ากลาติงเรือเป็นโจรสลัด อังกฤษอ้าง
ว่าเป็นเรือของอังกฤษ เพราะเรือนั้นชื่อของอังกฤษ อังกฤษหาว่าจีนละเมิดกฎหมาย
ระหว่างประเทศ จีนไม่ยอม

การรบทางเรือ ฝรั่งเศสได้เข้าช่วยยิงเมืองเทียนสิน จีนยอมรบผิด ทำสนธิ
สัญญาเทียนสิน

สนธิสัญญาเทียนสิน พ. ศ. ๒๔๐๑ มีสาระสำคัญดังนี้

๑. จีนต้องยอมให้ทุกตั้งสำนักงานอยู่ทุกกิ่ง
๒. ชาวต่างประเทศมีสิทธิค้าขายตามเมืองท่าที่เพิ่งเปิดใหม่และภายในลุ่มน้ำแยง-
ซีเกียง
๓. ให้ความคุ้มครองแก่นักสอนศาสนา
๔. อนุญาตให้ค้าฝิ่นได้

สนธิสัญญาเทียบสินลงนามเรียบร้อยแล้ว แต่การเปลี่ยนแปลงสันนิษฐานทางสัญญา
ไม่ยาวนาน เพราะจีนไม่ยอมให้ทูตผ่านเทียบสินไปยังปักกิ่ง เป็นเหตุให้อังกฤษกับ
ฝรั่งเศสยึดเมืองเทียบสิน ยึดคาบาคอตัน และเคลื่อนกองทัพเข้าปักกิ่ง กองทัพ
อังกฤษฝรั่งเศสทำลายพระราชวังฤดูร้อนของจีน จักรพรรดิหนีไปประทับในมณฑล
เฮยหลง จีนยอมทำสัญญาสงบศึกเรียกว่าสนธิสัญญาปักกิ่ง ใน พ.ศ. ๒๔๐๓
ซึ่งจีนยอมเสียเงินค่าปรับยกเถาถุน (แผ่นดินที่ยื่นลงทะเลตรงข้ามเกาะฮ่องกง) ให้
แก่อังกฤษเข้า เข้ายึดเมืองท่าเทียบสิน คันทะพยสินของพวกคาซัคสถานได้เคยรบไป

ในเมื่อจีนทำสัญญากับอังกฤษฝรั่งเศสแล้ว รัสเซียพยายามเป็นมิตรกับจีน โดย
ขอคืนแดนทางภาคเหนือของแมนจูเรีย และจีนยกมณฑลฉมณฑลของแมนจูเรียเหนือ
ซึ่งเป็นโอกาสให้รัสเซียก่อสร้างเมืองท่าสำคัญ คือ เมืองวลาดีวอสต็อก

การจลาจลภายในประเทศ

กบฏไท่เผิง (พ.ศ. ๒๓๙๔—๒๔๐๘)

ผลของการทำสัญญาเทียบสินและสัญญาปักกิ่ง ทำให้จีนต้องเสียสละ
อย่างมาก และเสียเปรียบแก่ชาวต่างประเทศมาก ได้เกิดการเคลื่อนไหวทาง
ก้นการเมือง เกิดกบฏไท่เผิงใน พ.ศ. ๒๓๙๔ หัวหน้ากบฏเป็นชาวกวางตุ้ง ชอบ
ซุ้ชีวิตฉวน พวกกบฏคืบคืบไต่ ถึงใจระแวกไปปักกิ่งต่อไป แต่ไม่สำเร็จเพราะ
พวกจีนส่วนมากไม่เลื่อมใส ฝ่ายจีนมีแข็งโกะฟ่งและลี้ซุนจาง และได้รับความช่วยเหลือ
จากทหารต่าง้าวอเมริกันช่วยปราบกบฏให้สิ้นสุดลงใน พ.ศ. ๒๔๐๘

สภาพเงินปด้ายพุทธศตวรรษที่ ๒๕

เงินมีฐานะทรุกโทรม เนื่องจากปราชัยในการขุด ราชวงศ์เม็งกู่ออนแอ ภาย
 ในประเทศไม่สงบ เกิดกบฏภายในมณฑลชุนาน การปล้นสะดมมากขึ้น ภัยธรรมชาติ
 ฝนแล้ง โรคระบาดเกิดขึ้นในลุ่มน้ำโขง และการรุกรานของชาวต่างประเทศมากขึ้น

สงครามระหว่างจีนและญี่ปุ่น (พ.ศ. ๒๔๓๗ — ๒๔๓๘)

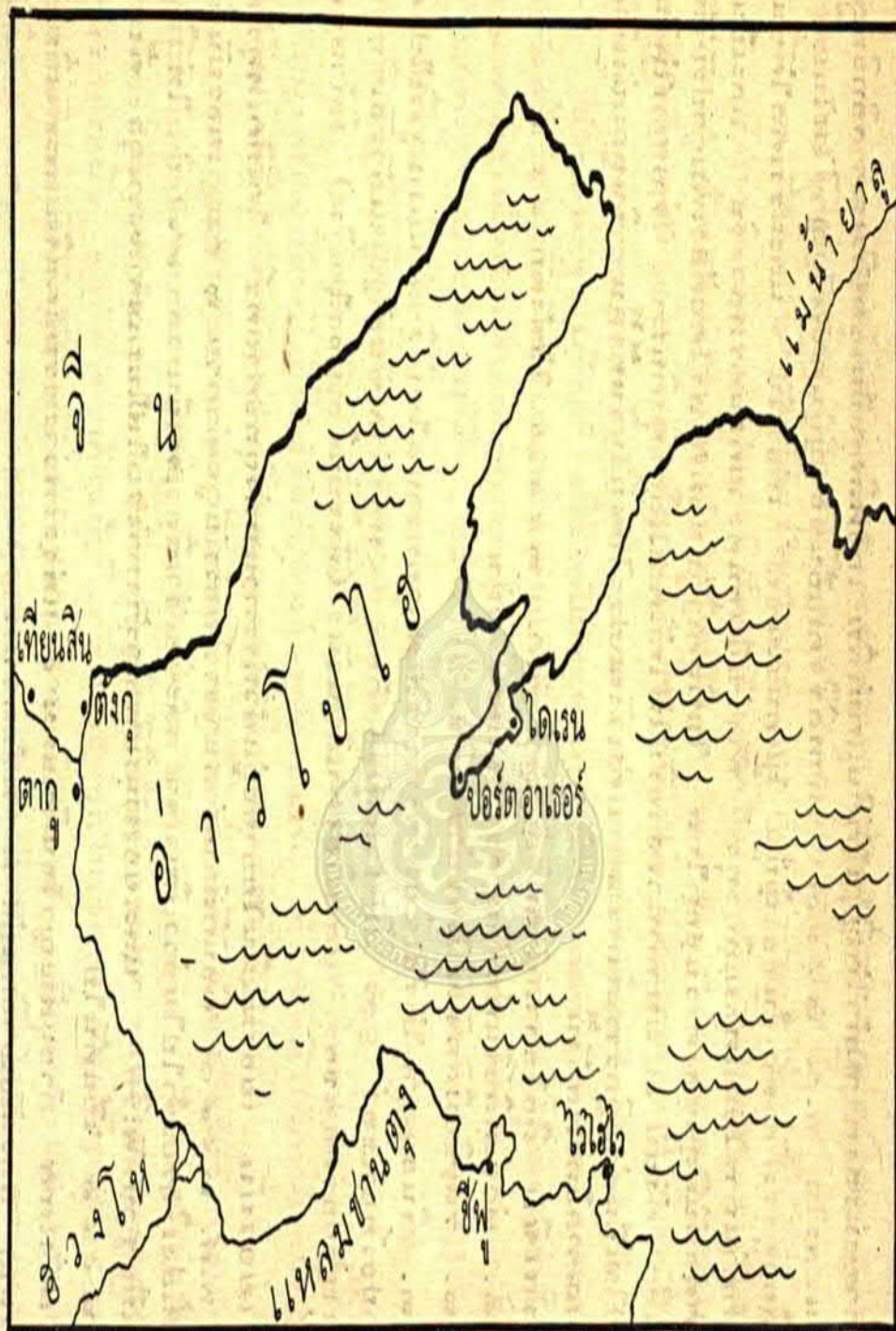
สาเหตุของสงคราม

๑. จีนและญี่ปุ่นซึ่งกันมีอำนาจในเกาหลี
๒. ญี่ปุ่นต้องการขยายอำนาจไปในเกาหลี เนื่องจากญี่ปุ่นปรับปรุงบ้านเมืองใน คำนอกสหกรณ์ ประกอบด้วยพลเมืองเพิ่มขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องขยายดินแดน
๓. สาเหตุทำให้สงครามเกิดขึ้นมีมูลมาจากกฎของพวกตงซึก พวกกันเป็น พวกชาตินิยม ก่อการกบฏขึ้นมีนโยบายต่อต้านชนต่างต่าง ชาวคริสต์เถียน กลับกบฏชิง ญี่ปุ่น จึงส่งทหารเข้าไประงับเหตุการณ์ ญี่ปุ่นส่งทหารไปยัง ฉะนั้นในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๗ จีนและญี่ปุ่นจึงประกาศสงครามกัน

ผลของสงคราม

ญี่ปุ่นได้ชัยชนะที่แมนจูเรีย เพราะญี่ปุ่นมีความสามัคคี มีกำลังใจ รุกเข้า แมนจูเรียภาคโคโคโตเมืองท่าปลอดอาชเรอร์เมืองไว-ไฮ-ไว เคลื่อนทัพเข้าสู้กับกองจีน ไม่สามารถสู้ได้ พระนางซุสส่งหลุยส์จางเงรจาส่งบอกทเมืองซีโมโนเซกิ ๑๘๙๕ ที่เรียกว่า สนธิสัญญาซีโมโนเซกิ มีข้อความสำคัญดังนี้

๑. จีนรับรองเอกราชของเกาหลี
๒. จีนยอมยกเกาะฟอร์โมซาหรือไต้หวัน หมู่เกาะเพสคาโดเรส และแหลมเลียวตุงแก่ญี่ปุ่น
๓. จ่ายค่าปรับ ๒๐๐ ล้านเหรียญจีน (เทลล์) ภายใน ๗ ปี
๔. ลงนามสนธิสัญญาพาณิชย์ เปิดเมืองท่า ๗ เมือง

แหลมเลียวตง
๑

การชนระสังครามทำให้ญุ่นไคกินแค้นเพิ่ม เกาหลีกกเป็นเขตปริมณฑลอิทธิพล
ของญุ่นและใน พ.ศ. ๒๔๕๓ เกาหลีกกเป็นของญุ่นตามสัญญาชิโมโนเซกิ
แถมเลวของระครองตกเป็นของญุ่น ผู้แทนรัสเซีย เยอรมัน และฝรั่งเศสไคย
ขึ้นทกคคคคคการโอนแถมเลวของ อ้างว่าเป็นอันตรายก่อนครหลวงจีน และเป็น
อุปสรรคต่อสันติสุขของตะวันออกไกล ในที่สุดญุ่นยอมตกลงโดยต้องเพิ่มค่าปรับให้
แกญุ่นอีก ถึงนั้น ๓ มหาอำนาจช่วยเงินให้ไคแถมเลวของคนมา โดยยอมให้
เงินไปใช้เป็นค่าปฏิกรรมสงคราม แต่หวังผลประโยชน์ในเงินทองนั้น เงินถูกแบ่งเป็น
เขตปริมณฑลอิทธิพลกัน

รัสเซีย ถูโอกาสทำสนธิสัญญา พ.ศ. ๒๔๓๘ ใช้บังคับ ๑๕ ปี

๑. ช่วยเหลือเงินต่อต้านการรุกรานของญุ่น

๒. รัสเซียมีสิทธิใช้เมืองท่าของจีน

๓. จีนอนุญาตให้รัสเซียสร้างทางรถไฟสายทรานส์ไซบีเรียผ่านแมนจูเรียไป
เมืองท่าปอร์ตอาเธอร์ และ เมืองวลาดีวอสต็อก หลังจากเซ็นสัญญาแล้วรัสเซียขอ
เข้าเมืองท่าปอร์ตอาเธอร์ และเมืองคาเลียวัน (ปัจจุบันคือเมืองไคเร็น) มีกำหนด
๒๕ ปี

เยอรมัน เยอรมันมีนโยบายอยู่แล้วที่จะหาแหล่งยุทธศาสตร์ ไคเกกเหตกราย
ชนใน พ.ศ. ๒๔๔๐ คือนักสอนศาสนาชาวเยอรมันถูกฆ่าตาย ๒ คน เยอรมันถือ
โอกาสส่งเรือรบเข้าไปในอ่าวเกียวเจา และขอเช่าอ่าวเกียวเจาเป็นเวลา ๙๙ ปี ให้เมือง
ชิงเต่าเป็นฐานทัพเรือ และเยอรมันมีสิทธิสร้างทางรถไฟในมณฑลซานตง ตั้งแต่
พ.ศ. ๒๔๔๑ เป็นต้นไป

ฝรั่งเศส ทำสนธิสัญญาโอนดินแดน ๓ แห่งระหว่างพรมแดนจีนและตงเกียให้
แก่ฝรั่งเศส และสัญญาอีกฉบับ ๑ มีข้อความว่า

๑. ฝรั่งเศสได้สัมปทานทางรถไฟจากแคว้นตั้งเกียไปมณฑลยูนนาน

๒. ให้เช่าเมืองกวางเจาเป็นฐานทัพเรือเป็นเวลา ๙๙ ปี

๓. ฝรั่งเศสมีสิทธิชุกแร่ในมณฑล ยูนนาน กวางตุ้ง กวางสี

อังกฤษ ลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียงเป็นเขตปริมณฑลสิทธิพลของ อังกฤษ พ.ศ.

๒๔๔๑ อังกฤษขอเช่าเมืองไหวไฮไหวเป็นเวลา ๒๕ ปี ได้โอนฉวตเช่าเขตในแหลม

เกาลูนเป็นเวลา ๙๙ ปี ซึ่งเรียกกันว่าดินแดนใหม่ (เกาลูนแทมเนอช ๗.๗๗ กม.

ตั้งอยู่ตรงข้ามเกาะฮ่องกง ห่างกัน ๑.๖ กม. ตอนแคบที่สุด)

ส่วนสหรัฐอเมริกา เมื่อได้ปกครองเกาะฟิลิปปินส์แล้ว ได้ใช้การค้าขายเงิน

แต่ไม่มีความปรารถนาจะปกครองดินแดนในจีน แต่มาเห็นว่าเขตปริมณฑลสิทธิพลของ

นานาชาติจะเป็นทางปิดตลาดการค้าขายเงินและสหรัฐอเมริกา ฉะนั้น พ.ศ. ๒๔๔๒

รัฐมนตรีต่างประเทศอเมริกัน ซีอ จอร์นเซย์ ได้แถลงนโยบายเปิดประตูค้า

ความกับจีน

๑. ให้สิทธิเสมอภาคต่อชาติต่าง ๆ ที่ทำการค้าขายเงิน

๒. ภายหลังการ ในประเทศจีนต้องเหมือนกันหมดสำหรับชนชาติที่ทำการเงิน

ความมุ่งหมายที่สำคัญคือช่วยรักษาสถาบันของจีน บ่อนักมีให้มหาอำนาจยอมยก

เอาดินแดนจีน รักษาผลประโยชน์และการเมืองของสหรัฐอเมริกา

กบฏบ่ออกเซอวี สมาคมกลุ่มรักชาติมีความกังวลในฐานะของประเทศได้รับ

ความเห็นชอบจากพระนางซุส เริ่มทำงานใน พ.ศ. ๒๔๔๓ โจมตีคนต่างชาติว่า

ชาวต่างประเทศ ทำลายโยสถ์ฝรั่ง ถูกถูกฆ่า ล้อมสถานทูต จนกลายเป็นสภาพระจลา

ทางภาคเหนือ พวกต่างชาติในปักกิ่งต้องหลบซ่อนในเขตสถานทูตอังกฤษ ดังนั้นกอง

ทหารนานาชาติต้องใช้อำนาจทหารปราบปรามการจลาจล มีกองทหารนานาชาติออกไป

ปักกิ่ง พ.ศ. ๒๔๔๔ พวกกบฏถูกปราบ หัวหน้านักกบฏถูกทำโทษ พระนางซุสเห็น

ไปไต่ จันทองเสี้ยค่าทำขวัญพรหมกัน จันทองลงนามในพิธีสารบอกเซอร์ ซึ่งหลังขุจาง
เป็นผู้ลงนามของจัน

พิธีสารบอกเซอร์

๑. จันจ่ายค่าทำขวัญแก่ผู้ที่ถูกฆ่า และเสี้ยค่าปรับต่าง ๆ อีก
๒. ทำลายข้อมค้ายต่าง ๆ
๓. ประกาศเลิกลัทธิสมาคมต่อต้านต่างประเทศ
๔. ให้มีทหารต่างตัวประจำที่นครบักกิง และห้ามส่งอาวุธให้จัน ๒ ปี

การปรับปรุงประเทศ

จันได้รับความกระทบกระเทือนมากหลังจากแพ้สงครามญี่ปุ่น และภายหลังกบฏ
บอกเซอร์ นับเป็นบทเรียนที่จันจะต้องปรับปรุงกิจการภายใน มิฉะนั้น ประเทศจะต้อง
ถูกแบ่งต่อไปอีก พระนางซุสึโกะทรงเห็นความจำเป็นในการปรับปรุงบ้านเมือง ใ้กว้าง
โครงการเช่น วางแผนการศึกษาใหม่ ยกเลิกระบอบการสอบแผนเก่า ส่งนักเรียนไป
เรียนต่างประเทศ เตรียมการร่างรัฐธรรมนูญและประกาศใช้ แต่พระนางไม่ได้มี
พระชนม์มัยช่วยในการปรับปรุงประเทศ พระนางสิ้นพระชนม์ใน พ.ศ. ๒๔๕๑

ราษฎรซึ่งเป็นจันแท้ เกิดการเบียดเบียนในความอ่อนแอของราชวงศ์เม็งกู ได้
มีผู้คิดโค่นราชบัลลังก์เพื่อปรับปรุงประเทศตามแผนใหม่ สมาคมลัทธิขงจื้อเพิกการจก
ราชวงศ์เม็งกู ทศาคณาธิปไตย “สมาคมก๊กมินตง” มี ดร. ซุนยัตเซ็นเป็นหัวหน้า พวก
ปฏิวัติทำการสำเร็จใน พ.ศ. ๒๔๕๔

การเปลี่ยนแปลงการปกครองในจีน

จีนในสมัยราชวงศ์หมิงยังล้าหลังอยู่มาก ประเทศไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีชนกลุ่มอยู่ตามแคว้นใหญ่ ๆ ฉะนั้นประเทศจึงขาดการปกครองแบบประชาธิปไตย ในงานเศรษฐกิจนั้น ชาวนานับล้านไม่มีเครื่องมอทนสมัย บางปีเกิดภัยธรรมชาติร้ายกรอกคอบาก การศึกษาอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งพลเมืองส่วนใหญ่อ่านหนังสือไม่ออก

ประเทศจีนเป็นเอกราชจริงจัง แต่จีนรู้สึกว่าได้เสียอำนาจอธิปไตยไปมาก เป็นระยะเวลาที่ชาวต่างประเทศเข้ามามาก และมีเขตบริเวณชาติสิทธิพลในจีน

การอุตสาหกรรมและการค้าของเงินส่วนใหญ่อยู่ในมือของพ่อค้าต่างชาติ เมืองเซี่ยงไฮ้เกือบทั้งหมดตกอยู่ในอำนาจของชาวยุโรป ในเขตสัมปทานต่างชาตินั้นชาวต่างชาติมีกองทหารของตนไว้สำหรับป้องกันกิจการค้าและทรัพย์สินของพวกเขา มีคณะกรรมการต่างชาติปกครองเวลาเกิดกบฏขึ้นอันนำความไม่สงบ ชาวจีนถูกข่มขู่เรียกทหารชาวอินเดียมาร่วมรบ คนต่างชาติไม่สนใจศาลจีน ฉะนั้นสภาพสิทธิอันนอกอาณาเขตและเขตบริเวณชาติสิทธิพล เป็นเหตุสำคัญที่ทำให้จีนเกลียดคนต่างชาติมากขึ้น จนทวิภาคีมีองค์บัญญัติทวิภาคีธรรมตะวันตกแต่ไม่ตกอยู่ในสภาพเช่นจีน

ดร. ชุนยัตเซิน หัวหน้าคณะก๊กมินตั๋ง (พ.ศ.

๒๔๐๙-๒๔๖๘)

ดร. ชุนยัตเซิน เป็นผู้นำสำคัญของจีน คือหัวหน้าคณะก๊กมินตั๋ง เกิดเมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ.

๒๔๐๙ ในมณฑลกว่างตุง ไม่ไกลจากเมืองกว่างตุงเท่าไรนัก บิดาเป็นชาวนา ดร. ชุนยัตเซินได้รับการ

ดร. ชุนยัตเซิน

ศึกษาภาษาอังกฤษอย่างดี เคยไปเรียนหนังสือที่เกาะชวา มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์
สนใจทางเศรษฐศาสตร์และระบอบประชาธิปไตย สำเร็จการศึกษาวชิราวุธวิทยาลัย
มีความคิดเห็นรุนแรงทางการเมือง เป็นผู้สร้างสมาคมก๊กมณฑล

การตั้งสมาคมมณฑลเพราะชกคอรรัฐบาล คร. ชนยัคเซิน จำเป็นต้องหนี
ออกนอกประเทศจีน เข้มแข็งชวนจีนพร้อมทั้งขอเงินนอกทุนจากชาวจีนต่างประเทศ
ด้วย สมาคมนี้ได้รับความนิยมนอกจากประชาชนมาก มากกว่าร้อยละ ๘๐ ของคนจีน
ในต่างประเทศลงนามด้วย

พฤติการณ์สำคัญของการปฏิวัติ

๑. การเคลื่อนไหวของพวกปฏิวัติเริ่มขึ้นทางภาคใต้ของจีน ผู้บัญชาการทหาร
ในเมืองกว๋างตุ้งถูกลอบฆ่าตาย รัฐบาลจีนกวาดล้างพวกปฏิวัติ

๒. การปฏิวัติเริ่มแต่วันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ที่เมืองวูจาง (ฉะฉิน
จีนคณะชาติ จึงถ่อเหวียนเน่เป็นวนชาติ) พวกปฏิวัติยกเมืองนานกิงได้ คงเป็นศูนย์กลาง
กลางไม่ขึ้นต่อรัฐบาลปักกิ่ง ตั้ง คร. ชนยัคเซิน เป็นหัวหน้า

๓. รัฐบาลปักกิ่ง มีเจ้าชายซุนทำหน้าที่เป็นผู้สำเร็จราชการ ไม่สามารถ
ปราบพวกปฏิวัติ จึงได้ตั้งให้ยวนซีไฮเป็นผู้บัญชาการทหารเพื่อปราบปรามพวกปฏิวัติ
ยวนซีไฮเป็นคนสำคัญมขอล้างเคยเป็นผู้นำราชการมณฑลชานตง ยวนซีไฮเกลียด
ชาวต่างชาติ พร้อมที่จะช่วยปรับปรุงประเทศจีน ยวนซีไฮเห็นใจพวกปฏิวัติ ได้เกลี้ย
กล่อมให้พระเจ้าซุนทั้งสี่ระบอบลงก พ.ศ. ๒๔๕๕ การปกครองของราชวงศ์
เมิ่งจู่ถงอวสาน พระเจ้าซุนทั้งสี่ก็ไปประทับที่เมืองเยโฮในแมนจูเรีย และให้ยวนซี
ไฮลงชื่อตามสมควรแก่พระเกียรติ

๔. ยวนซ็วไชไครบแต่งตั้งเป็นประธานาธิบดีคนแรกของจีน และหลยวนซุงเป็นรองประธานาธิบดีวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ถือเป็นวันชาติของจีนตลอดมา

ยวนซ็วไช มีความคิดเห็นไม่เอียงตามระบบปรีมิตาญาสทิธิราช แสดงว่าตนมีความมักใหญ่ใฝ่สูง ไ้เตรียมการระดมพลระบอบราชาธิปไตย แต่ตนเองได้ลงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๗ ยวนซ็วไชมีความเข้มแข็งในทางการเมืองปกครอง พยายามรักษาผลประโยชน์ของประเทศ และต่อสู้การรุกรานของญี่ปุ่นอย่างเข้มแข็ง ฝ่ายญี่ปุ่นนั้นปรารถนาจะควบคุมแหลมซานตงไคยบั่นข้อเสนอ ๒๑ ข้อ ต่อจีนใน พ.ศ. ๒๔๕๘ รัฐบาลยวนซ็วไชได้ประวิงเวลาไว้

การเข้าสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ภายหลังที่ยวนซ็วไชได้แก่กรรม หลยวนซุงได้เป็นประธานาธิบดีได้ฟื้นฟูการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญมาใช้ ก่อนนั้นจีนแตกแยกกันไม่สามารถรักษาความกลมเกลียวของบรรดาเจาหนาท แยกเป็นจีนเหนือและจีนใต้ ใน พ.ศ. ๒๔๖๐ เกิดกบฏขึ้นในจีนใต้ ยก คร. ชุนยกขึ้นเป็นประธานาธิบดี ในระบอบนั้นมียุทธาอยู่ ๒ คณะ คือ คณะรัฐบาลจีนเหนือ ณ กรุงปักกิ่ง และคณะรัฐบาลจีนใต้ ณ เมืองกวางตุ้ง ทั้งสองรัฐบาลได้ร่วมมือกันประกาศสงครามต่อมหาอำนาจกลางเมื่อ ๑๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๐

บ้านเมืองประเทศจีนไม่สงบ ตามมณฑลต่าง ๆ มีพวกซุนคังเป็นข้าหลวงประจำมณฑลได้กดขี่คนเป็นอิสระ มีกองทัพของตนเอง ซุนคังทมิอทธิพลอยู่มากไ้แก่

๑. เจางไซหลิน ซุนคังปกครองแมนจูเรีย

๒. เฟ่งยู่เสียง ซุนคังแห่งจีนเหนือ

๓. วูไปฟ ซุนคังแห่งลุ่มนาแยงชเกียง

ซุนคังทั้ง ๓ นี้ ต่างแข่งความเข้มแข็งอำนาจของตนเป็นใหญ่ ในที่สุดเจางไซหลินชนะได้เป็นจอมทัพ ปกครองอยู่ทนครบถ้วน

ลัทธิไตรราษฎร์ ส่วนในใต้ คร. ชนยัคเซ่น ซึ่งถูกคณะกรรมการมณฑลกวางต๋ซัง
ไล่ไปแต่ พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้กลับมาและได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีสาธารณรัฐจีน
ไต้หวันหลัก ๓ ประการ เรียกว่าลัทธิไตรราษฎร์ (ชามินญูหลี่) เป็นโครงการกู้ชาติ
ของคณะก๊กมินต๋งมีความดังนี้

๑. ลัทธิชาตินิยม ต้องการให้จีนรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว ปลุกใจให้จีน
รักชาติ กำหนดนโยบายเอกลัทธิพิเศษของชนต่างชาติ ยกเลิกเขตเช่า เขตสัมปทาน
ปริมณฑลสิทธิพล และเมืองท่าตามสนธิสัญญา เพื่อจีนจะได้มีอำนาจอธิปไตยอย่าง
สมบูรณ์

๒. ระบอบประชาธิปไตย ต้องการให้จีนปกครองตนเอง ในระบอบประชาธิปไตย

๓. ความยุติธรรมทางสังคม รัฐบาลจะได้ปรับปรุงการอาชีพของราษฎรให้
โอกาสเท่ากันในการทำมาหากิน

ในชั้นแรก คร. ชนยัคเซ่นหวังว่าการสร้างชาติตามลัทธิไตรราษฎร์ จะได้รับความ
ช่วยเหลือจากอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา แต่ทั้ง ๒ ประเทศไม่ได้ให้ความช่วยเหลือ

คร. ชนยัคเซ่น ขอความร่วมมือจาก คน มีและจีน กลาง ใน ประเทศ จีน เอง
คร. ชนยัคเซ่น ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ เขาได้รับความช่วยเหลือเฉพาะให้พรรคก๊กมินต๋ง
เป็นองค์การพรรคการเมือง ขอสำเร็จคือ คณะก๊กมินต๋งมีอำนาจในรัฐบาลจีน
พวกพ้องคาวางต๋ซังพอใจของพรรคก๊กมินต๋ง เขาบอกทหารจ้างทั้งหมด และได้
ประหยัดเงินไว้มากมายบำรุงบ้านเมือง มีผู้นิยม คร. ชนยัคเซ่น ถึง ๗ มณฑลทาง
ภาคใต้ ทำให้ทำงานได้ผลสำเร็จและขยายอำนาจไปทางเหนือ

เมื่อก๊กมินต๋งมีกำลังแข็งแรงที่จะรวมจีนเป็นอันเดียวกัน คร. ชนยัคเซ่นได้ถึง
แก่กรรม พ.ศ. ๒๔๖๘ นำความเสียใจมาให้จีนมาก รูปของเขาตั้งอยู่ทุกหนทุก
แห่ง ชาวจีนนิยมเขามาก

เจียงไคเช็คนำเงินคณะชาติ

ภายหลังที่ คร. ชุนยัตเซินถึงแก่กรรมแล้ว กองทัพกมินตงภายใต้ผู้นำ คอ
เจียงไคเช็ค ในนามของคณะชาตินิยมก็มุ่งสู่ทางเหนือเพื่อทำลายซุนคัง ก่อนการปฏิวัติ

เจียงไคเช็ค

ใน ค.ศ. ๑๙๑๒ เจียงไปเรียนการทหารที่ประเทศญี่ปุ่นเป็น
เวลา ๔ ปี เมื่อ คร. ชุนยัตเซินเริ่มขอความช่วยเหลือ
จากรัสเซีย เจียงไคเช็คส่งไปอบรมการทหารที่กรุงมอสโก
เมื่อกลับมาได้เป็นหัวหน้าที่โรงเรียนนายร้อยทอม่ปาย เพื่อ
หัดนายทหารให้ทำการสู้รบ และปลี่ยนอำนาจของซุนคัง
ทางภาคเหนือ เขาทำการโค่นล้มตนเองจากอิทธิพลของ
คร. ชุนยัตเซินที่มอญ เจียงมีการศึกษาดี พดและเขียน
ได้ดีมาก เขาเป็นลัทธิศาสนาคริสต์ พยายามนำเอาอารย-
ธรรมตะวันตกมาใช้ในจีน เจียงไคเช็คทำการสมรสกับหญิง

ในสกุลซ่ง ซึ่งได้ร่ำการศึกษาจากสหรัฐอเมริกา เป็นหญิงที่คล่องแคล่วและสนใจใน
วัฒนธรรมและการเมืองของจีน

เจียงไคเช็คประกาศตั้งรัฐบาลคณะชาติ

เมื่อกองทหารบุกขึ้นไปทางเหนือ พวกซุนคังสู้ไม่ได้ พ.ศ. ๒๔๗๑ เจียงบุก
เข้ากวาง ไต้เกิดจลาจลทั่วไป เจียงให้ซอนครบักกั้งใหม่ว่านครไปยั้ง (สันติสุขทาง
เหนือ) ประกาศตั้งเมืองนานกิงเป็นนครหลวงของจีน

เมื่อเจียงเข้ามาบริหารประเทศได้ดำเนินรอยตาม คร. ชุนยัตเซิน คือนำเอา
อารยธรรมตะวันตกมาใช้ ส่งเครื่องจักรจากอังกฤษมาอีกมาก จ้างชาวอังกฤษและ

อเมริกันมาช่วยปรับปรุงทางสถาปัตยกรรม วิศวกรรม มาช่วยกัน สร้างวิทยุ สถานี
โรงเรียน ทำเรือ ถนน การรถไฟ

รัฐบาลไทยขอความร่วมมือการปกครองระบอบสาธารณรัฐ มีรัฐสภา แต่ประชาธิปไตย
ยังนำมาใช้น้อยมาก เพราะเจียงไคเช็คปกครองโดยมีกำลังทหารหนุนหลังอยู่ เป็น
ทนายเลขาฯทำงานรวมชาติจนเกิดของสงครามเนื่องจากกรณีพม่าแมนจูเรีย

จีนและสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง

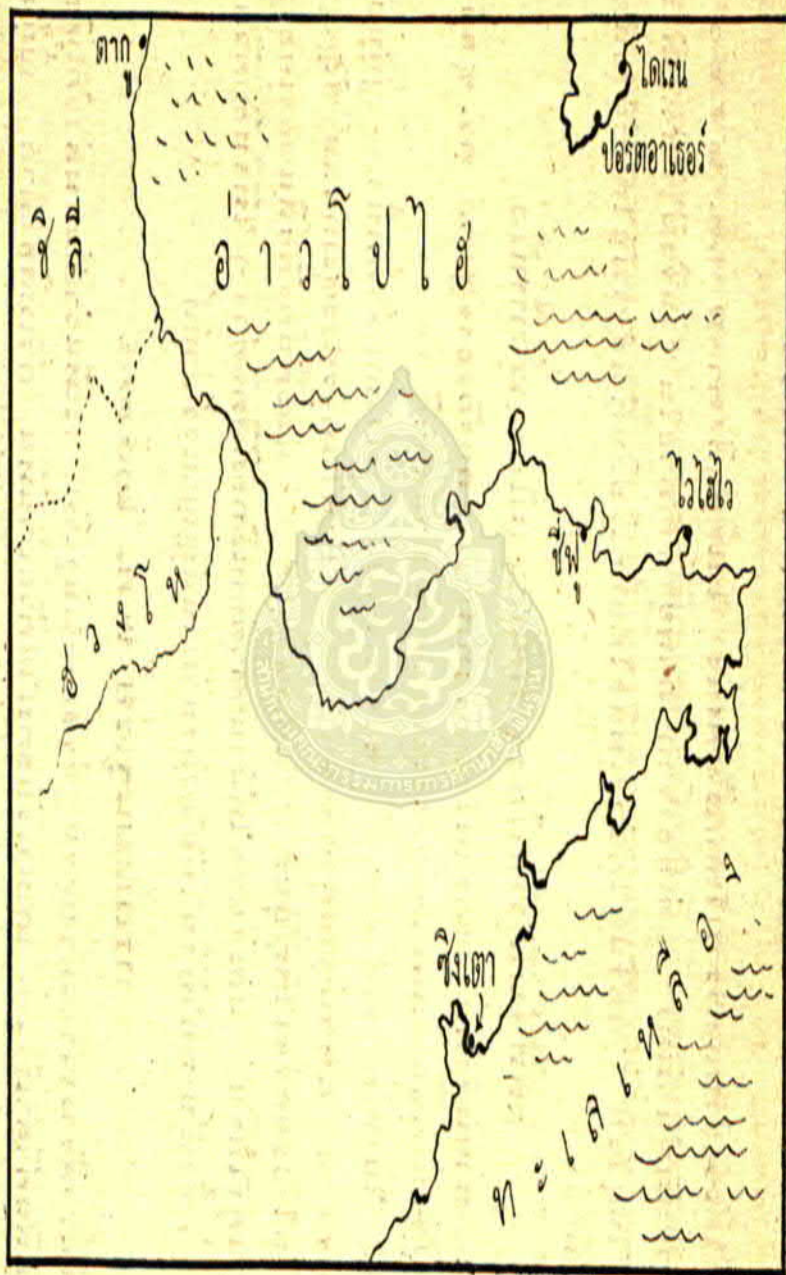
จีนได้เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ โดย
เข้าช่วยฝ่ายสัมพันธมิตร แต่เนื่องจากสภาพยุ่งยากภายใน จีนจึงมิได้ส่งกำลังทหาร
ไปช่วยรบในยุโรป แต่จีนก็ได้ช่วยเหลือโดยยกเรือสินค้าเยอรมันให้แก่ฝ่ายสัมพันธมิตร
ไ้มาก

ผลที่จีนได้รับเนื่องจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง

๑. ภายหลังมหาสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง โลกรับรองรัฐบาล คร. ชุนยัตเซ็น
ทำให้จีนมีฐานะดีขึ้น และได้รับรองเอกราชจากนานาชาติ
๒. ใน พ.ศ. ๒๔๕๘ ระหว่างมหาสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ญี่ปุ่นยกเขต
เช่าเกียวกว และแหลมซานตงของจีนได้ ดังนั้นในการประชุมทำสนธิสัญญาสันติ
ภาพ จีนได้เรียกร้องให้ญี่ปุ่นสละแหลมซานตง และคืนทรัพย์สินของเยอรมันใน
แหลมซานตงให้จีน และจีนขอให้นานาชาติยกเลิกสิทธิต่าง ๆ ให้จีนอีกด้วย แต่
ไม่เป็นผล ซึ่งเป็นเหตุให้จีนไม่ยอมลงนามในสัญญาแวร์ซายส์

กรณีแมนจูเรีย พ.ศ. ๒๔๗๕

ถ้าเราพิจารณาในทางเศรษฐกิจของแมนจูเรีย จะเห็นว่าเป็นแหล่งวัตถุดิบ และ
เป็นตลาดสินค้าสำเร็จรูป แมนจูเรียอุดมไปด้วยถ่านหิน ถั่วเหลืองมาก ญี่ปุ่นได้
ความเดือดร้อนเนื่องจากเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก แต่ใน พ.ศ. ๒๔๗๕ ญี่ปุ่นได้นำ
เงินไปลงทุนหาผลประโยชน์ในแมนจูเรียเป็นจำนวนมาก นับแต่ชนะสงครามรัสเซีย

แหลมขานตง
๑

ใน พ.ศ. ๒๔๔๘ ทรงเป็นขุมกำลังเศรษฐกิจซึ่งใครจะมาแย่งไม่ได้ ส่วนเงินส่ง
ทหารมารักษาผลประโยชน์ของจีน จึงเป็นเหตุให้เกิดปะทะกับทหารญี่ปุ่น

กรณีที่เป็นสาเหตุให้เกิดสงครามนวมเหตุหลายประการ คือ ญี่ปุ่นเริ่มมอานา
ชน จีนไม่พอใจญี่ปุ่นและใช้นโยบายขยายขอบเขตสินค้าญี่ปุ่น เพื่ออยู่ในเดือนสิงหาคม

พ.ศ. ๒๔๗๔ ร้อยเอกนางามะระถูกฆ่าตาย ญี่ปุ่นให้เงินพิจารณาเรือน ชงเงินไม่
ให้ความพอใจแก่ญี่ปุ่น ฉะนั้นในเดือนกันยายนกองทัพญี่ปุ่นจึงได้บุกเข้าเมืองมุกเดิน

นครหลวงของแมนจูเรีย แล้วกระจายการรบไปอย่างรวดเร็ว จางโซเหลียง ชุนคัง
แห่งแมนจูเรียได้รบตำแหน่งต่อจากจางโซเหลียง (บีกา) ได้ล่าถอยทัพเข้าไปอยู่ใน

จีนเหนือ ส่วนญี่ปุ่นเมื่อยกแมนจูเรียได้หมดแล้วประกาศสถาปนาแมนจูเรียเป็น
แมนจูกุ ใน พ.ศ. ๒๔๗๕ แต่งตั้งเจ้าชายป๋วยเป็นจักรพรรดิครองประเทศใน

เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ทรงพระนาม "กิงเต"

จีนได้ทรงเรียนไปยังสันนิบาตชาติ เพื่อหยุดยั้งการกระทำของญี่ปุ่นเพราะการ
บุกแมนจูเรียของญี่ปุ่นเป็นการละเมิดกติกาสันนิบาตชาติ สันนิบาตชาติได้ตั้งกรรมการ

ไคส่วน รายงานของกรรมการลงมติว่าญี่ปุ่นเป็นผู้ละเมิด สันนิบาตชาติลง
มติรับรองรายงานของคณะกรรมการเป็นเอกฉันท์ใน พ.ศ. ๒๔๗๖ ญี่ปุ่นไม่พอใจ

และไม่ยอมปฏิบัติตามมติของสันนิบาตชาติ

ส่วนสหรัฐอเมริกาไม่เห็นด้วยอย่างขึงกับกรณีแมนจูเรีย อย่างไรก็ตาม
อเมริกาไม่ได้เป็นสมาชิกของสันนิบาตชาติ แต่ก็ได้คัดค้านการกระทำของญี่ปุ่น

ปรากฏว่าไม่มีประเทศใดที่จะปฏิบัติตามมติของสันนิบาตชาติเกี่ยวกับแมนจูเรีย จีนจึง
ต้องยอมจำนนตามมติของญี่ปุ่น โดยทำสัญญาสงบศึกตั้งกฎ กำหนดให้ดินแดน

ระหว่างผิงทะเลเหลืองกับกาแพงเมืองจีนเป็นเขตปลอดทหารกันระหว่างแมนจูเรียกับ
ประเทศจีน

สงครามเงิน ญูนัน พ.ศ. ๒๔๘๐

ความสัมพันธ์ระหว่างเงินและญูนันเลวลงเป็นลำดับ จนถึง วันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ กองทหารเงินและญูนันไต้ปะทะกันที่ตำบลเกาเจียว ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของนครปักกิ่ง ทำให้เกิดการรบพุ่งกันขึ้น เป็นสงครามที่ไม่ได้ประกาศ ญูนันกล่าวว่าเหตุการณ์ในจีน กองทัพญูนันไต้ชัยชนะรวดเร็วเข้ายึดปักกิ่ง พ.ศ. ๒๔๘๑ เข้ายึดนานกิงนครหลวงและรุดไปทางใต้ได้หัวเมืองชายทะเลทั้งหมด รัฐบาลจีนซึ่งมีเจียง ไคเช็กเป็นผู้นำต้องอพยพรัฐบาลไปตั้งที่เมืองจกิงในมณฑลเสฉวน เป็นนครหลวงเพื่อต่อต้านญูนัน ครั้นต่อมาสงครามโลกครั้งที่สองเกิดขึ้น สงครามเงิน ญูนันจึงได้เป็นส่วนหนึ่งของสงครามโลกครั้งที่สอง

จีนและสงครามโลกครั้งที่สอง

สงครามจีนญี่ปุ่น พ.ศ. ๒๔๘๐ ทำให้จีนมีสภาพเป็นประเทศที่ตกตาดานการ
รุกรานของญี่ปุ่น จีนได้รับความสนับสนุนจากมหาอำนาจตะวันตกซึ่งเป็นอริกับญี่ปุ่น
มหาประเทศไคแก่สหรัฐอเมริก อังกฤษ และรัสเซีย ให้ความช่วยเหลือแก่จีน ฉะนั้น
ในสงครามโลกครั้งที่สอง จีนเป็นฝ่ายสหประชาชาติ
บทบาทของจีนในสงครามโลกครั้งที่สอง มีดังนี้.-

๑. เข้าร่วมกับกองทัพสหประชาชาติ กองทัพของจีนช่วยต่อต้านทานญี่ปุ่น
๒. ฝ่ายสัมพันธมิตรไคไซเรนเป็นฐานทัพที่สำคัญในคันฮาเซย์
๓. เมื่อเสร็จสงครามแล้ว ประโยชน์ที่จีนได้รับคือ.-

- ก. ได้รับยกย่องเป็นประเทศมหาอำนาจหนึ่งในห้า เป็นประเทศหนึ่ง
ที่มีส่วนก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ และได้รับเกียรติเป็นสมาชิก
ประจำในคณะมนตรีความมั่นคง
- ข. ยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และอธิปไตยของนานาชาติในจีน
- ค. ได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ การคลัง จากสหประชาชาติ
และจากสหรัฐอเมริกา
- ง. ได้รับคืนแดนคืนจากญี่ปุ่น คือ เกาะฟอร์โมซาหรือเกาะไต้หวัน
และหมู่เกาะแปซิฟิก

สภาพของจีนหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสงบลงแล้ว เหตุการณ์ในประเทศจีนกลับยุ่งมาก
เกิดสงครามกลางเมืองระหว่างจีนคณะชาตินิยมกับจีนคอมมิวนิสต์ เจียงไคเช็คได้รับเลือก

เป็นประธานาธิบดีของจีนคณะชาติ พวกคอมมิวนิสต์ไม่รับรอง ต่อมา พ.ศ. ๒๔๙๙
 เจียงไคเช็คประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ สงครามกลางเมืองเกิดขึ้น จีนคณะชาติ
 ได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้รับความช่วยเหลือจาก
 รัสเซีย และคอมมิวนิสต์เป็นฝ่ายชนะ

จีนคณะชาติซึ่งมีเจียงไคเช็คเป็นหัวหน้า ต้องถอนทหารอพยพไปอยู่ที่นคร
 ไทเป บนเกาะไต้หวัน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๒ ตั้งคณะรัฐบาลเรียกว่า “รัฐบาลจีนคณะ
 ชาติ” ปกครองระบอบประชาธิปไตย

ฝ่ายคอมมิวนิสต์มีหัวหน้าเป็นชาวจีนชื่อ เมาเซตุง ประกาศสถาปนาจีน (บน
 แผ่นดินใหญ่) เป็น “สาธารณรัฐประชาชนชาวจีน” มีนครหลวงอยู่ที่กรุงปักกิ่ง
 ปกครองระบอบคอมมิวนิสต์

บทที่ ๑๑

ประเทศญี่ปุ่น

ลักษณะภูมิประเทศ

ญี่ปุ่นประกอบด้วยเกาะใหญ่ ๔ เกาะ คือ เกาะฮอนชู เกาะชุกไกโด เกาะ
คีวชู และเกาะชิโกกุ นอกจากเกาะใหญ่ ๔ เกาะนี้ยังมีเกาะเล็ก ๆ อีกประมาณ
๓,๐๐๐ เกาะ อยู่ทางฝั่งตะวันออกของทวีปเอเชีย มีเนื้อที่ประมาณ ๓๗๐,๐๐๐
ตารางกิโลเมตร (๑๔๒,๖๔๔ ตารางไมล์) พลเมืองประมาณ ๙๒,๗๔๐,๐๐๐
คน ซึ่งมากเกินทุกคนจะทำมาหากิน นครหลวงชื่อ กรุงโตเกียว ตั้งอยู่ทางจาก
ภูเขาไฟฟูจิมา ๙๖ กิโลเมตร (๖๐ ไมล์)

ญี่ปุ่นเป็นประเทศเพื่อนบ้านของจีน เพราะมีทงกอลั้นมีความสัมพันธ์ทาง
เชื้อชาติและวัฒนธรรม ญี่ปุ่นเห็นการณ์ไกลในการติดต่อกับต่างประเทศ คือยอมรับ
อารยธรรมตะวันตกเข้ามาในประเทศ เมื่อพลเรือโทวา แมททว เปอร์ร มาเขต
ประเทศคาทอลิกญี่ปุ่นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๖ ญี่ปุ่นจึงได้ติดต่อกับนานาชาติ ในระยะเวลา
๘๐ ปีต่อมา ได้ปรากฏว่าญี่ปุ่นได้ปรับปรุงกองทัพบกและเรือเร็วขึ้นอย่างรวดเร็ว
เป็นผู้นำในด้านการค้าและอุตสาหกรรม

ชนเจ้าของดินเดิมเป็นพวกไอนุ ต่อมาถูกชาวเกาะใกล้เคียงเข่นสาบมลายูขับไล่
พวกไอนุไปทางเหนือและตะวันออก ครั้นต่อมาได้สืบเชื้อสายเป็นชาวญี่ปุ่น เรียกตัว
เองว่า นิปปอน แปลว่า "ตะวันออก"

ชาวไอนุทางภาคเหนือของญี่ปุ่น ผู้ยังดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมและรักธรรมชาติ
ตามบรรพบุรุษของตน

การปกครองสมัยโบราณ

ก่อนการติดต่อกับชาวยุโรปราวต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๑ นั้น มีการปกครอง
ระบอบฟิวดาลิสม์ (ศักดินาสวามิภักดิ์) มีพระจักรพรรดิ โชกุน และเจ้าผู้ครองนคร
พระจักรพรรดิ ญี่ปุ่นเรียกว่า เทนโน เชื้อสายสืบเชื้อสายจากพระอาทิตย์
องค์แรกทรงพระนาม "ยิมมุ เทนโน"

โชกุน มีอำนาจรองจากพระจักรพรรดิ มีหน้าที่บริหารบ้านเมือง ส่วนพระ
จักรพรรดิทรงมีฐานะเป็นประมุขของประเทศ การที่จะครองตำแหน่งโชกุนนั้น พวก
ตระกูลใหญ่ ๆ ของญี่ปุ่นมักแย่งชิงอำนาจกัน ในที่สุดตระกูลตุกุทากาวาได้เป็นใหญ่

โคมิโอ คือ ผู้ครองนคร มีอำนาจนอกเขตเมืองเบโก (ปัจจุบันคือโตเกียว)
พลเมืองในนครนั้นต้องเชื่อฟังโคมิโอ โคมิโอต่างมีทหารผู้น้อยรองลงมาเรียกว่า
“ซามไร” ถ้าเกิดสงครามกับรบเหล่านี้จะเรียกกระบวนพลชนตรงต่อโคมิโอ และโคมิโอ
จะเรียกพลชนตรงต่อโซกุน

การปิดประเทศ

เมื่อ พ.ศ. ๒๑๗๙ ญี่ปุ่นได้ออกประกาศปิดประเทศ อยู่อย่างโดดเดี่ยวเป็น
เวลากว่า ๒๐๐ ปี โซกุนประกาศห้ามการสอนคริสต์ศาสนา ออกกฎหมายห้ามเรือ
ญี่ปุ่นแล่นไปต่างประเทศ ห้ามต่อเรือเกินทะเล ชาวญี่ปุ่นคนใดพยายามหนีไปต่าง
ประเทศจะไต่รับโทษหนัก ในระยะเวลาที่ปิดการติดต่อกับนานาชาตินั้น ญี่ปุ่นให้การ
ยกเว้นอนุญาตให้ชาวจีนและฮอลันดาเข้าไปติดต่อกับได้บ้าง ซึ่งเป็นทางเกี้ยวทญี่ปุ่นได้
ศึกษาเรื่องราวภายนอกได้ เป็นการช่วยให้ญี่ปุ่นไม่ล้าสมัย อย่างไรก็ตามชาวต่างประเทศ
อื่น ๆ ไม่ลดความพยายามในการทะเยอทะยานเข้าสัมพันธ์ไมตรีและการค้า

การเปิดประเทศ

สหรัฐอเมริกาสนใจญี่ปุ่นมาก ทั้งนี้เพราะกำลังขยายอาณาเขตมาทางมหาสมุทร
แปซิฟิก และเรืออเมริกันได้แล่นติดต่อกับจีนอยู่แล้ว ต้องการหาสถานเมืองท่า ระหว่าง
ทางเพื่อบรรจุกองอาหารและเชื้อเพลิง สหรัฐพิจารณาว่าเมืองท่าของญี่ปุ่นนั้นเหมาะ
ที่สุด ซึ่งโตเกียวส่งผู้แทนมาติดต่อกันแล้วไม่สำเร็จ

รัฐบาลอเมริกันเปลี่ยนวิธีใหม่ คือให้พลเรือจัตวา แมทธิว เพอร์รี นำกระบวน
เรือ ๔ ลำ มาถึงอ่าวเมืองเบโก ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๙๖ โยชิโนสึเกะของ
ประธานาธิบดี ฟิลมอร์ แห่งสหรัฐอเมริกาต่อโซกุน และจะกลับมารับคำตอบในข้อต่อไป

ครั้นเวลาล่วงมาไต่หนึ่งปี พลเรือจ้าวเปอร์รโคเคนทางกลตมายังญูนอีกครั้งหนึ่ง
 โซกนพร้อมที่จะทำสัญญาไมตรีการค้ากับสหรัฐอเมริกา นับว่าญูนโคทำสัญญาการค้า
 กับสหรัฐเป็นประเทศแรก ซึ่งอาทกล่าวไต่ว่าสหรัฐเป็นลัษณะประเทศญูนเป็นผล
 สำเร็จ และแต่งตั้งให้เทวอนเซนทแซริส เป็นกงสุลประจำญูน

เทวอนเซนทโคกลงนามในสนธิสัญญาไมตรีและพาณิชย์กับญูนแทนโซกน เมื่อ
 พ.ศ. ๒๔๐๑ นี้มีความสำคัญดังนี้คือ

๑. อนุญาตให้แต่งทูตมาประจำเมืองหลวง และกงสุลประจำเมืองท่า
๒. เขตเมืองท่าออก ๔ แห่ง คือ กานากาวา นางาซากิ นิฮากาตะ และโกเบ
 (เดิมเขตเมืองชิโมดาและฮาโกกาเตะ)
๓. ให้สิทธิสภาพนอกอาณาเขต
๔. ห้ามส่งผู้คนไปจำหน่ายในประเทศ
๕. ให้เสรีภาพทางศาสนา
๖. กำหนดอัตราภาษีศุลกากรร้อยละ ๕
๗. ให้มีการปฏิบัติของชาติที่ไต่รบ่อนแควะหิยัง

หลังจากที่ไต่ทำสัญญากับสหรัฐอเมริกาแล้ว ประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย
 และฮอลันดาไต่ขอทำสัญญาคอย

ผลของการเปิดประเทศ

ในระยะแรกความสัมพันธ์กับต่างประเทศไม่ราบรื่น เพราะมีพวกหัวเก่าที่ซัดขวาง
 คือไม่พอใจที่พวกต่างชาติไต่รับสิทธิพิเศษ และการสอนศาสนาของพวกมิชชันนารีทำ
 ให้ชาวญูนหัวเก่าไม่พอใจ ชาวต่างชาติแสดงการข่มขู่ชาวพื้นเมือง แสดงอิทธิพล
 หนึ่งอย่าง การกระทำของชนต่างชาตินี้ พวกซามูไรถือว่าเป็นการหมิ่นเกียรติยศของ

อังกฤษแต่งตั้งคณะกรรมาธิการไซมอน ค็อบบี เซอร์จอห์น ไซมอน เป็นหัวหน้า สอดสวนสภาพภายในอินเดีย คณะกรรมการได้เสนอให้อินเดียได้รับการปกครองแบบอาณัติกร พอดีกับลอร์ดซาลีแฟงซ์ได้เป็นอุปราชของอินเดีย แสดงความเห็นใจต่อพรรคของเกรตแท่งชาติอินเดียมาก จึงได้ชักให้มีการประชุมโต๊ะกลม ณ กรุงลอนดอน ใน พ.ศ. ๒๔๗๔ เพื่อพิจารณาแก้ไขการปกครองอินเดียคนใดเข้าร่วมประชุมด้วย อังกฤษได้ให้อินเดียปกครองตนเอง

พ.ศ. ๒๔๗๘ อังกฤษประกาศใช้รัฐธรรมนูญปกครองอินเดีย ผู้สำเร็จราชการช่วยคุมการต่างประเทศและ การทหารอยู่ ราษฎรมีสถานในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรในรัฐสภา การเลือกตั้งครั้งแรกทำกันใน พ.ศ. ๒๔๘๐

พ.ศ. ๒๔๘๒ สงครามโลกครั้งที่สองเกิดขึ้นในยุโรป อุปราชอินเดียนำอินเดียเข้าช่วยอังกฤษต่อสู้รบพวกอักษะ ฉะนั้นอังกฤษจึงตั้งสนใจให้เอกราชแก่อินเดีย ยกฐานะเป็นอาณัติกรในเครือจักรภพ (ขณะนั้นในประเทศอังกฤษมี แอดัม เป็นนายกรัฐมนตรี)

ปัญหาศาสนาทำให้อินเดียต้องแบ่งแยกประเทศ พรรคสันนิบาตมุสลิมแห่งอินเดียทั่วไป นายอาลี จันนา เป็นหัวหน้า วิตกว่าถ้าอินเดียได้เอกราช พวกมุสลิมจะกลายเป็นชนกลุ่มน้อย จะถูกพวกฮินดูเบียดเบียนจึงขอคนแคะนมพวกมุสลิมอยู่เป็นส่วนใหญ่ไว้ให้มีการปกครองต่างหาก

พ.ศ. ๒๔๘๐ ลอร์ด หลุยส์ เมานต์แบตเทน เป็นอุปราชคนสุดท้ายประจำอินเดีย รัฐบาลอังกฤษได้ตราพระราชบัญญัติว่าด้วยเอกราชของอินเดียเป็น ๒ อาณัติกร คือ อาณัติกรอินเดียและอาณัติกรปากีสถาน

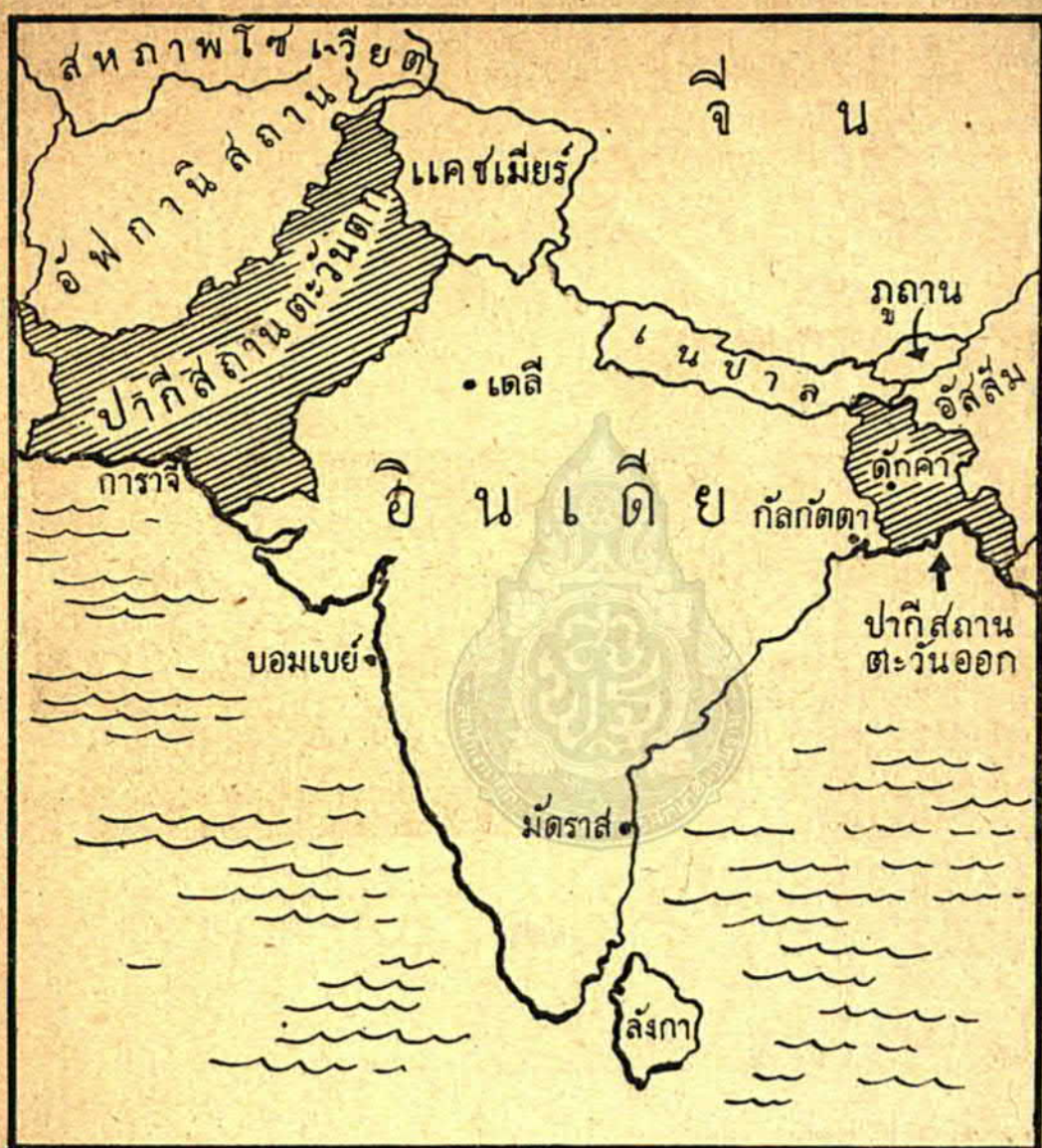
วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๔๙๐ อาณาจักรทั้ง ๒ มีสิทธิแยกตนเองออกจากจักรวรรพ
อังกฤษ ทั้งนี้ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๓ อินเดียได้สถาปนาเป็นสาธารณรัฐ
เป็นสมาชิกของเครือจักรภพอังกฤษ มี ดร. ราเชนทรประสาท เป็นประธานาธิบดีอินเดีย
เนห์รูเป็นนายกรัฐมนตรี

เนห์รู

ดร. ราเชนทรประสาท ประธานาธิบดีอินเดีย

ปากีสถานประกาศตนเป็นสาธารณรัฐเมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๕
เป็นสมาชิกในเครือจักรภพอังกฤษเช่นเดียวกับอินเดีย ปากีสถานประกอบด้วยแคว้นปาก
ีสถานตะวันออกและตะวันตก

อินเดีย และ ปากีสถาน

๗ ๘

องค์การตำราขอมครูสภา

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ตรัสภา

นายกำจร สัตถกุล ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา

๕ เมษายน ๒๕๐๕

พระบรมมหาราชวังของพระเจ้าจักรพรรดิในกรุงโตเกียว

ประเทศ ความรู้สึกทเยนศักรมมากชน เช่น มีการลอยทารายบ้าง ยังเรอสินค้าของ
ทางชาตยึกเมืองท่า และทรงแรงทศกคอกกรเษมาตกรรมนาบรชาตคตสน คนองกฤษ
ในระยะต่อมาศักรองนครไซสุ สึงยังเรอสินค้าต่างประเทศ เป็นเหตุให้เรอขนานาชาต
ระคมบึงเมืองท่าไซโมโนเซกิ ญุ่นต้องยอมชคใช้ค่าเสียหาย

ผลของการเสียหายในการศัรบคราวนทำให้พระจักรพรรดิญุ่นทรงยอมรับการ
ทักทอภัยท่างประเทศ ส่วนชาวญุ่นเห็นการจ้ไกลเห็นความจำเป็นจะต้องปรบปรุ้ง
ประเทศให้ทันสมัย

การปรบปรุ้งบ้านเมืองครั้งใหญ่สมัยเมจิ (พ.ศ. ๒๔๑๒-๒๔๕๕)

สมัยทญุ่นมีการปกครองทรงเรื่องมาก ทรงกับสมัยพระเจ้ามัตสึฮิโก ซึ่งนับว่า
เป็นพระจักรพรรดิองค์แรกทได้อ่านารลัทธิชาตจากไซกุน พระองค์ไท้ประทานปฏิญญา
เพื่อเป็นหลักในการปรบปรุ้งบ้านเมือง ซึ่งมีข้อความสำคัญว่า

๑. ให้ตั้งสภาตักทการบ้านเมือง

๒. ให้ศึกษาหลักศรยฐศาสตร์ทางสังคมและการเมือง

๓. เลิกระบอบฟัวดาลัสม์ (ศัคคินาสวามิภักท)

๔. ให้แสวงหาผู้ทมีความรู้ ความสามารถและมีศัตยัญญูมาช่วยวางรากฐาน

ความเจริญแก่ประเทศ

ญุ่นไท้ปรบปรุ้งบ้านเมืองให้ก้าวหน้ามากมายในสมัยของเมจิ ทำให้มีฐานะ
เป็นมหาประเทศ การปรบปรุ้งทการท่าง ๆ มีดังนี้

๑. การย้ายนครหลวง เมอพระจักรพรรดิได้อ่านาจากลัษคินมก ทรงย้าย
เมืองหลวงจากเกียวโตมาตงทเมืองเยโต (โตเกียว) ใน พ.ศ. ๒๔๑๑ ให้ชื่อใหม่ว่า

กรุงโตเกียว ซึ่งแปลว่า “เมืองหลวงตะวันออก” พระจักรพรรดิประทับอยู่กลางนคร

๒. ฟินฟูและบำรุงศาสนาชินโต แต่พระพุทธศาสนามิได้เสื่อมโทรมยังเป็นต้นขดของชาวญี่ปุ่นอยู่

๓. การปกครอง ยกเลิกระบอบฟิวดาลิสม์ (ระบอบศักดินาสวามิภักดิ์) พวกตระกูลขุนนางผู้ครองนครยอมถวายอำนาจ ทรัพย์สินและที่ดินให้แก่พระจักรพรรดิ พระจักรพรรดิทรงแต่งตั้งพวกขุนนางให้เป็นข้าราชการของพระองค์ จ่ายเงินเลี้ยงชีพให้ พวกขุนนางเหล่านั้นต่อไปได้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาสูงของญี่ปุ่น

การเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ทำอย่างระมัดระวัง ม.ค. ๒๔๑๔ จึงทรงตรากฎหมายยุบเลิกระบอบฟิวดาลิสม์หมด ทำให้การปกครองท้องถิ่นอยู่ในอำนาจของรัฐบาล

๔. พระเจ้าเมจิโต พระราชทานรัฐธรรมนูญ ใน พ.ศ. ๒๔๓๑ นับว่าเป็นการริเริ่มการปกครองระบอบประชาธิปไตยในญี่ปุ่น รัฐสภาเรียกว่า “สภาไทเอคิ” ประกอบด้วย สภาขุนนางและสภาผู้แทนราษฎร อีโตเป็นนายกรัฐมนตรีคนแรก พระจักรพรรดิทรงเป็นจอมทัพ มีพระราชอำนาจในการทำสนธิสัญญาทางไมตรี ประกาศสงคราม และทำสนธิสัญญาสันติภาพ

๕. ปรับปรุงการทหาร

กองทัพเรือ สร้างกองทัพเรือแบบอังกฤษ มีกระทรวงทหารเรือ ตั้งโรงเรียนนายเรือสร้างเรือรบ กองทัพเรือของญี่ปุ่นเจริญอย่างรวดเร็ว หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ญี่ปุ่นมีกองทัพเรือเป็นอันดับสามของโลก

กองทัพบก ตั้งกระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๔๑๑ ต่อมาแยกเป็นกระทรวงทหารบกและเรือ เกิดกองทัพบกแบบของเยอรมัน ใช้นายทหารเยอรมันเป็น

อาหารบ่มสอนวิชาการทหาร มีโรงเรียนเสนาธิการทหารบก งบประมาณบำรุงกองทัพ
เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ประกอบทั้งทหารญวน นักเล้าหาญเป็นนักรบ ฉะนั้นกองทัพฝรั่งเศสขยายตัว
เร็วที่สุด และไต่ผลึกมาก

กองทัพบกได้แสดงฝีมือในการรบชนะทั้งสองคราว คือ เมื่อคราวทำสงครามใน
ญวน (พ.ศ. ๒๔๓๗-๒๔๓๘) และอีกคราวหนึ่งคือ ทำสงครามกับรัสเซียชนะ
(พ.ศ. ๒๔๔๗-๒๔๔๘)

๖. การปรับปรุงการศึกษา ทั้งกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๔๑๔ อีก
หนึ่งบุคคลมาประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ ตั้งมหาวิทยาลัย โรงเรียนฝึกหัดครู โรงเรียน
มัธยม ประถม และโรงเรียนอาชีวศึกษา ส่งนักเรียนไปศึกษาต่างประเทศ ออกพระราช
บัญญัติประถมศึกษา

๗. การปรับปรุงเศรษฐกิจ ได้ปรับปรุงพร้อมกัยกิจการบ้านอื่นๆ ทางด้าน
กลักรรรมได้แก้ไขวิธีการให้คน ทางคมนาคมได้สร้างทางรถไฟ ไปรษณีย์โทรเลข
โทรศัพท์ ขนส่งเกินเรือระหว่างประเทศ ส่งเสริมอุตสาหกรรมผลิตเหล็ก ทอผ้า
อุตสาหกรรมของญวนเจริญเร็วมาก

๘. ปรับปรุงการศาล และแก้ไขสนธิสัญญากับต่างประเทศ สนธิ
สัญญาทางไมตรีกับพม่าใน พ.ศ. ๒๔๐๑ เป็นการตัดทอนอำนาจอธิปไตยของ
ญวน ทั้งการศาล การคลัง และภาษีศุลกากร ญวนได้พยายามแก้ไขสำเร็
งนานาประเทศได้ลงนามในสนธิสัญญาไมตรีฉบับใหม่ พ.ศ. ๒๔๓๗

โดยอาศัยการปรับปรุงสร้างกฎหมายเบี่ยงอารยประเทศ จึงนักกฎหมายต่างประเทศ
มาเป็นทปกรษา

ผลของการปรับปรุงประเทศ

การปรับปรุงประเทศครั้งใหญ่ในไทยทั่วไปได้ผลก็จริง แต่เมื่อปลื้มรศภายในประเทศ
ก็มีการต่อต้านกันพวกหัวเก่า ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวนี้มีสภาพเป็นกบฏใหญ่ที่เรียกว่า
“กบฏซัดซูมา” เพราะเป็นการคัดค้านอำนาจของพวกชาวยุโรป และเกิดจากความไม่
พอใจที่รัฐบาลรับรองฐานะของเกาหลี

การกบฏเริ่ม พ.ศ. ๒๔๒๐ มีนายพลไซโกเป็นหัวหน้า แต่กองทัพรัฐบาลซึ่ง
ได้รับการปรับปรุงอย่างทำการปราบกบฏได้อย่างเรียบร้อย แต่สมัยนั้นเป็นต้นมาจนถึง
สมัยเมจิ ไม่ปรากฏว่ามีการต่อต้านอีก

การขยายอำนาจของญี่ปุ่น

ได้ทำสงครามกับจีน พ.ศ. ๒๔๓๘ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๔๕ ญี่ปุ่น
ได้ทำกติกาสัญญาพันธมิตรกับอังกฤษ คือทั้งสองประเทศรับรองเอกราชของจีน
และเกาหลี ถ้าอังกฤษหรือญี่ปุ่นต้องทำสงครามเพื่อรักษาผลประโยชน์ของคน อีก
ฝ่ายหนึ่งจะรักษาความเป็นกลาง และจะพยายามห้ามมหาอำนาจอื่นเข้าข้างฝ่ายศัตรูใน
กรณีมหาอำนาจอื่นเข้าข้างฝ่ายศัตรู อังกฤษและญี่ปุ่นจะช่วยกัน สัญญานี้มีอายุ ๕ ปี

การทำสัญญาดังนั้น เพราะอังกฤษไม่พอใจเยอรมันที่ขยายอำนาจในจีนเหนือ
ส่วนญี่ปุ่นไม่พอใจรัสเซียเพราะรัสเซียขยายอำนาจมาในแมนจูเรีย ส่วนผลของการทำ
สัญญานี้เป็นผลดีต่อญี่ปุ่น เพราะเป็นการยกย่องญี่ปุ่นให้มีความเท่าเทียมมหาอำนาจ และ
อีกประการหนึ่งทำให้ญี่ปุ่นเข้าร่วมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง

สงครามญี่ปุ่น-รัสเซีย (พ.ศ. ๒๔๔๗-๒๔๔๘)

สาเหตุ ๑. เกิดจากเรื่องเกม คือแหลมเลียวตง คือตามสัญญาชิโมโนเซกิ
พ.ศ. ๒๔๓๘ จีนต้องยกแหลมเลียวตงให้แก่ญี่ปุ่น รัสเซียก็ขวางทำให้ญี่ปุ่นต้อง

คนแหลมเลี้ยวทุ่งให้แก่นั้น แตรัสเชยเองกลับขยายอิทธิพลเข้าครองเอง ทำให้ญุ่น
ไม่พอใจ

๒. ในระหว่างเกิดการรลาของออกเซอร์ในจีน รัสเซียถือโอกาสส่งกองทัพเข้า
มาในแมนจูเรีย ครั้นเหตุการณ์สงบแล้วรัสเซียไม่เต็มใจถอนทัพกลับ แต่กลับขยาย
อิทธิพลเข้าเขตเกาหลี

เหตุการณ์ครั้งนี้ญุ่นพิจารณาว่ารัสเซียมีเจตนาร้ายต่อตนเพราะเกาหลีเป็น
แหล่งเลี้ยงอาหารวัตถุดิบ และตลาดสินค้าของญุ่น ถ้าเกาหลีตกอยู่ใต้อิทธิพลของ
รัสเซีย ญุ่นก็จะถูกคุกคาม จึงจำเป็นต้องขึ้นระบอบขงฉินให้พ้นจากแมนจูเรีย
และเกาหลีเพื่อความปลอดภัย

พฤติการณ์ของสงคราม รัฐบาลญุ่นในไท่กึ่งตั้งแผนไปเจรจาขอให้รัสเซียถอน
ทหารจากแมนจูเรียแต่รัสเซียไม่ยอมถอนข้อต่อสู้ญุ่นเลย ส่วนญุ่นถือว่าตนมีฐานะ
มั่นคงเพราะได้ทำกติกาสัญญาพันธมิตรกับอังกฤษใน พ.ศ. ๒๔๔๕ ดังนั้นญุ่นจึง
เปิดฉากการรบโดยส่งเรือตอร์ปิโดญุ่นโจมตีฐานทัพเรือที่เมืองพอร์ตอาร์เธอร์ในว้นทศ
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๖ เรือประจัญบานและเรือลาดตระเวนของรัสเซียได้รับความ
เสียหาย ต่อมาอีก ๒ วัน ญุ่นและรัสเซียก็ได้ประกาศสงคราม

การสงครามครั้งนี้ญุ่นเป็นฝ่ายชนะทั้งทางบกและทางเรือ เริ่มต้นด้วยที่พอร์ต
อาร์เธอร์ ทัพเรือญุ่นบุกเข้าในทางน้ำของทัพเรือญุ่นทำลายกองทัพรุสเซียที่ช่องแคบ
ซูชิม่า

ค.ศ. ๑๙๐๕ ประธานาธิบดีทอมัส ฮูเวอร์ รัสเซียแห่งสหรัฐไต้หวันมาเป็นคน
กลางไกล่เกลี่ยให้ญุ่นและรัสเซียยุติการรบ ทำสัญญาสงบศึกลงนามกันเมื่อวันที่ ๕
กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๘ ที่เมืองพอร์ตสมัธ (ในมลรัฐนิวแฮมป์เชียร์ สหรัฐอเมริกา)
สนธิสัญญาพอร์ตสมัธ มีข้อความดังนี้

๑. รัฐเซย์คองโอนเมืองท่าปอร์ตเบอร์ตสมิธ แหลมเลียวตง ทางรถไฟสาย
แมนจูเรีย ยาว ๘๒๒ กม. (๕๑๕ ไมล์) ให้แก่ญูน และรัฐเซย์คองแบ่งภาคใต้
ของเกาะชัคกาลินให้แก่ญูน

๒. รัฐเซย์คองถอนทหารจากแมนจูเรีย คงเหลือแต่ทหารรักษาการรถไฟ
ของคน

๓. รัฐเซย์คองรับรองว่าญูนมีผลประโยชน์พิเศษทางการเมือง การทหาร
และเศรษฐกิจในเกาหลี

ผลของการสงคราม

๑. ชัยชนะของญูน มีผลสะท้อนถึงการปกครองอาณานิคมต่าง ๆ ที่เป็นของ
ชาวยุโรปในเอเชีย

๒. ชาวพื้นเมืองเอเชียมีการไหวตัวเพื่อลบล้างอำนาจ

๓. ญูนมีคนแคณเพิ่มขึ้น มีสภาพเป็นผู้นำในเอเชีย

๔. เป็นการยับยั้งการขยายอำนาจของรัฐเซย์

๕. เปิดโอกาสให้ญูนขยายอิทธิพลในเกาหลี

ญูนได้เกาหลี

ทุกครั้งที่ญูนชนะสงคราม ได้เข้าแทรกแซงเกาหลีทุกครั้ง เพราะญูน
สนใจเกาหลีมานานแล้ว จึงได้กล่าวข้างต้น เช่น

๑. เมื่อญูนทำสงครามชนะจีนใน พ.ศ. ๒๔๓๘ จีนละสิทธิเกวซัง
กับเกาหลี ญูนได้ขยายเขตอิทธิพลเด่นขึ้นมา

๒. เมื่อญุ่นทำสงครามชนะรัสเซีย ใน พ.ศ. ๒๔๔๘ รัสเซียไม่เข้ามา

แทรกแซงในเกาหลี ฉะนั้นเกาหลีจึงตกอยู่ในอิทธิพลของญุ่น

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ญุ่นจึงส่งข้าหลวงใหญ่ไปประจำเกาหลี ซึ่งทำให้พระ
จักรพรรดิเกาหลีคือ "พระเจ้าโกซ็อง" ยินยอมร้องทูลขอทบทวนสันติภาพ ณ กรุง
เซี่ยงไฮ้ว่า ญุ่นเข้ามาแทรกแซงประเทศของตน แต่ไม่ไฉน ในที่สุดญุ่นก็
แต่งตั้งเจ้าชายอีโตเป็นผู้สำเร็จราชการ เจ้าชายอีโตถูกลอบประหารที่เมืองซางน มอญ
ไต้ ๖๗ ปี

ฉะนั้น ใน พ.ศ. ๒๔๕๓ เกาหลีเสียเอกราชแก่ญุ่น และอยู่ใต้อาณัติปกครอง
ของญุ่นเป็นเวลา ๔๕ ปี

ญุ่นบุกสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง

ใน พ.ศ. ๒๔๕๗ ญุ่นประกาศสงครามกับเยอรมัน และ ออสเตรเลีย-ฮังการี
ญุ่นได้เข้าช่วยสัมพันธมิตร คอยกีดกันทัพเรือเยอรมันในเขตเช่าเก็บวเจ้าในจีนซึ่ง
มีเมืองชิงเต่าเป็นเมืองท่า เรือรบญุ่นบุกเกาะต่าง ๆ ที่เป็นของเยอรมันในมหาสมุทร
แปซิฟิก ช่วยเรือรบอังกฤษไล่เรือรบเยอรมันทางคานาฬิกและมหาสมุทรอินเดีย
และส่งวัตถุดิบ อาหาร ให้แก่ฝ่ายสัมพันธมิตร

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑ สงครามสงบลง ญุ่นได้รบผลคุ้มค่าคือได้เกียรตินิยม
ร่วมประชุมในการทำสนธิสัญญาสันติภาพ ได้รบการยกย่องเทิดทูนประเทศมหา
อำนาจ ส่วนผลประโยชน์ทางตรงนั้น ญุ่นได้รบคือ:-

๑. อาณานิคมที่เป็นเกาะเหนือเส้นศูนย์สูตรซึ่งเคยเป็นของเยอรมันนั้น ให้
ญุ่นครอบครอง

๒. ได้สัมปทานบ่อแร่ ได้เขตเช่าเก็บวเจ้า และสิทธิพิเศษของเยอรมัน
ในแคว้นซางตง

๓. ได้รบค่าชดเชยเสียหาย

ขอเรียกร้อง ๒๑ ข้อของญูน

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ญูนได้ออกรุกรานจีนคือ ยกกองทัพ
เข้าบุกเข้าเขยวเราไคแล้ว จึงปรารถนาควบคุมแหลมซันตงไว้ทั้งหมด จนขอ
เรียกร้องที่เรียกว่า "ข้อเรียกร้อง ๒๑ ข้อ" ตอน พ.ศ. ๒๔๕๘ มีความมุ่งหมาย
จะบังคับจีนให้พ้องญูนทางเศรษฐกิจ

เวลานั้น ญูนมีกองทัพที่เข้มแข็งกว่าจีนมาก ประจบคืบจนต้องปราชัย
เหตุการณ์ในย่านเมือง มหาประเทศไม่อยู่ในภาวะที่จะช่วยจีนได้ ทั้งนี้เนื่องจาก
จีนยอมตามข้อเรียกร้องของญูน ซึ่งทำให้จีนเสียหายมาก

เหตุการณ์หลังมหาสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง จะเห็นได้ว่าญูนได้กลายเป็น
ประเทศมหาอำนาจ มีกองทัพเรือที่เข้มแข็ง มีการขยายอำนาจเช่น รุกรานจีนซึ่งเป็น
การขัดต่อนโยบายเปิดประเทศในจีน บุกแมนจูเรีย พ.ศ. ๒๔๗๔ ครั้นสิ้นนব্যชาติ
ประณามญูนในเรื่องนโยบายที่กล่าวออกจากสันนิบาตชาติ นับว่าญูนไม่ถือคัมภีร์แห่ง
การรักษาสันติภาพ ในที่สุดญูนได้ขยายอำนาจในมหาสมุทรแปซิฟิก มีแผนการ
สร้างวงศ์ไพลย์แห่งเอเชียบูรพาของญูน

ส่วนสัมพันธภาพระหว่างญูนและสหรัฐอเมริกา นั้น เลื่อมคล้ายลงมี
สาเหตุหลักใจกันอยู่หลายประการ คือ:-

๑. การแข่งขันแย่งกันประโยชน์การค้าและการเมือง
๒. พ.ศ. ๒๔๘๐ เรือบินสอดพาในและเรือน้ำมันของสหรัฐอเมริกาถูกญูน
ทิ้งระเบิดจมที่แม่น้ำแยงซีเกียง และการรุกรานต่อสิทธิของสหรัฐอเมริกา
ในจีน

สหรัฐอเมริกาได้พยายามเจรจาหาทางปรองดองกับญูนเพื่ออ้างไว้ซึ่งสันติภาพ
ในภาคเอเชีย รัฐบาลญูนส่งนายครุฑเป็นทูตพิเศษเดินทางไปร่วมกับเอกอัครราชทูต

ญูนในมูระซึ่งประจำอยู่ในกรุงวอชิงตันเข้าพบประธานาธิบดีเวสต์ เพื่อแสดงว่า
ญูนต้องการสันติภาพเหมือนกัน ขณะทำการเจรจาทางทูตระหว่างสหรัฐอเมริกา
ญูนยังดำเนินอยู่นั้น ในเช้าวันอาทิตย์ที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ เวลาประมาณ
๗.๕๐ น. (เวลากรุงวอชิงตัน ๑.๒๐ น.) เครื่องบินญูนประมาณ
๒๐๐ เครื่อง จากเรือบรรทุกเครื่องบิน ทำการโจมตีกองทัพเรืออเมริกันที่จอด
อยู่ที่เพิร์ลฮาร์เบอร์ฐานทัพเรือของอเมริกันในหมู่เกาะฮาวาย เรือรบอเมริกันถูกทำลาย
เสียหายมาก และเป็นการโจมตีที่ไม่ได้ประกาศสงครามก่อน เหตุการณ์ที่ขงขึ้น
ทำให้ชาวอเมริกันโกรธมาก

วันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ สหรัฐอเมริกาได้ประกาศสงครามกับญูน
ญูนได้เตรียมแผนการรบอยู่แล้วเป็นจำนวนยี่สิบเดือนเมื่อสงครามเกิดขึ้น การรบ
ของญูนดำเนินไปอย่างรวดเร็ว อาณาบริเวณที่เป็นของฝ่ายพันธมิตรตกเป็นเป้าการ
โจมตีของญูน ผลการรบญูนได้ชัยชนะอย่างงาม กินแคว้นญูนตโตคือ:-

เกาะกวม เกาะเว็ก และหมู่เกาะฟิลิปปินส์ จาก สหรัฐอเมริกา

หมู่เกาะอินเดียนตะวันออก จาก ฮอลันดา

อินโดจีน จาก ฝรั่งเศส

เกาะฮ่องกง มลายา สิงคโปร์ พม่า เกาะบอร์เนียว

ส่วน ๑ ของเกาะนิวกินี เกาะกิลเบิร์ต และหมู่เกาะโซโลมอน } จาก อังกฤษ

พันธมิตรเริ่มมีชัย

การรบระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๔-๒๔๘๕ ญูนเป็นฝ่ายบุก แต่ในต้น พ.ศ.
๒๔๘๕ กองทัพพันธมิตรเริ่มมีชัย กองทัพอากาศสหรัฐอเมริกาก็โจมตีกองทัพเรือ
ญูนอย่างชุกชุมนัก ได้โจมตีกินแคว้นที่เสียไปแล้วได้ชัยชนะตลอดมา ทั้ง ๆ ที่ญูน
ได้ทำการต่อต้านอย่างเต็มความสามารถ

วันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ รัฐบริษัของสามมหาอำนาจได้แก่
 ทูรแมน ประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา แอ็ดลี นายกรัฐมนตรีแห่งอังกฤษ
 และจอมพลสตาลิน แห่งรัสเซีย พยกันที่เมืองปอร์ตสคัมในประเทศเยอรมัน ยินคำ
 ชาติของรัฐบาลญี่ปุ่นให้ยอมแพ้ มีเงื่อนไขญี่ปุ่นจะประสบความเสียหายอย่างสาหัส พล
 เอกกีกิลาส แม็คอาเธอร์ ไครบแห่งตงเป็นฝ่ายผู้ว่าการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรทำการ
 รบกันตะวันออกไกล นายพลโรนแม็คสเป็นแม่ทัพเรือ ทำการรบในผืนผืน

พ.ศ. ๒๔๘๘ เกาะญี่ปุ่นถูกโจมตีอย่างหนัก ประชาชนออกยากเพราะการติด
 ต่อภัยภายนอกถูกตัดขาด โรงสรรพาวุธถูกโจมตีทางอากาศ การค้าทางเรือเสียหาย
 กองทัพเรืออ่อนกำลังลง สรรพโภคภัณฑ์ของญี่ปุ่นมีน้อยกว่าฝ่ายพันธมิตร ถึง
 กระนั้นญี่ปุ่นก็ปฏิเสธคำจากปอร์ตสคัม

การทิ้งระเบิดปรมาณู วันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ สหรัฐอเมริกา
 ทิ้งระเบิดปรมาณูลูกแรกต่อเมืองฮิโรชิมา จากนั้นอีกสองวันต่อมาเมืองนางาซากิ
 หายมาก พลเมืองเสียชีวิตเป็นจำนวนมากมาย

ญี่ปุ่นได้ประสบภัยทางอากาศอย่างร้ายแรงอยู่แล้ว ต่อมาอีก ๒ วัน รัสเซีย
 ประกาศสงครามกับญี่ปุ่น ยกกองทัพบุกเข้าแมนจูเรียและเกาหลีทันที

วันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ระเบิดปรมาณูลูกที่สองทำลายคลังสรรพาวุธที่
 เมืองนางาซากิ ญี่ปุ่นประสบความเสียหายอย่างร้ายแรง

วันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ รัฐบาลญี่ปุ่นยอมวางอาวุธฝ่ายแพ้อย่าง
 สิ้นเชิง โดยยอมเซ็นสัญญาสงบศึกกับพันธมิตรที่ ทอวาโตเกียว เมื่อวันที่ ๒
 กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๘ ญี่ปุ่นตกอยู่ในความปกครองของกองทัพสหประชาชาติ ภายใต้
 การควบคุมของพลเอก แม็คอาเธอร์

ญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

สัปดาห์ต่อมาหลังจากญี่ปุ่นได้ยอมแพ้แล้ว สหรัฐอเมริกาได้ส่งทหารเข้ามายึดครองญี่ปุ่นประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ คน ขึ้นตรงต่อพลเอกแมคอาเธอร์ ซึ่งได้ทำการเปลี่ยนแปลงระเบียบการบริหารประเทศ และเศรษฐกิจทั้งประเทศ พิจารณารับอาชญากรสงคราม พลเอกชิเคกิ โตโจ ถูกจับขึ้นศาลทหารและศาลทหารกักตุนประหารชีวิตภายใต้การบังคับครองนิกการหลายอย่างถูกยุบลง เช่น กวาดล้างตำรวจลับ ห้ามการจับต้ามามังกรดำ ยุบกองทัพเรือญี่ปุ่น ยุติการสร้างอาวุธ ไม่สนับสนุนลัทธิชินโต

ครั้นถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๙ สมเด็จพระจักรพรรดิฮิโรฮิโตะ พระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

มีรัฐสภาไดเอ็ต ซึ่งประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรและสภาที่ปรึกษา สภาไดเอ็ตเป็นรัฐสภานิติบัญญัติสูงสุดของประเทศ นายกรัฐมนตรีได้ริบเลือกจากสภาไดเอ็ตโดยพรรคสมาชิก นายกรัฐมนตรีปัจจุบันชื่อ "อิคะเกะ"

อิคะเกะ

การเปลี่ยนแปลงเขต ญี่ปุ่นมีสิทธิครอบครอง ๔ เกาะใหญ่ได้แก่เกาะฮอนชู เกาะฮอกไกโด เกาะคีวชู และเกาะชิโกกุ

ญี่ปุ่นยอมคืนดินแดนที่เคยมีสิทธิครอบครอง ได้แก่ เกาะฟอร์โมซา เกาะกิลิ ภาคใต้เกาะชังกาไลน์ หมู่เกาะริวกิว หมู่เกาะโยนิน

ส่วนหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก ได้แก่ เกาะคาโรไลน์ มาร์แชล มาแชล หมู่เกาะโยนิน เกาะโอกินาวา เป็นดินแดนในภาวะทรัสตีของสหประชาชาติ

ซึ่งอยู่ในความควบคุมดูแลของสหรัฐอเมริกา.

บทที่ ๑๒

ประเทศอินเดีย

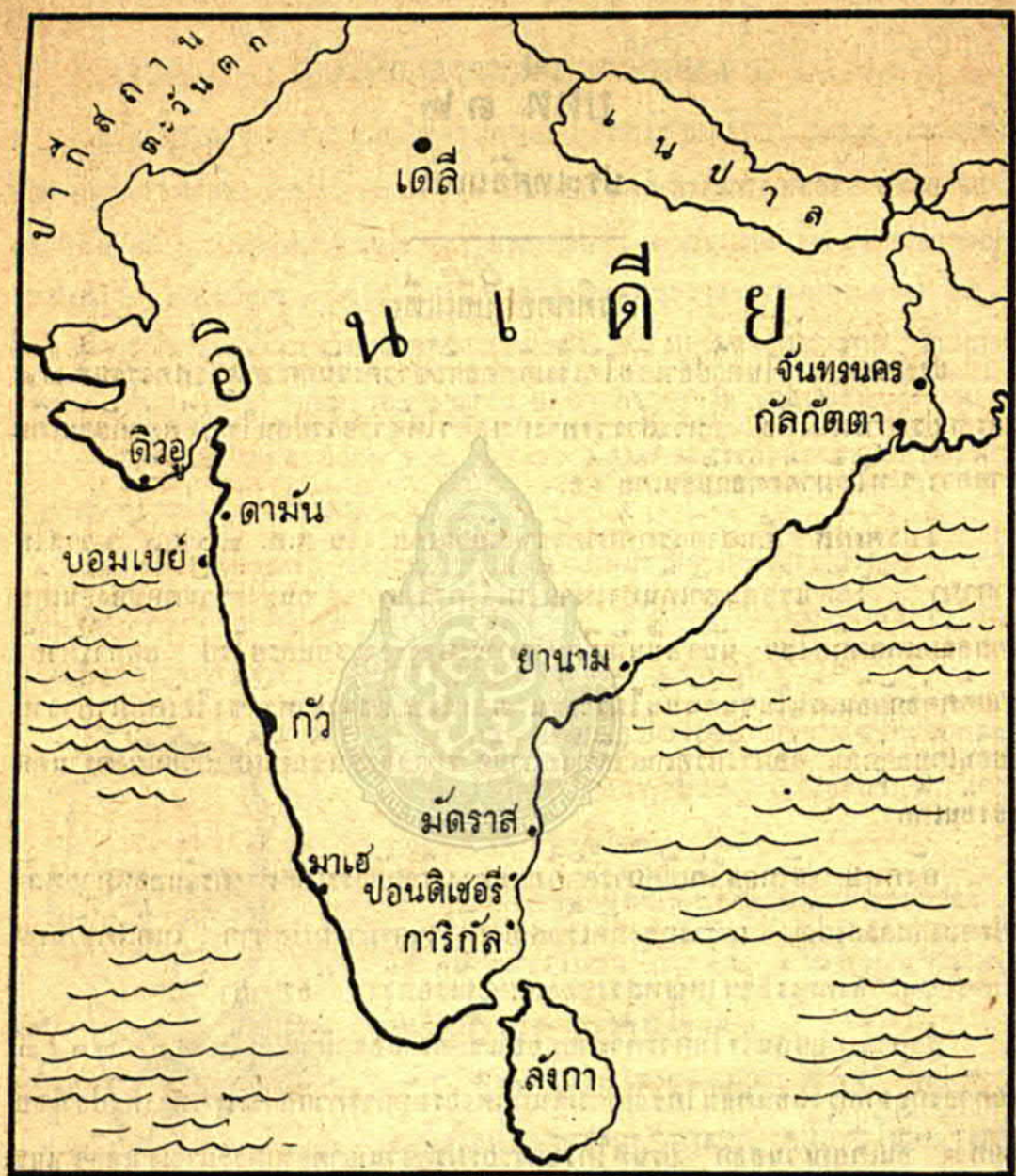
การติดต่อกับอินเดีย

ประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชียได้เริ่มติดต่อกับชาวตะวันตกแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๑ และอีกประการหนึ่งคือ การสำรวจทางทะเลทำให้ชาวยุโรปสนใจจะติดต่อกับอินเดียชาติต่าง ๆ ที่ได้มาติดต่อกับอินเดีย คือ:-

โปรตุเกส เป็นชาติแรกที่มาค้าขายกับอินเดีย ใน พ.ศ. ๒๐๔๑ วาสโก กามา ไคพาเรือสินค้าเดินทางมาลงเมืองกาลคัต บนฝั่งตะวันตกของอินเดีย โดยล้อมแหลมกู๊ดโฮป นับว่าเป็นผลให้เกิดการค้าระหว่างเอเชียและยุโรป แต่การมาค้าขายติดต่อกับอินเดียในชั้นต้นนั้นไม่ยาวนาน ต้องสู้รบกับชาวอาหรับซึ่งได้เคยมาค้าขายกับอินเดียอยู่ก่อน ต่อมาโปรตุเกสได้ตั้งสถานการค้าของตนขึ้นที่เมืองกัวบนฝั่งตะวันตกของอินเดีย

อังกฤษ อังกฤษได้เปิดการค้าติดต่อกับประเทศทางตะวันออกภายหลังโปรตุเกสและสเปน เพราะกองทัพเรือสเปนมีอำนาจทางทะเลมาก ในที่สุดอังกฤษก็ได้ชัยชนะกองทัพเรืออันใหญ่หลวงของสเปนที่เรียกว่า "อามาตา"

พ่อค้าอังกฤษสนใจในการค้าขายกับเอเชียตะวันออกมาก ใน พ.ศ. ๒๑๔๓ พ่อค้าอังกฤษที่ทรงลอนดอนได้รวบรวมทุนกันตั้งบริษัทการค้ากับประเทศทางทวีปเอเชีย เรียกว่า "อินเดียตะวันออก" บริษัทได้รับพระบรมราชานุญาตจากพระนางเจ้าเอลิซาเบธ ได้รับสิทธิผูกขาดในการค้า สำนักงานแห่งแรกตั้งที่เมืองสวริท ตั้งนั้นเมืองสวริทได้เป็นศูนย์กลางการค้าของบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษ บริษัทได้ขยายกิจการเปิด

อินเดียและเมืองที่ตั้งสำนักงานการค้าของชาวยุโรป

ตั้งสำนักงานใหญ่ที่เมืองยัตตาเวีย และมามีอำนาจอยู่ทางหมู่เกาะอินเดียนตะวันออก

ฝรั่งเศส เริ่มทำการค้าขายกับอินเดียนในสมัยพระเจ้าหลุยส์ ๑๔ โดยจัดตั้ง
บริษัทอินเดียนตะวันออกของฝรั่งเศสขึ้นใน พ.ศ. ๒๒๐๗ โดยมีวัตถุประสงค์จะมีอำนาจ
ทางการเมือง ทำให้ฐานะของฝรั่งเศสขึ้น ทั้งยังได้โอกาสแผ่คริสต์ศาสนาด้วย
บริษัทฐานะกษราภการ จะดำเนินการค้าใดๆ ต้องได้รับอนุญาตจากรัฐบาลฝรั่งเศส
ก่อน ตั้งสำนักงานที่เมืองสวิต ต่อมาขยายกิจการมาตั้งที่เมืองปอนกีเซอว์ พ.ศ.
๒๒๓๓ ตั้งสำนักงานที่เมืองรัตนนคร ฝรั่งเศสได้ทุนบำรุงการค้า

ข้อสังเกต บริษัทอินเดียนตะวันออก คือบริษัทการค้าประเทศต่าง ๆ ในยุโรป
ตั้งขึ้น เพื่อทำการค้าขายกับอินเดียน และประเทศอื่น ๆ ในทวีปอาเซีย บริษัทเหล่านี้
มีอิทธิพลในด้านการค้า เป็นตัวแทนของรัฐบาลในการติดต่อการค้ากับประเทศต่าง ๆ
ในอาเซีย รัฐบาลแต่ละประเทศต่างให้ความช่วยเหลือ เช่น ออกกฎหมายให้สิทธิ
พิเศษต่าง ๆ ตลอดจนอนุญาตให้มีกองทหาร ซึ่งทำให้มีอิทธิพลมาก ฉะนั้นบริษัท
อินเดียนตะวันออก จึงเป็นกำลังสำคัญในการแสวงหาอาณานิคมของประเทศต่าง ๆ ใน
ยุโรป

การวิวาทระหว่างบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษและฝรั่งเศส

ในขณะทำอำนาจของราชวงศ์โมกุลอ่อนแอลง บริษัทของอังกฤษและฝรั่งเศสในอินเดียต่างหาทำไรการค้ากันอย่างงาม ต่างก็แก่งแย่งกันในการค้า จนถึง พ.ศ. ๒๒๘๗ บริษัทของอังกฤษเป็นของเอกชนโดยไม่ได้รับการเกื้อหนุนจากรัฐบาลเพราะมีกำลังมาก ส่วนบริษัทของฝรั่งเศสต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาล ผู้บัญชาการต้องเลือกโดยกษัตริย์ และไม่สนใจการค้าในอินเดีย แม้ว่าฝรั่งเศส กูเปติก จะช่วยฐานะของบริษัทจริง แต่สัญญาการค้าของอังกฤษไม่ได้ ในกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๓ อังกฤษมีการคำนึงกันว่า

- สาเหตุ ๑. การแก่งแย่งในการค้าในอินเดีย
๒. บริษัทฝรั่งเศสต้องการอำนาจในอินเดีย ก็กระชับได้บริษัทอังกฤษ เพศคนจะได้โอกาสขยายอิทธิพลเจ้าครองครองอินเดีย
๓. ฝรั่งเศส กูเปติก ได้รบต่างตั้งเป็นเจ้าเมืองปอนดิเชอร์ มินโซบาย ชัยได้อังกฤษจากอินเดีย โดยการสร้างความมั่นคงแก่บริษัททั้งทางด้านการทหารและการเมือง พยายามหาทางผูกมิตรกับเจ้าผู้ครองอินเดีย เพื่อใช้เป็นกำลังในการต่อสู้กับอังกฤษ

พฤติกรรมของสงคราม

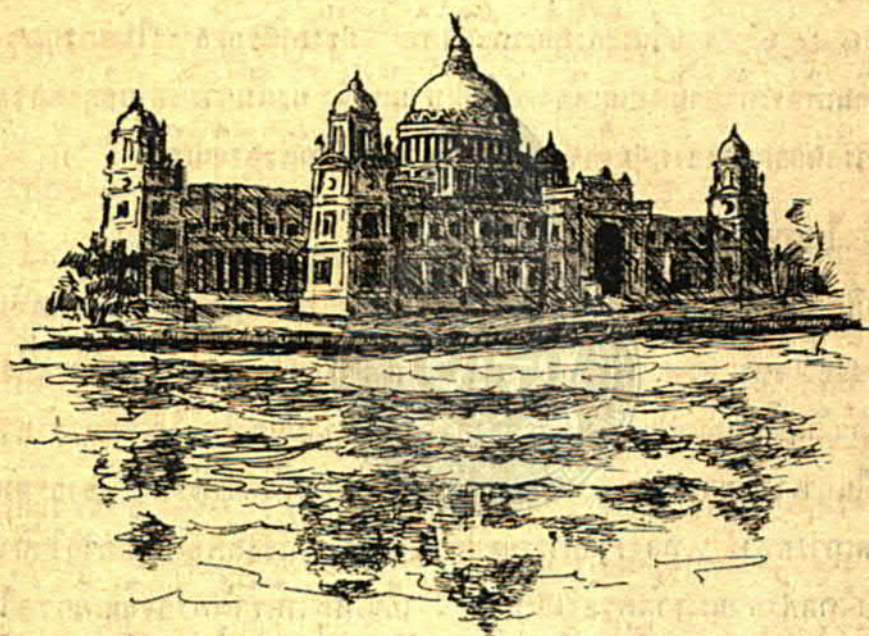
ใน พ.ศ. ๒๒๘๗ อังกฤษและฝรั่งเศสทำสงครามสืบราชสมบัติของสเปนกัน ในยุโรป กูเปติกเห็นเป็นโอกาสที่จะชิงอำนาจเจ้าผู้ครองแคว้นกรรณาติก เพราะเมืองปอนดิเชอร์สถานการณ์การค้าของฝรั่งเศสอยู่ในแคว้นนั้น มาสมทบกับกำลังของฝรั่งเศสช่วย

มัตราส

กันบกกำลังเขาคเมืองมัตราสซึ่งเป็นตึกสาขาของบริษัทยของบริษัทยอนเคียะวะนออก
 ของอังกฤษคงอยู่ ชาวอังกฤษต้องหนีไปอยู่ที่ บ้อมเดวิด ทางใต้ของมัตราส ครั้น
 สงครามในยุโรปยุติลง อังกฤษและฝรั่งเศสได้ทำสัญญากันกันแดนแก่เจ้าของเค็ม
 บริษัทยองอังกฤษจึงไ้เมืองมัตราสคน

หลังจากเหตุการณ์โคกเกชัน รัชชทัง ๒ โคคุมเซ็งกัน ต่างคอยหาโอกาส
ที่จะเป็นฝ่ายโคเปรียบ ละนั้นเมื่อเกิดการรบซึ่งอำนาจกันระหว่างเขอนเคย ฝรั่งเศส
เข้าสนับสนุนฝ่ายหนึ่งของกฤษเจ้าช่วยอีกฝ่ายหนึ่ง ทำการสู้รบกัน ฝ่ายซึ่งกฤษมี
โรเบอรัท โคลฟ์ (Robert Clive) เป็นหัวหน้า ฝรั่งเศสมีคูเปลัก
ก่อนมารัฐบาลฝรั่งเศสได้เรียกคูเปลักกลับ แต่อิทธิพลที่เขาช่วยให้ชาวอินเคย

เมืองกลกัตตา

เกลยคซึ่งชาวองกฤษนยงโคสลุอยู่ สนับสนุนให้ชาวพณเมืองรุกรานรัชชทังกฤษ
เหตุการณ์รุนแรงโคกเกชันคช พ.ศ. ๒๒๙๙ เจ้าครองนครเบงกอล คช สุราช-
ชค-กาเวลาห์ (Suraj-Ud-Dowlah) ส่งให้ทหารพณเมืองเจ้าโหมตเมืองกลกัตตา ชาว
ซึ่งกฤษหนีไปโคย้าง ส่วนทหนไม้ทนกฤษรบซึ่งไว้ในห้องมคทษประมาณ ๑๔๖ คน

รวมทั้งหญิงและเด็ก รุ่งชมมีชาวตรอกเพียง ๒๓ คนเท่านั้นเพราะไม่สามารถทนความร้อนอบอ้าวได้ เป็นเหตุการรณททความเดือดร้อนให้แก่ชาวอังกฤษมาก โรเบิร์ต ไคลฟ์ ข้าราชการกองทัพอังกฤษ เราผู้ครองทั้งเมืองกลักรักความไปเมืองปารีส ในที่สุดก็พ่ายแพ้ต่ออังกฤษ

ใน พ.ศ. ๒๒๘๘-๒๓๐๖ เกิดสงคราม ๗ ปีในยุโรป บริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษและฝรั่งเศสได้ทำการรบกัน ฝรั่งเศสเป็นฝ่ายปราชัย ทำสนธิสัญญาปารีส พ.ศ. ๒๓๐๖ ส่วนในเรื่องเกยวกับอินเดีย ฝรั่งเศสรับรองจะไม่แทรกแซงกิจการภายในอินเดียทั้งสำนักงานเพียงค้าขายเท่านั้น ฉะนั้นการขยายอิทธิพลของบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษจึงขยายตัว จนกระทั่งได้ครองอินเดีย

โรเบิร์ต ไคลฟ์

เป็นคนสำคัญที่ช่วยให้อังกฤษได้เข้าครองอินเดีย เขาเกิดในชนบทอังกฤษในมณฑลชรอชเชอร์ พ.ศ. ๒๒๖๘ มีนิสัยรักการผจญภัย เมื่อจบการศึกษาเขาก็ตัดใจเข้าทำงานในบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษประจำที่มัทราส ได้เป็นกำลังสำคัญของอังกฤษในการรบกับฝรั่งเศส ไคลฟ์ได้ช่วยปรับปรุงกิจการต่าง ๆ ของบริษัททั้งทางธุรกิจและการทหาร หลังจากการรบที่ปารีสแล้ว กองทัพอังกฤษภายใต้การบัญชาการของไคลฟ์รบชนะเจ้าผู้ครองเบงกอล เป็นเหตุให้เจ้าผู้ครองอินเดียทำไมตรีกับอังกฤษ เมื่อกลับอังกฤษ ไคลฟ์ได้รบแต่งตั้งเป็นลอร์ดไคลฟ์แห่งเมืองปารีส

การดำเนินงานของรัฐบาลอังกฤษในอินเดียปกครองอินเดีย

เมื่อบริษัทของฝรั่งเศสเสื่อมอำนาจลง บริษัทอังกฤษก็มีอำนาจในอินเดียเพิ่มขึ้น ประชาชนชาวอังกฤษสนใจในกิจการของอินเดีย ผู้ที่เข้าไปค้าขายก็ร่ำรวยเร็ว รัฐบาลอังกฤษได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับบริษัทอินเดียตะวันออก คือ ใน พ.ศ. ๒๓๑๕

วอเรน เฮสติงส์ ไครยการแต่งตั้งเป็นผู้สำเร็จราชการประจำอินเดีย อีก ๑ ปีต่อมา
อังกฤษได้ขอพระราชบัญญัติปกครองอินเดียฉบับแรก ปรากฏว่าพระราชบัญญัติฉบับ
นั้นมีขอบเขตรอง รัฐสภาจึงได้แก้ไขระเบียบการปกครองให้ดีขึ้น โดยตราพระราช
บัญญัติปกครองอินเดีย เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๗ มีความสำคัญคือ รัฐบาลอังกฤษจะ
ร่วมมือกับบริษัทอินเดียตะวันออกปกครองแคว้นต่าง ๆ ในอินเดีย อังกฤษขยายอำนาจ
ปกครองอินเดีย โดยแต่งตั้งให้มีผู้สำเร็จราชการ และผูกขาดสินค้าในอินเดีย รัฐบาล
อังกฤษได้ช่วยให้อินเดียเจริญขึ้น สันนิษฐานว่าผู้ครองทวีปคำแนะนำจากรัฐบาล
อังกฤษ

กบฏซิปอย

ใน พ.ศ. ๒๔๐๐ ทหารชาวพม่าเมืองทมิฬทักไว้ได้ก่อการกบฏขึ้นใกล้ ๆ
กรุงเคลช เขาสวามีภักทศอัครพรรดิแห่งราชวงศ์โมกุล รับอาสาขับไล่อังกฤษออก
จากอินเดีย การกบฏลุกลามไปทั่วอินเดียภาคกลางและภาคใต้ เกิดจากทหารจ้างไม่
พอใจกิจการและอำนาจของบริษัทอังกฤษการเผยแพร่ศาสนาของอังกฤษในอินเดีย เรื่อง
การใช้เงินที่ใช้โฆษณาชวนเชื่อ การส่งทหารอินเดียไปประจำประเทศพม่า เนื่องจากสาเหตุ
ต่าง ๆ เหล่านี้ พวกราชวงศ์โมกุลอยากขับไล่พ่อค้าอังกฤษออกไปเพื่อจะได้อำนาจ
คืนมา

ในการรบอังกฤษได้อาศัยทหารกูรข่าแห่งเนปาล อังกฤษเสียหายมาก แต่ก็
สามารถปราบได้อย่างรวดเร็ว

ผลก็คือ อังกฤษมีอำนาจควบคุมอินเดียยิ่งขึ้น เป็นการยุติอำนาจปกครองของ
บริษัทอินเดียตะวันออก ใน พ.ศ. ๒๔๒๐ รัฐบาลอังกฤษประกาศอินเดียเป็นอาณานิคม
ของอังกฤษ ประกาศให้พระนางวิกตอเรียเป็นมหาราชินีแห่งอินเดีย อังกฤษยก

ฐานผู้สำเร็จราชการเป็นอุปราชประจำอินเดียนแทนพระองค์ ซึ่งแสดงว่ารัฐบาลอังกฤษ
เข้าควบคุมในทางการเมืองของอินเดียน

ความสำคัญของอินเดียนของอังกฤษ

๑. เป็นแหล่งวัตถุดิบ และแหล่งระบายสินค้าของอังกฤษ
๒. ทางด้านยุทธศาสตร์ จากอินเดียนทำให้อังกฤษสามารถขยายอาณาภาพไปยัง
ดินแดนใกล้เคียง ไต้หวัน พม่า มลายา จีน เป็นต้น
๓. เส้นทางคมนาคมจากอังกฤษมาอินเดียน มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและ
การเมืองของอังกฤษ การรักษาความปลอดภัยของเส้นทางนี้เช่นนโยบาย
สำคัญๆของอังกฤษ
๔. อังกฤษหวงแหนอินเดียนมาก ถ้าชาติใดรุกรานอินเดียนอังกฤษจะถือว่าเป็น
เรื่องสำคัญ ปัญหาอินเดียนทำให้อังกฤษเคยมีกรณีพิพาทกับฝรั่งเศส รัสเซีย
และเยอรมัน

การเคลื่อนไหวเพื่อเอกราช

๑. การปกครองของอังกฤษในอินเดียน อังกฤษให้ข้าราชการอังกฤษบริหาร
กิจการโดยตรง ทัดกันแบ่งเป็นมณฑล แต่ละมณฑลมีผู้สำเร็จราชการปกครองขึ้นต่อ
อุปราช รัฐในอินเดียนมีประมาณ ๖๐๐ รัฐ มีมหาราชา ราชา นิซาม ขึ้นต่อ
ข้าหลวงอังกฤษซึ่งทำหน้าที่เป็นทนาย เจ้าผู้ครองรัฐไม่มีสิทธิจะทำสนธิสัญญา
ต่างประเทศ ไม่มีทหารของรัฐ ถ้ารัฐใดปกครองไม่ดีอังกฤษจะเข้าจัดการทันที
รัฐบาลอังกฤษนำอารยธรรมตะวันตกเข้ามาเผยแพร่โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกำหนด
เจริญ ทำให้ชาวอินเดียนมีการศึกษาเริ่มสนใจในการปกครอง คิดว่าชาวอินเดียนควร
มีส่วนในการปกครอง ได้เริ่มมีการเคลื่อนไหวเพื่อเอกราช

๒. ไทเห็นตัวอย่างเพื่อนบ้าน ไทเฉพาอย่างยิ่งคือ การปรับปรุงในประเทศ
ญวนสามารถขจรจรสเซียใน พ.ศ. ๒๔๕๘

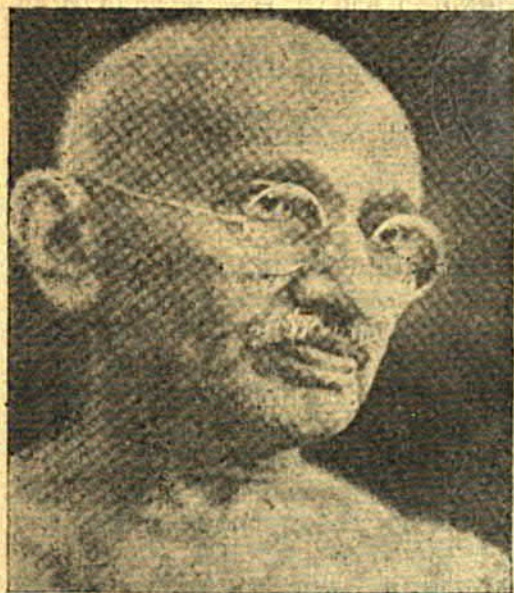
๓. พรรคการเมือง ๒ พรรค ไทแก่

ก. พรรคของพวกชนก คือ พรรคของเกรงแห่งชาติอินเดียน มีคน
เป็นหัวหน้า

ข. พรรคของพวกมุสลิม คือ "สันนิบาตมุสลิมแห่งอินเดียน" มี
ม. อาล จันนา เป็นหัวหน้า พรรคการเมืองทั้ง ๒ พรรคมีจุด
ประสงค์เหมือนกัน คือ ขอมิส่วนในการปกครองบ้านเมือง

ใน พ.ศ. ๒๔๕๘ พรรคการเมืองทั้ง ๒ พรรคนั้น ไทประชุมกันลงมติ
เรียกร้องการปกครองตนเองสำหรับอินเดียน อินเดียนได้ช่วยเหลืออังกฤษอย่างดีใน
สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ด้วยเหตุนี้ พ.ศ. ๒๔๖๐ นายมอนตากู รัฐมนตรีว่าการ

กระทรวงอินเดียนประกาศว่าจะเปิด โอกาส
ให้ชาวอินเดียนมีส่วนในการปกครองมาก
ขึ้นเพื่อจะได้ปกครองตนเอง

มหาตมา คานธี

พ.ศ. ๒๔๖๒ พระราชบัญญัติ
ปกครองอินเดียน ให้อินเดียนเลือกสมาชิก
สภามณฑลในอินเดียน มีส่วนในการ
ปกครองกิจการบางอย่าง อุปราชอังกฤษก็
ยังคงอำนาจการปกครองไว้ เช่น การคลัง
การเก็บภาษีอากร เป็นต้น ชาวอินเดียนก็
วนากรรมชน มีการประชุมหารอหเมอง
อิมพิเรียล อังกฤษทำการรุนแรงในการ

ปรายปรายอย่างทาวน มนุษย์ชวตมาก พวกพรรคคณะชาตชงมคนนิเป็นหัวหน้า
เรยกรองประชาชนอินเคยให้รวมมอถอยกือสรวาพ

มหาทม คนนิ

คนนิ เป็นหัวหน้าในการเรยกรองเอกราชในอินเคย เกิดเมอวันที่ ๒ ตุลาคม
พ.ศ. ๒๔๑๒ ถึงมรณกรรมเมอวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๑ โดยถูก
ฆาตกรรมชงชาวอินเคย กอชเชเป็นผู้ยิง

คนนิเป็นชาวอินคุ มีฐานะก เกิดในรัฐปอร์บันกา อยู่ทางตะวันตกของอินเคย
สกุลของท้านเคยเป็นนายกรัฐมนตรีของรัฐบาล เป็นผู้เคลือบฉลากเรียนหนังสือ ใ้
ทำการสมรสเมออายุ ๑๒ ปี อายุ ๑๘ ปี สอยไล่ยมีชัยมยวิบุรณในอินเคย ไป
ศึกษาวิชากฎหมายที่ ประเทศอังกฤษโดยทุนส่วนตัว อายุได้ ๒๒ ปีสอยไล่ไ้เป็น
เนติชชิต ังกลขอินเคย อยู่ในประเทศอินเคยได้ไม่นานก็เดินทางไปประกอยอาชีพ
ทนายความในทวีปอฟริกาใต้ ระหว่างสงครามกลับมามีอินเคย ไ้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้า
ของพรรคชาตินิยมอินเคย ในการเรยกรองอิสรภาพ

เหตุการณ์เกิดชนกเมืองอมรคสาร ทำให้คนนิเป็นฝ่ายค้านองกฤษ ไ้ชักชวน
ให้ชาวอินเคยทำการก้อแพ่ง คนนิเรยกว่า "สคยเควเรท" คือการต่อสู้ในทางสงบ
แบบอหิงสา เมื่อไ้ทองกฤษทำการรุนแรงคยชาวอินเคย เขากชักชวนอินเคยทำการ
บอยคอตสินค้าของกฤษ คนนินำชาวอินเคยทำการก้อแพ่ง ตัวท้านเองทำการออกอาหาร
อยู่หลายคราว อุปราชองกฤษประจำอินเคยพิจารณาว่า การกระทำของคนนิเป็นการ
ก้อการไม่สงบ จึงสั่งจับคนนิเขาคักหลายครั้งหลายหน ปฏิกริยาเหล่านเทากยสร้าง
ความเลื่อมใสแก่ชาวอินเคย